GCL
Gemeenschap van
Christelijk Leven
in Vlaanderen

AARDEN

IN DE

IGNATIAANSE SPIRITUALITEIT

BEZINNING- EN GESPREKSTHEMA'S

VOOR GROEPEN

Wauthier de Mahieu SJ

Aarden in de ignatiaanse spiritualiteit

In deze 33 steekkaarten worden een aantal thema's behandeld. Sommige sluiten dicht bij elkaar aan, andere liggen verder uit elkaar. Zowel bij de keuze als bij de uitwerking ervan werd een dubbel doel voor ogen gehouden. De thema's zelf zijn bedoeld om ons in te leiden in de ignatiaanse spiritualiteit, of ons er een beetje mee vertrouwd te maken. Zij halen daarom hun inspiratie uit de *Geestelijke Oefeningen,* en volgen er, in hun rangschikking, min of meer het stramien van. Niettemin werd de vrijheid genomen om deze thema's op een eigentijdse manier voor te stellen, en om op sommige punten dieper in te gaan dan op andere. Dit brengt mee dat deze thema's niet noodzakelijk in de voorgestelde volgorde moeten doorgenomen worden, maar ook, dat het doornemen ervan niet kan dienen als een alternatieve weg om de *Geestelijke Oefeningen* te doen.

De voorstellingswijze van deze thema's is bedoeld om er zich persoonlijk over te kunnen bezinnen, maar eveneens om er in groepjes een uitwisselingsgesprek over te kunnen voeren. Elk van deze onderwerpen kan natuurlijk veel uitvoeriger behandeld worden.

De meerderheid van deze steekkaarten zijn een herbewerking door de auteur van een serie artikels die in de laatste jaargangen van het GCL-tijdschrift *Christelijk Leven,* namelijk tussen 2003 en 2007, zijn verschenen.

Wauthier de Mahieu SJ

DE THEMA'S

00 Inleiding
01 De anderen nodig om jezelf te zijn
02 Jezelf kennen en laten kennen
03 Leven, wat is dat voor mij?
04 Mijn dromen, Gods droom. Wie droomt er dan?
05 Falen, angsten en kwetsuren, hoe ga ik daarmee om?
06 Treft mij soms schuld?
07 Vergeven en vergeven worden
08 Dankbaar in het leven staan
09 Bidden vanuit je leven (niet beschikbaar)
10 Met mijn 'ik' voor God
11 Spreekt God werkelijk of zwijgt Hij eerder?
12 Jezus, beeld en woord van de Vader
13 Meditatie, contemplatie, waar gaat het om?
14 Voldoende aandacht voor wat je hoort en ziet?
15 De zaken omkeren
16 Je werd verwacht, je bent nog steeds verwacht
17 Word wat je bent
18 Roepen idealen ons wel op?
19 Roept God dan op?
20 Kiest God zijn mensen soms lukraak?
21 God, geef me dan een teken
22 Er moet nog heel wat gebeuren
23 Nooit kan ik zoiets waarmaken
24 Hoe zal mijn weg dan lopen?
25 Seksualiteitsbeleving
26 Het '*ik moet*'-syndroom
27 Hoe zit het met die vrijheid van mij?
28 Over drie manieren om van iemand te houden
29 Kiezen, hoe gaat dat?
30 Wat gaat er bij het kiezen allemaal in je om?
31 Mijn keuze is gemaakt. En nu?
32 Tegenkanting en mislukking. Kan ik die aan?
33 Herleven: al meegemaakt?

1. DE ANDEREN NODIG OM JEZELF TE ZIJN

De mens: het enig wezen dat niet ter wereld komt als de zoveelste reproductie van zijn soort. Elk heeft zijn eigenheid en tegelijk de mogelijkheid om aan die eigenheid te werken. Meer nog, de manier waarop hij dat doet, waarop hij zichzelf in handen neemt zal, boven de trekken die hem tekenen vanuit zijn natuur en zijn temperament, zijn sterkste en diepste eigenheid uitmaken. Dat hij daartoe in staat is, dankt de mens aan het feit dat hij ook het enige wezen is dat zichzelf voor ogen kan nemen. De spiegel blijft ongetwijfeld een basissymbool van ons mens-zijn.

Bewust van zichzelf, intens bezig met zichzelf, op zoek naar zichzelf en naar zijn eigenheid, vindt elkeen wel de concrete middelen waarmee hij of zij deze identiteit opbouwt. De vraag hierbij is: vanuit welke grondhouding doe je dat? Twee zijn er mogelijk, met tussenin de nodige overgangszones en spanningsvelden.
De eerste brengt ons terug tot het symbool van de spiegel. De mens kijkt vragend naar zichzelf, maar geraakt daarbij gemakkelijk in kortsluiting met zichzelf. Bij dat zoekproces zijn de anderen wel ergens aanwezig, maar je laat ze liever op de achtergrond, herleid tot passieve toeschouwers. Zij mogen gewoon meekijken in jouw spiegel.
Soms ervaar ik ze ook als kwaadwillige criticasters. Niettemin weet ik hun kritiek voldoende te neutraliseren, juist door de manier waarop ik aan mezelf werk.

Eigen aan die eerste houding is dat ik volstrekt zelfgenoegzaam te werk ga. Ik weet wie en hoe ik wil zijn, en maak dan ook mezelf wel. De anderen moeten mij maar aanvaarden zoals ik ben. Kunnen ze dat niet, dan ligt de fout bij hen. Wil je een voorbeeld van die houding, kijk maar naar de manier waarop mensen soms omgaan met foto's of portretten van zichzelf'. Zij maken zich tot de gevangene van zichzelf. Daarbij geraken zij evenmin los van het beeld dat ze zich van de anderen maken. Evident geldt dit alles evenzeer voor elks innerlijke als uiterlijke verschijning.

Een bres in deze houding komt er gelukkig haast vanzelf, en wel als volgt. Elke eigenheid houdt een beperking in. Ik ben zus en niet zo. Ik ben dit en meer niet. En het bewust worden van deze beperkingen, en dus van mijn gegeven eigenheid, gebeurt enkel in de ontmoeting met anderen. Dat ik een man ben, en wat dit voor mij betekent, ontdek ik maar vanuit mijn omgaan met vrouwen. Langs die weg ontdek ik ook wat er van daaruit van mij verwacht wordt. Hoe ik dus verder te werken heb aan mijn eigenheid wordt mij in die ontmoetingen duidelijk gemaakt. Dat ik een zeker talent heb op het vlak van muziek, zal ik op dezelfde manier ontdekken. En misschien ook dat ik niet verder moet dromen om daarin carrière te maken, dat ik mezelf dus beter anders ontwikkel.

Dat ik de anderen nodig heb om te ontdekken wie ik ben en hoe ik mijn eigenheid verder uit te bouwen heb, is duidelijk. Nu, ik kan dit noodgedwongen aanvaarden, maar ik kan er ook voor kiezen. Dit is dan de andere grondhouding. Ergens geef ik mezelf uit handen en durf ik mezelf aan de anderen toevertrouwen, om met hun hulp, meer mezelf te worden, in medemenselijkheid.
Zij mogen mij bevragen wanneer ik, toegevend aan eigen zwakheid of aan bepaalde

vormen van onvrijheid, onder mijn eigen maat blijf, of ergens riskeer in vast te lopen. Zij blijven mij oproepen om het mooiste in mezelf tot volle ontplooiing te laten komen. Ook in Gods scheppingsplan is dit de enige juiste weg.

Evangelische bezinning

Je kunt in dit perspectief het verhaal lezen van Maria en Jozef (Mt 1:18-25).

Samenspraak

1. Waar grijp ik spontaan naar, om mezelf een eigenheid te geven?
2. Waar situeer ik mij binnen de spanning tussen weten wat ik worden wil en dit willen waarmaken zoals ik het zelf zie, en de anderen daar werkelijk inspraak in gunnen?
3. Hoe beleef ik de spanning?
4. Waar staan wij op dat vlak binnen onze GCL-groep?
5. Helpt de groep mij/ons om daar ook de verticale dimensie van te beleven, naar God toe?

2. JEZELF KENNEN EN LATEN KENNEN

Krijg je een foto te zien waar je zelf ook op staat, waar kijk je eerst naar? Kom je ergens langs mensen voorbij en je hoort je naam vernoemen, stop je je oren? Wat over jou gezegd wordt, laat je dat koud? Ons leven lang blijven we worstelen met de vraag: "Wie ben ik dan wel?" en "Hoe zien ze mij?" of "Hoe kom ik over?" Ook Jezus zat met die vraag: "*Wie zeggen de mensen dat ik ben?*" En je zou Hem, zo denk ik toch, verkeerdelijk begrijpen, mocht je achter die vraag enkel een pedagogisch trucje zien dat tot doel heeft het juiste antwoord uit te lokken. Elke mens blijft een mysterie. Voor zichzelf evenzeer als voor de anderen. Je valt immers nooit ten volle samen met jezelf. Noch in de werkelijkheid, noch in wat je zelf of wat anderen over jou denken.

In onze rusteloze pogingen om die afstand te overbruggen werken wij met beelden. Beelden spelen een vermiddelende rol in elk kenproces. Wij hebben een beeld van onszelf, een beeld van elk van onze medemensen, een beeld van God. Beelden beantwoorden echter nooit perfect aan de werkelijkheid. Daarom blijft ons worstelen met vragen als "Wie ben ik? Hoe kom ik over? Wie is die of die? Wie is God voor mij?" een worstelen met beelden. Juiste en verkeerde.

Ik heb een beeld van mezelf. Daarin speelt heel mijn persoonlijke geschiedenis mee, met haar geluksmomenten en met haar kwetsuren. Ook vanuit mijn diepste dromen en verlangens, dikwijls onvervulde of zelfs onvervulbare, bezie ik mezelf. Ik voel me niet altijd zo gelukkig met wie ik meen te zijn. Misschien omdat ik het gevoel heb dat de anderen daar ook niet gelukkig mee zijn. Zij hebben in ieder geval, vanuit hun verwachtingen naar mij toe, en vanuit de concrete manier waarop ik overkom, een ander beeld van mij dan het beeld dat ik zelf heb. Zo plakken ze mij etiketten op de rug: "Dat is zo iemand"; in enneagramtermen:"dat is een typische 5".. Ik voel me daar niet gelukkig bij. Ergens klopt er iets niet, en dit is des te pijnlijker dat zij, in hun omgaan met mij, het liefst nog uitgaan van het beeld dat ze zich van mij hebben gemaakt.

Dit alles - zowel wie ik in mijn eigen ogen ben, en waar ik mij niet zo gemakkelijk mee verzoen, als de manier waarop de anderen naar mij kijken- zoek ik dan te corrigeren door aan mijn omgeving een ander beeld van mezelf op te dringen. Ik haal mijn maskers boven, maar ben dan ook mezelf niet meer. En daar lopen de anderen niet in. Hoe geraak ik uit die draaikolk? Door met meer verbetenheid nog een bepaald beeld van mezelf te willen opdringen? Zeker niet. Dit zou me helemaal schizofreen maken.

Het behoort tot het diepste wezen van de mens op anderen aangewezen te zijn, ook om ten volle zichzelf te zijn.. Alleen ware liefde zal hier haar werk doen. Alleen mensen die mij echt lief hebben om wie ik in het diepst van mezelf ben, en mij aanvaarden zoals ik ben, zullen mij een juist beeld van mezelf weerkaatsen. Zij zullen me aldus helpen mezelf te aanvaarden zoals ik ben. Doch ook de tegenbeweging is waar. Alleen wanneer ik me onvoorwaardelijk bemind weet, durf ik me laten kennen zoals ik ben, met mijn mooie en mijn minder mooie kanten. Het beeld van mezelf dat ik dan terugkrijg zal des te juister zijn.

Toen men Jezus liet weten dat de enen in Hem iemand zagen zoals Johannes de Doper, anderen iemand als Elia, anderen weer, als een van de profeten -allemaal pasklare etiketten-, vroeg Jezus aan zijn leerlingen: "Gij, gij die van Mij houdt, wie zegt gij dat ik ben?"

Er is maar één Iemand die mij echt onvoorwaardelijk lief heeft, die mij dan ook ten volle kent, zoals ik ben, en aan wie ik mij helemaal mag uitzeggen: Hij die mij tot het leven riep, die mij gevlochten heeft in de schoot van mijn moeder, zoals psalm 139 het uitzingt. Enkel in zijn naam, en vanuit die goddelijk liefde waaraan Hij ons laat deelhebben, kunnen wij, mensen, voor elkaar hetzelfde betrachten. Hiervoor moeten wij elkaar benaderen, niet op basis van 'vlees en bloed', d.w.z. louter vanuit onze menselijke vermogens, maar vanuit wat God ons ingeeft, met zijn liefdevolle ogen en met zijn hart. Pas dan kunnen wij elkaar, en langs elkaar om ook onszelf, in waarheid kennen.

Bijbelse bezinning

Wij verwijzen naar Mt 16:13-20 en naar psalm 139.

Samenspraak

1. Ervaar ik sterk de afstand tussen de manier waarop ik naar mezelf kijk en het beeld dat anderen van mij hebben? Hoe ga ik daarmee om?
2. Welk beeld van mezelf zoek ik aan anderen op te dringen, of hoe heb ik graag dat ze mij zien? Wat is daarin geforceerd en onecht?
3. Voor wie kan ik echt zijn wie ik ben en welk beeld van mezelf krijg ik dan terug?
4. Hoe speelt dat zoeken naar wie ik ben, en hoe ik de anderen best bekijk, in mijn verhouding tot God?
5. Speelt onze GCL-groep hier een rol bij?

3. LEVEN, WAT IS DAT VOOR MIJ?

"De meeste mensen zijn tegenwoordig zo perfect aan de wereld aangepast, dat ze er als *onbestaande* door worden", merkt Christian Bobin op, in een poëtisch werkje dat de naam '*Verrijzen*' draagt. Voor heel wat mensen is 'leven' inderdaad niet veel anders dan zich laten opnemen in de maalstroom van het leven. Zij worden geleefd meer dan dat ze zelf leven. En daar zij nooit geweten hebben wat echt leven was, weten zij ook niet, wanneer hun uur gekomen is, waarvan zij afscheid zouden nemen en waarvan misschien niet. Zij leven niet, en dus sterven zij ook niet. Ze gaan dood.

Vandaar de vraag: wat is 'leven' voor mij? Iets preciezer en toch ruim genoeg gesteld luidt de vraag: indien leven voor mij 'actief optreden' is, wat is dan de innerlijke dynamiek die dat optreden draagt? Op natuurlijk vlak speelt hier vooral het instinct mee van zelfrealisatie. Het individu zoekt zichzelf zo goed mogelijk te realiseren, en bestendigt hierdoor tevens zijn soort. Bij zoverre dat men de zaak ook kan omdraaien en zeggen dat de soort zichzelf bestendigt doorheen haar individuen. Deze worden dan inderdaad geleefd.

Keren we terug tot de uitspraak van Christian Bobin, dan zien we hoezeer dit ook bewaarheid kan worden op het vlak van de menselijke samenleving. Heel wat mensen zoeken een individuele ontplooiing enkel binnen het gevestigde kader van hun samenleving. Zij passen zich zo goed mogelijk aan en gaan in op wat de samenleving hun allemaal aanreikt. Zo houden zij veeleer die samenleving in stand dan dat zij zichzelf tot leven brengen. Eigen hieraan is dat zij zich geheel laten opnemen en geheel opgaan in een puur menselijk systeem dat enkel zichzelf tot doelstelling heeft.

De enige weg om aan deze kringloop te ontsnappen lijkt een open en gelovige kijk te zijn op het leven zelf. Het scheppingsverhaal kan ons hierbij op weg helpen. Het brengt ons tot het besef en tot het gelovig aanvaarden dat wij onszelf niet gemaakt hebben, dat het leven ons geschonken werd. Is dit zo, dan ligt het doel van het leven niet in, maar buiten onszelf. Onszelf als individu en ook onszelf als samenleving. Misschien ligt het in het geschonken leven zelf, maar dan bekeken vanuit de bedoeling van Hem die het ons gaf. Het thema 'het leven: gave en opgave'.

Deze laatste woorden klinken wellicht wat klassiek-ethisch. Misschien laten we ons beter aanspreken door de persoon van Jezus, en door dat uitzonderlijk meesterschap over zichzelf en over zijn leven waarvan hij blijk gaf. Wat was hiervan het geheim? Johannes zegt ons daar iets heel belangrijks over. Aan het begin van het lijdensverhaal, waarin dat meesterschap nog sterker aan het licht komt, schrijft hij: "*Jezus, die wist dat hij van God was uitgegaan en naar God zou terugkeren...*" en, tussen deze twee uitersten in, "*had de Vader Hem alles in handen gegeven*" (Joh 13:3). Het gaat om twee doorleefde inzichten die elkaar dragen. De oorsprong en het einddoel van je leven liggen verankerd in een fundamenteel dragende relatie: de relatie tot de Vader. En, van zodra je van deze basisgerichtheid bewust bent, en die ook ten volle beleeft, krijg je de volledige beschikking over al wat tussen die twee polen ligt, en de volste vrijheid om er mee om te gaan zoals je het meent te moeten doen.

Deze innerlijke levensdynamiek, die Jezus' leven droeg, drukt Ignatius uit met de woorden '*in*

alles God zoeken', met het accent op 'alles'. Hiermee sluit hij de *Geestelijke Oefeningen* af, die juist begonnen met de vraag welke richting wij aan ons leven moeten geven.

Bijbelse bezinning

- Het scheppingsverhaal (Genesis 1 of 2)
- Johannes 13:1-3
- Deuteronium 30:15-20
- Apocalyps 3:1-6

Samenspraak

1. In welke mate leef ik, in welke mate word ik geleefd?
2. Voor hoever leef ik van het inzicht dat het leven mij geschonken werd om het terug te geven, en dat het zich geheel tussen deze twee polen afspeelt?
3. In hoever draagt dit besef mijn handelen, de beslissingen die ik neem?

4. MIJN DROMEN, GODS DROOM. WIE DROOMT ER DAN?

Mensen leven naar iets toe. Hoe oud ze ook zijn, ze blijven dromen. Zo niet, leven zij ook niet echt. Mensen dromen van iets waarvan zij menen dat het hen gelukkiger zal maken. Maar wat zal ons echt gelukkiger maken?

De meeste van onze dromen hebben te maken met de buitenkant van ons leven: die mooie blouse die ik in een vitrine zag, een sportieve wagen, een buitenverblijf, een hogere wedde, een reis ergens ver weg... Blijven we echter dromen op dat vlak, dan geeft dit aan ons leven enkel een oppervlakkige dynamiek. Het ene object van onze dromen wordt, van zodra wij het bereikt hebben, vervangen door een ander. Zo loopt ons leven sprongsgewijze verder. Maar het loopt wellicht ook dood. Voor dat soort dromen komen er immers dagen waarop we ze niet meer kunnen waarmaken, waarop we ze dan ook spontaan zullen temperen.

Sommige dromen gaan iets verder. Zij overspannen als het ware heel ons leven: dokter worden; een goede partner vinden; kinderen krijgen. Voor we hier iets over zeggen moeten we eerst wat dieper in onszelf kijken. We ontdekken daar inderdaad een verlangen dat veel fundamenteler is, een verlangen waarvan wij tevens vermoeden, en meer en meer gaan beseffen, dat het ook in elk mensenhart aanwezig is, heel intens zelfs. Ieder mens leeft vanuit het diepe verlangen om bemind te worden en om te beminnen, en om aldus voor anderen of voor iemand (of is het Iemand?) anders, uniek te zijn.

Misschien moeten wij zelfs zeggen dat de mens juist daartoe geschapen werd. Zo God op de eerste plaats Liefde is en bron van liefde, kan Hij de mens moeilijk voor iets anders tot leven geroepen hebben dan om hem in die liefde op te nemen en hem tot wederliefde uit te nodigen. Ook wat ons onderling samenleven betreft worden wij, mensen, tot hetzelfde opgeroepen. Gods scheppingsdroom.
Het gaat immers om de inhoud van het eerste tweevoudig gebod. Wat Ignatius derhalve aangeeft als *'het fundament'* van de *'Geestelijke Oefeningen'*, of eerder van het leven zelf, kan daarom wellicht best op deze wijze voorgesteld worden. Wel moet, bij het wijzen op die innerlijke dynamiek die ons leven draagt, uitdrukkelijk naar God verwezen worden. God, als diegene die ons zo gemaakt heeft juist omdat Hijzelf onvoorwaardelijk van ons houdt en om onze liefde vraagt.

Bij dat verlangen stel ik me niet noodzakelijk iets concreets voor. Daarom noemen we dit ook geen droom. Doorgaans echter is er wel een verband tussen dit verlangen en datgene waarvan ik effectief droom, een verband dat heel verschillend van aard kan zijn. Het heeft alles te maken met de vraag of aan dat verlangen al dan niet tegemoet gekomen werd, en of het zelf wegen vond om zich waar te maken.

Werd ik nooit echt bemind, en kwam hierdoor het verlangen om zelf lief te hebben moeilijk in mij op, dan zullen mijn dromen veel met zelfzucht en met allerlei vormen van compensatie te maken hebben. Mocht ik integendeel werkelijke liefde ervaren, en groeide van daaruit het verlangen om zelf ook liefde te betuigen, dan worden mijn dromen een vermiddeling van dat verlangen. Ik wil dokter worden om veel geld te verdienen en rijkelijk te leven, of ik wil dokter

worden om mij in liefde in te zetten voor de anderen. Ik zoek een partner omdat ik de eenzaamheid niet aankan, of om er een mooie liefdesrelatie mee op te bouwen.

In de mate dat ik bewuster word van deze innerlijke dynamiek van waaruit ik leef, en in voeling blijf met dat verlangen om bemind te worden en te beminnen, zullen de dromen die in mij opkomen, met hun concrete objecten, veelal door die dynamiek zelf gedragen en gericht worden. Niettemin moet ik ze steeds blijven toetsen aan dat fundamenteel verlangen, en onderscheidend nagaan of ze mij inderdaad werkelijk helpen om er op de juiste manier gestalte aan te geven, om beminnelijk en liefdevol door het leven te gaan. Wat echte liefde vraagt is niet altijd zo gemakkelijk uit te maken.

Is een van de voornaamste uitspraken over Jezus niet dat Hij "*al goeddoende rondging*" (Hnd 10:38)? Het was zijn manier om beeld van God te zijn en zijn scheppingsdroom te beleven. Ik kan me daarom niet indenken dat Gods droom over mijn leven een andere inhoud kan hebben. God heeft geen vooraf uitgewerkte blauwdruk omtrent mijn leven, waar ik naar op zoek moet gaan. Zoek ik zelf hoe ik, met mijn persoonlijke mogelijkheden en beperkingen, zo eerlijk en zo edelmoedig mogelijk datgene waar kan maken waartoe ik geschapen ben, dan maak ik mij, zoals Jezus, uniek voor mijn medemensen, uniek ook voor Hem die ieders naam geschreven heeft in de palm van zijn hand.

Evangelische bezinning

In dit perspectief kunnen we werken met de droom van Jacobus en Johannes (Mc 10:35-45) of met Lucas 12:22-34.

Samenspraak

1. Welke zijn bij mij de meest voortkomende oppervlakte-dromen, en daarnaast de leven-overspannende dromen? Hebben die wat met elkaar te maken? En voor hoever worden die gedragen door dat dieper verlangen in mij om bemind te worden en te beminnen?
2. Hoe sterk is in mij het verlangen om 'uniek' te zijn? Is dat vooral in mijn eigen ogen, of voor wie anders? En hoe ga ik met dat verlangen om?

5. FALEN, ANGSTEN EN KWETSUREN, HOE GA IK DAARMEE OM?

Bemind worden en wederliefde betuigen, of omgekeerd, mogen beminnen en wederliefde ontvangen is, zo zagen we het in het vorig stukje, datgene waar een mens het sterkst naar verlangt. Is dit zo, dan is meteen evident dat, op persoonlijk vlak, de diepste kwetsuren, de pijnlijkste faalervaringen en de meest benauwende angsten juist daar hun wortels zullen hebben. Dat beetje tedere liefde wat zovele kinderen moeten missen, liefdesbetuigingen die afgewezen worden, het mislukken van een liefdesrelatie, dat alles laat onuitwisbare sporen na. Sporen waar we dikwijls niet ten volle van bewust zijn, waar we de gevolgen van niet altijd juist inschatten, maar die daarom niet minder reëel zijn.

De kwetsuren die ik opliep ten gevolge van een gemiste, een miskende, een mislukte liefde, tasten ook mijn zelfbeeld aan. Zij vreten het vertrouwen in mezelf aan, even goed als dat in de anderen. "Wie ben ik dan? Wat scheelt er met mij? Wat kan ik nog aan?" Dit maakt de weg open voor andere vormen van falen. Het maakt me in ieder geval angstig. Opnieuw proberen durf ik niet. Ik scherm me af om geen andere afwijzingen op te lopen, of ik werk mijn ontgoochelingen uit in agressiviteit. Gekwetst en angstig, kwets ik op mijn beurt, en maak ik anderen angstig. Slachtoffer van harteloosheid, riskeer ik zelf de wereld harteloos te maken.

Kijk ik daarentegen buiten mezelf, richt ik met een open hart mijn ogen op de wereld, dan word ik onvermijdelijk geraakt door een hoop ellende. Volken die ter plekke vergaan van de honger. Bevolkingen die tot slachtoffer gemaakt worden van het collectief egoïsme, de machtswellust, de welzijnsdrang van anderen. Mensen op de vlucht voor de dreiging van de dood onder al haar vormen. Mensen getroffen door allerlei rampen. De gekwetste, beangstigde mensheid. Gods scheppingsdroom aan stukken, zoals de stenen tafelen van het Verbond.

Soms voel ik me daarbij zó verontwaardigd, dat ik, zoals Job, God ter verantwoording wil roepen (7:11; 12:4; 19:6-7). Hoe kan een God die zich als een liefdevolle Vader liet kennen zoiets toelaten? "Hoe stel je je Mij dan voor?", is Gods antwoord aan Job. Maakt God dan deel uit van de oorzakelijkheden die de gang van de wereld bepalen? Moet Hij soms de vrijheid die Hij de mens bij de schepping schonk intrekken of inperken?

Samen met een wereld die onderworpen blijft aan de wetten van de materie, heeft God ons juist die vrijheid geschonken opdat wij de wereld zo leefbaar mogelijk zouden maken voor elkaar. Ook zijn liefde heeft Hij in onze harten gezaaid opdat wij overal in onze mensenwereld die liefde zouden laten ontkiemen, en zodoende zelf tot groei komen, liefdevolle mensen worden, wij die, gemaakt uit het stof van de aarde, blijven deel hebben aan haar onaf zijn.

Door zijn schepping en zijn liefde aan de vrijheid van de mens toe te vertrouwen heeft God zich zwak gemaakt. Zwak en kwetsbaar, om de mens al zijn kansen in handen te geven. Misbruikt de mens dat vertrouwen, neemt hij het enkel op voor zichzelf, ten koste van de anderen, dan heeft God maar één antwoord: aan de kant van de zwakken gaan staan, deel hebben aan hun kwetsbaarheid, en het, van daaruit, voor hen opnemen. Dat énig antwoord gaf Hij ons in Jezus.

Met onze kwetsuren kunnen wij daarom twee wegen opgaan. Er is de weg van de psychotherapeutische behandelingen die ons heden ten dage overvloedig worden aangereikt. Geleden onrecht, geleden pijn, soms van de moederschoot af, worden opnieuw voor de geest geroepen, innerlijk herleefd, om die, zoveel mogelijk onder controle, van zich weer af te zetten. Doch onvermijdelijk houdt dit het gevaar in vast te blijven draaien in gekwetste affectiviteit, of terug overmand te worden door eigen emoties. De mens is inderdaad noch gemaakt, noch geroepen om zichzelf te redden. Wat hem grondig gekwetst heeft, zoekt hij best niet geheel uit zichzelf te boven komen of te onderdrukken. Voor zijn morele lijden, evenzeer trouwens als voor zijn fysieke lijden, moet hij zich uit handen geven, aan iemand toevertrouwen. Dan pas zal hij het echt kunnen loslaten en er doorheen groeien.

De gelovige mens kan juist bij zijn God terecht, Hij die zich zwak heeft gemaakt om naast hem te staan in zijn pijn en zijn verdriet, en die het voor hem zal opnemen. Hoe en wanneer dit zal gebeuren weten we niet altijd, maar we mogen erop vertrouwen dat Hij het doet. Daarvoor is Hij ook God. Zo spreekt Job (19:25-26). "*Ik weet, ik ben er zeker van: mijn vrijkoper leeft. Al ben ik nog zo geschonden, ik zal God zien vanuit dit lichaam. Aan mijn zijde zal ik Hem zien, met eigen ogen. Ik, en geen ander.*"
Gelovige mensen weten zich ook geroepen om elkaar in lijden en verdriet, in de naam van God, nabij te zijn. Dat zullen wij pas op een authentieke, een werkelijk deugddoende manier kunnen doen, wanneer wij zelf 'de zachte weg' gevonden hebben om ook met eigen lijden en verdriet om te gaan. Zo 'staat' Maria naast haar gekruisigde zoon : 'stabat mater'. Hem nabij in zijn verlatenheid. Zij had die zachte weg gevonden: "zij bewaarde alles in haar hart", haar diep gelovig hart. Zij kon dan ook in stilte aanwezig zijn waar een ander zwaar beproefd werd.

Bijbelse bezinning

We kunnen het verhaal van de barmhartige Samaritaan (Lc 10: 25-37) lezen als het verhaal van God, of ons verdiepen in het verhaal van Job.

Samenspraak

1. Kan ik, in Gods nabijheid, terugkijken naar wat mij diep gekwetst heeft in mijn leven? Hoe ben ik daar doorheen gegroeid?
2. Hoe kijk in naar gekwetste mensen, de gekwetste mensheid? Val ik daarbij terug op inzichten (dewelke dan?), of ga ik spontaan over tot concrete daden? En geef ik daarbij een plaats aan God, of laat ik Hem daar helemaal buiten?

6. TREFT MIJ SOMS SCHULD?

In Afrika worden sociale relaties opgevat als een netwerk van verantwoordelijkheden, sommige wederkerig, andere minder. Iedereen is verantwoordelijk voor het welzijn van bepaalde anderen, terwijl die anderen dan weer verantwoordelijk zijn voor zijn eigen welzijn. Minder mooi is het wanneer iemand iets overkomt, een ongeluk, een zware ziekte, een vroegtijdige dood, en wanneer dan de schuld hiervoor onmiddellijk gezocht en gevonden moet worden bij een van de mensen die voor zijn welzijn verantwoordelijk is. Dit systeem, dat heel dikwijls mensen op een onrechtvaardige manier schuld toeschrijft, heeft niettemin een positieve kant: het zet de mensen aan hun verantwoordelijkheid voor elkaar ernstig te nemen. Niemand kan zich verschuilen achter de vraag van Kaïn: "Ben ik dan verantwoordelijk voor mijn broer? "

Ook hier hoor je wel eens, bij een of ander pijnlijk voorval, de zelfbeschuldigende vraag : "Hadden wij dat kunnen vermijden door...?" We hebben de moeilijke weg te gaan tussen onszelf geen schuld toeschrijven voor situaties waar we machteloos tegenover staan, en voldoende verantwoordelijkheidszin hebben om de werkelijke gevolgen van onze gedragingen of van onze levenswijze voor ogen te nemen.

Aan de basis van heel wat van ons doen en laten zijn inderdaad ons instinct van zelfbehoud en onze geldingsdrang werkzaam. We zijn nu eenmaal zo. In onze onderlinge relaties en in ons vechten om te overleven uiten deze zich op heel diverse manieren. Meestal vertonen zij zich onder de vorm van drang naar bezit en naar macht, door eerzucht en door het zorgvuldig afbakenen van het eigen terrein. Neigingen die zich bijna altijd uitwerken ten koste van de anderen. Dieper nog is in elk van ons de neiging aanwezig zichzelf als het middelpunt van de wereld te beschouwen of ten minste te beleven, en al het overige, medemensen inbegrepen, te bekijken in functie van zichzelf. Kortom, alles te schikken zoals het ons best uitkomt. We kunnen dan ook moeilijk om met verschil.

Dat die neigingen in ons aanwezig zijn, daar hebben we geen schuld aan. De schuldvraag kan pas opkomen bij het nagaan hoe wij er mee omgaan, voor hoever wij eraan toegeven en of wij bereid zijn ook de onbewuste strategieën die wij van daaruit opzetten, voor ogen te nemen.

Mens worden is medemens worden. Onze verbondenheid met elkaar maakt ons diepste wezen uit. Zij maakt ook deel uit van de wetten van het leven. Bedoeld om als medemensen samen te leven, wordt van ons dan ook verwacht dat wij al wat die medemenselijkheid bedreigt of aantast uit de weg zouden ruimen.

Maar we moeten het voor ogen krijgen. Dikwijls schiet onze zelfkritiek te kort en moet het ons voor de ogen gebracht worden. Ons spontaan opkomen voor wat recht is, maakt dat we onszelf te gemakkelijk als rechtvaardig beschouwen. Denk aan David die in woede uitbarst wanneer Nathan hem vertelt van de rijke veehouder die het enig schaapje van zijn arme buur weggeroofd heeft om er zijn vrienden mee te vergasten. "Die man verdient de dood", roept David uit. Tot Nathan hem laat opmerken: "maar, gij zijt die man! Kijk naar wat gij gedaan hebt met de vrouw van Uriël, uw trouwe officier, en met Uriël zelf."

Waar wij haar wel beleven, beperkt zich onze onderlinge verbondenheid gemakkelijk tot bepaalde kringen. Drang naar bezit, macht, terreinafbakening en zorg voor eigen welzijn worden dan collectief waargemaakt, langs structuren om die door de groep zelf worden opgezet. Deze werken zich dan uit ten koste van andere groepen, zodat het onrecht nu structureel wordt. Meestal wordt de groep als geheel zich moeilijk bewust van het kwaad dat hij aldus aanricht. Enkelingen kunnen het wel doorhebben. Zij zullen het misschien ook aanklagen, maar blijven niettemin heel weinig greep hebben op de bestaande situatie.

De vraag naar schuld is in dergelijke omstandigheden heel wat moeilijker te stellen. Zij wordt maar opgeroepen in de mate dat wij, persoonlijk en collectief, de grenzen verleggen van onze onderlinge verbondenheid en van ons verantwoordelijk zijn voor elkaar. "Wie is dan mijn broer?" of "Wie is dan mijn naaste ?" (Lc 10:29) blijft nog altijd de basisvraag.

Bijbelse bezinning

We lezen het verhaal van David en Berseba (2 Sam 11:2 – 12:13). We kijken vanuit wat hierboven werd gezegd naar de priester en de leviet in het verhaal van de barmhartige Samaritaan (Lc 10:25-37) of naar de rijke in het verhaal van de arme Lazarus (Lc 16:19-31).

Samenspraak

1. Kan ik voor mezelf uitmaken tot hoever mijn verantwoordelijkheidszin effectief reikt, of waar ik grenzen leg bij het beschouwen van de mogelijke implicaties van mijn doen en laten of van mijn levenswijze?
2. Heb ik soms te doen met schuldgevoelens midden in situaties waar ik machteloos tegenover sta? Hoe ga ik daarmee om?
3. Durf ik de vormen voor ogen nemen waaronder bij mij het instinct van zelfbehoud of mijn geldingsdrang zich het sterkst vertonen? Mogen anderen mij daarover aanspreken? (Welke die vormen precies zijn moet niet noodzakelijk in de groep uitgebracht worden.)

7. VERGEVEN EN VERGEVEN WORDEN

Gevoelens kunnen mensen kapot knagen , zeker schuldgevoelens; te meer dat ze soms vrij vaag blijven en zonder duidelijk object. Daarom juist weten we er dikwijls geen weg mee. Zijn ze echter gefundeerd, dan moet het kwaad dat er aan de oorsprong van ligt, ook benoemd kunnen worden. Dan pas kunnen wij er iets mee aanvangen. Enkel wanneer het kwaad onder woorden wordt gebracht, kan het opgenomen worden in de moeilijke verzoeningsdialoog die mensen met elkaar, maar ook met zichzelf zoeken aan te gaan, zeker wanneer zij toekomstgericht blijven leven.

Wat maakt die dialoog dan zo moeilijk? Gewoon dat wij heel onbeholpen zijn in het omgaan met onze kwetsbaarheid, met ons gekwetst zijn of met het gekwetst zijn van anderen. Kwetsuren, zowel opgelopen als aangedane, roepen altijd een reactie op van zelfbescherming, die me juist die dialoog doet ontwijken. Ik trek me terug om in stilte mijn eigen wonden te likken, of sluit mijn ogen voor de wonde waar de andere mee zit. Nochtans is er geen echte verzoeningsdialoog mogelijk als beide partijen niet bereid zijn zich kwetsbaar op te stellen.

In situaties die wellicht om die moeilijke stap vragen, laat zich gemakkelijk de stem van het zogezegd 'gezond verstand' in ons binnenste horen :"Zwijgen we daar niet beter over? We gaan toch niet flauw doen. Er zijn zaken die gewoon moeten slijten. We gaan die wonde toch niet opnieuw openrijten: het zou nog erger zijn. We zijn volwassen mensen: we moeten daarover heen kunnen, en elkaar verdragen zoals we zijn." Of nog: "Ik kan toch niet altijd de eerste stap blijven zetten!" Allemaal subtiele argumenten om mij de delicate weg van de verzoening (verder) te besparen.

Of als er dan toch een stap moet gezet worden, dan enkel die van de ver-ont-schuldiging. Hierdoor neem ik elke schuld van me af, door ze op iets anders te steken waar ik geen vat op heb: "Excuseer: er was een onmogelijke file op de weg!" Of zelfs: "Excuseer: ik ben nu eenmaal zo." Zo was ook het antwoord van de mens op de eerste vraag die God hem in de Bijbel stelt' : "Mens, waar ben jij?" – "Het is de vrouw...", antwoordde hij. En dan de vrouw : "het is de slang...". Met dergelijke verontschuldigingen breng ik geen aandacht op voor wat ik de andere aandeed. Ik zet enkel de stap die nodig is opdat de relatie verder kan 'functioneren'.

Er zijn andere strategieën om de dialoog van de waarheid te ontlopen. Ik kan innerlijk alle schuld naar mezelf toehalen en blijven worstelen met een geschonden zelfbeeld. Ik zoek dan mijn toevlucht in een (heel bedenkelijke!) biecht om dat zelfbeeld te herstellen. Kan hier echt sprake zijn van vergeving?
Wat het moeilijk maakt de verzoeningsdialoog aan te gaan is dat ik hiervoor beroep moet doen op een relatie die door mezelf, of mede door mijn schuld, op het spel werd gezet. De relatie zelf is dus ook kwetsbaar geworden. Dat is juist het mooie aanvoelen van de 'verloren zoon' : "Ik ben niet meer waard jouw zoon te heten". Om vergeving vragen en vergeving schenken is daarom enkel mogelijk wanneer men samen blijft geloven in de relatie, en samen blijft kiezen voor een verhouding gedragen door de liefde.

Daarvoor moet ik ook blijven geloven in de persoon van de andere.

Ik mag hem of haar dus nooit vereenzelvigen met het aangedane kwaad, een neiging die zich des te sterker voordoet naarmate het kwaad iemand dieper kwetst. "Zo is hij/zij helemaal", horen we dan zeggen. Vergeven is altijd de eigen pijn loslaten vanuit het geloof dat de liefdesrelatie nog toekomst heeft. Om vergeving vragen is, vanuit hetzelfde geloof, de nederigheid hebben om me zo kwetsbaar op te stellen, dat ik kan luisteren naar de wel eens hevige emotionele reacties die de pijn uitlokt die ik de ander aandeed.

Soms echter heeft de opgestapelde pijn en spanning de grens van het dragelijke bereikt, en sta ik voor een relatie die geen toekomst meer heeft. Moet ik dan nog altijd blijven vergeven? Ook als de andere er niet om vraagt, of helemaal geen schuld bekent? Ik denk van ja, al is het maar omwille van je eigen innerlijke vrede, want die moet je tenslotte ook terugvinden. Maar dan moet je dit wel bedenken. Echt vergeven, met hart en ziel, is nooit het effect van een eigenmachtige beslissing. Ook het vergeven wordt ons geschonken, evenzeer als de vergeving. Ook het vergeven is genade. Alleen God vergeeft het kwaad. Maar Hij nodigt ons uit deel te nemen aan zijn barmhartigheid, en de genade daartoe zal Hij ons schenken wanneer de tijd ervoor rijp is.

Een kwetsuur moet kunnen genezen. En dat vraagt tijd. De tijd om eventuele illusies los te laten die we ons gemaakt hadden over bepaalde personen, en om die personen met andere ogen te bekijken; de tijd om ons te wapenen zodat we verder op weg kunnen met de waarheid zoals die nu is, met onze geschiedenis zoals ze ons overkomt. Die tijd hebben we voor een deel in handen, en voor een deel niet. Ook onze psychische ingesteldheid speelt daarin mee. Maar we moeten om die genade bidden, bidden dat onze hardvochtigheid Gods barmhartigheid nooit in de weg zou staan. En, wetend dat Hij weet, aan Hem het oordeel overlaten. "Ik oordeel niemand", zei Jezus.

Bijbelse bezinning

1. Hoe lezen wij het verhaal van de verzoening tussen de vader en zijn twee zonen, en van de minder gemakkelijke verzoening tussen de zonen onderling in Lucas 15:11-32?
2. Welke dimensies van de verzoening vind ik in psalm 32?
3. Wat had de wijze waarop Jezus met zijn kwetsuren omging voor de apostelen te betekenen in Joh 20:19-29?

Samenspraak

1. Welke zijn mijn positieve en negatieve ervaringen met verzoeningspogingen?
2. Wat speelde er daarbij in mezelf allemaal mee, en wat ervoer ik bij de andere?
3. Hoe verhouden zich in mijn leven mijn verzoeningspogingen met mensen en mijn verzoening met God?

8. DANKBAAR IN HET LEVEN STAAN

Heb je je ooit al afgevraagd waarom het offer van Abel God welgevalliger was dan dat van Kaïn? Je vindt daar ingewikkelde beschouwingen over, terwijl de grondreden allicht heel wat eenvoudiger lijkt. Abel is een herder en Kaïn is een boer, en herders en boeren hebben een totaal andere innerlijke ingesteldheid. Herders trekken rond, altijd maar op zoek naar een beetje groen en een beetje water voor hun dieren, en in de dorre streken, waar veelal aan veeteelt wordt gedaan, is het soms lang zoeken en ver lopen om wat groen te vinden. Herders hebben daarom heel wat oppervlakte nodig, maar zijn daarom ook des te dankbaarder wanneer de natuur met een beetje mildheid hun zoeken tegemoet komt. En achter de natuur staat God.

Een boer werkt met prikkeldraad. Hij begint met zijn terrein zorgvuldig af te bakenen. Hij kan niet toestaan dat een rondtrekkende kudde schapen het product van zijn zwoegen zomaar zou komen afgrazen. Dat afgebakend stuk grond gaat de boer inderdaad bewerken tot iets dat rendeert. Hij spit en ploegt, hij plant en zaait, hij wiedt en bemest, hij besproeit zelf in tijden van droogte, om tenslotte te oogsten en te bergen. Het is zijn werk; hij maakt het waar, en over de vruchten van zijn zwoegen mag hij heel fier zijn, want hij heeft die op de eerste plaats aan zichzelf te danken.

Wanneer Kaïn offert, doet hij dat wellicht een beetje vanuit die ingesteldheid. Hij brengt voor God wat hij zelf heeft voortgebracht, en het is God die dankbaar mag zijn. Wanneer Abel offert, dan geeft hij in dankbaarheid terug wat hij gekregen heeft. God heeft het in de Bijbel precies meer voor de herders dan voor de boeren, en ook Jezus erkent zich eerder in de herder. 'Ik ben de goede boer', horen we Hem niet zeggen.

Mensen en God werken steeds samen, maar het initiatief ligt bij God. Dat is de boodschap van het scheppingsverhaal. Doch vanuit de wijze waarop wij onze inzet beleven hebben we gemakkelijk de neiging om de zaken om te keren. En van zodra wij dit doen is er geen ruimte meer voor dankbaarheid.

Er is inderdaad een bepaalde manier van kijken nodig, de juiste wel te verstaan, om tot de juiste innerlijke houding te komen. Zien hoe alles ons gegeven is, zien hoe alles er al was vóór wij er zelf waren, en hoe wij, met het leven, dat alles hebben mee-gekregen, en hoe wij daarbij ook onszelf in handen hebben gekregen. Zien hoe wijzelf, met dat alles, op onze beurt aan anderen werden gegeven. Zien en ook beleven. Dit mondt dan normaal uit in een houding van algehele dankbaarheid.

Normaal, zeiden we. Sommige mensen, groepen van mensen, lijken inderdaad uit de mand gevallen te zijn. Zij hebben zoveel meegemaakt, zoveel ellende, zoveel miserie, zoveel verdriet, dat het er helemaal niet meer inzit om dankbaar te zijn. God zal het hen zeker niet kwalijk nemen, dat zij daar niet aan toekomen. Maar de vraag ligt dieper : waar is voor hen dan die God? Verwachten dat Hij met een toverformule de omstandigheden van hun leven zal doen omslaan, is niet de juiste weg. Soms echter kan er zich op hun weg iets voordoen, waardoor hun hart zal veranderen, iets dat hen doet inzien dat zij zelf, al was het maar voor een deel, schuld hebben aan het feit dat het allemaal verkeerd loopt in hun leven, iets dat hen ertoe zal brengen op een andere

manier met die omstandigheden om te gaan, of er zelfs verandering in te brengen.

We mogen het ons niet te gemakkelijk maken op onze zoektocht met het inroepen van zo'n ommekeer. Zoniet zijn wij het die er een toverformule van maken. Maar we moeten ook in nederigheid aanvaarden dat het ons niet toekomt het proces van God te maken aangaande hoe Hij met elk van zijn mensen omgaat. Daar zullen we enkel het antwoord op krijgen dat Jezus aan Petrus gaf, wanneer die zich bezorgd maakte om Johannes : *"Wat gaat jou dat aan? Dat is mijn zaak. Jij volg me maar"* (Jo 21:22).

En bij dat volgen kunnen wij ons enkel laten aanspreken door wat sommige mensen wel hebben meegemaakt. Wij denken aan Ignatius en anderen voor wie het leven ook meer ellende was dan wat anders, maar die dan plots in het diepste van hun ziel werden geraakt, zodat niet enkel zijzelf, maar ook heel hun leven een andere wending is gaan nemen.

Luisteren we naar het woord dat de profeet Jesaja God in de mond legt : *"Zo spreekt de Heer (...): gedenk niet langer wat vroeger is gebeurd. (...) Zie, Ik ga iets nieuws maken. Het is al aan het kiemen. Zie je dat niet?"* (43:16-19). Dat nieuwe hangt zomaar niet in de lucht. Het gebeurt in de diepte van elk mensenhart dat zich door dit woord laat aanspreken. Zou het met mij niet gebeuren? Of is het misschien al gebeurd, of stilletjes aan het gebeuren?

Bij Ignatius, bij wie het op een heel indringende wijze gebeurde, wekte dit een ontzettende dankbaarheid op. Een nieuw leven, nieuwe levenskansen, zomaar aangereikt! 'Heer, wat kan ik dan voor U doen?' was het enig antwoord dat hij hierop kon geven. Maar ook God had maar een antwoord : 'Kijk naar mijn Zoon, en je zult weten wat ik ook van jou verwacht. Daarom juist heeft Hij onder de mensen geleefd.'

Daarmee is de overgang gemaakt tussen de Eerste en de Tweede Week van de Geestelijke Oefeningen.

Bijbelse bezinning

Je kunt je dankbaarheid uitspreken of uitzingen met Psalm 32:1-7, met Psalm 66, met het danklied van Hanna (1 Sam 2:1-10), van Maria (Lc 1:46-55) van Zacharias (Lc 1:68-79) of van Simeon (Lc 2:28-32). Je kunt jezelf ook bevragen vanuit het verhaal van de tien melaatsen (Lc 17:11-19).

Samenspraak

1. Ben ik van temperament eerder van het boer- of van het herdertype? Hoezo?
2. Waar ben ik vooral dankbaar voor, naar mensen toe en naar God toe? Kan ik mijn dankbaarheid uitzeggen of betuigen? Hoe doe ik dat? Hoe ligt bij mij die verhouding tussen mijn dankbaarheid naar God toe en naar mensen toe?
3. Wat blokkeert me soms bij het uitzeggen van mijn dankbaarheid?

10. MET MIJN 'IK' VOOR GOD

Hoe kom ik biddend met mijn leven voor God te staan, zodat mijn gebed echt gebed is, niet iets waarvan ik me inbeeld dat het gebed is, terwijl ik gewoon maar met mezelf bezig ben? Bezig met mijn bezig-zijn. We vertrekken van een verhaal waarmee Jezus zelf onze aandacht vestigt op de manier waarop wij met God omgaan in ons gebed : het verhaal van de farizeeër en de tollenaar (Lc 18:9-14). Twee mensen die voor God komen te staan met hun leven, met wie ze zijn, of tenminste met de manier waarop ze naar zichzelf kijken. De farizeeër doet dit met een dankgebed. Mooi, neen? We worden er inderdaad dikwijls op gewezen dat wij God nooit genoeg kunnen danken. De tollenaar, met een smeekgebed. Nochtans merkt Jezus op dat alleen deze laatste gerechtvaardigd heenging. In hun beleving zal het wel het omgekeerde geweest zijn. De farizeeër is ongetwijfeld heengegaan in de overtuiging dat hij een mooi gebedsmoment beleefd had; de tollenaar, met de vraag of zijn gebed wel iets betekende.

Je ziet de vragen die dit oproept. Hoe sta ik voor God met mijn leven, met wie ik ben? Wanneer val ik samen met mezelf, met mijn ware zelf, als ik voor God sta? Het feit dat ik God niet als gesprekspartner ervaar, brengt mee dat ik veel gemakkelijker op mezelf terugval, en met mezelf bezig ben, wanneer ik voor Hem sta, dan tegenover een medemens. Ik riskeer me onbewust op te sluiten in een fictief dialoog met mezelf. Neem ik dit niet duidelijk voor ogen, dan zit ik in de kortste keren op een dwaalspoor.

Wellicht brengt ons het verhaal zelf, zoals Jezus het vertelt, op het juiste spoor. De farizeeër gebruikt meermalen het woordje 'ik'. De tollenaar nooit. Nu, het veelvuldig 'ik'-gebruik duidt altijd op ergens een spanning. Een innerlijke spanning tussen een 'min' en een 'meer', een 'wat wel' en 'wat nog niet', tussen macht en onmacht, wat ik kan bereiken en wat mij ontsnapt. Tussen die twee polen in verschijnt de andere; in het gebed ook de Andere. Zijn tussenkomst is geheel verweven met de eerste spanning. De andere wordt als negatief of bedreigend ervaren : hij is de oorzaak van het 'nog niet', en houdt dus de twee polen uit elkaar, maar eveneens als prikkel of uitdaging om de kloof te overbruggen. Daardoor werkt hij ook mediërend of verzoenend.

Kijken we naar de farizeeër. De spanning ligt bij hem tussen zijn waarheid en zijn droombeelden. De mens die hij maar is, maar niet graag in zichzelf erkent, en derhalve ook verdringt, en de mens voor wie hij wil doorgaan, zijn ideaal zelfbeeld. Tussen die twee wordt de andere binnengehaald. De tollenaar als bedreiging die hem kan herinneren aan wat hij maar is, en tegelijk als tegenbeeld dat hem kan helpen zich in te beelden dat hij zijn ideaal zelfbeeld reeds bereikt heeft. Op die manier werkt hij ook verzoenend.

Daarnaast staat ook het oog van God. God, de gesublimeerde en welwillende andere, die hem enerzijds oproept om dat ideaal zelfbeeld waar te maken, en van wie hij anderzijds met groot vertrouwen hoopt dat Hij dat ideaal zelfbeeld als reeds bereikt zal aanvaarden. Dat is in de grond de inhoud van zijn gebed. God wordt er dus op de eerste plaats gebruikt om de spanning te overbruggen tussen wie de man maar is, en zijn opgeblazen zelfbeeld. En daaronder blijft het 'ik' in spanning met zichzelf. Het valt nooit volledig samen met zichzelf, of blijft met andere woorden steeds onverzoend.

Soms ligt de hoofdbron van de spanning in het 'ik' zelf, zoals in dit verhaal, soms komt ze op de eerste plaats uit de verhouding met de ander(en) en uit de moeilijke situaties die daardoor ontstaan. Dit neemt niet weg dat de ruimte waarin die spanning zich afspeelt de persoon zelf is in haar 'ik'-dimensie. Zij worstelt immers met de vraag : Hoe maak ik me waar in deze situatie? Hoe treedt ik best op, of hoe kom ik voor mezelf op in dit relationeel conflict?

Daar de persoon ook hier ergens onverzoend blijft met die situatie, en dieper nog met zichzelf binnen die situatie, ontstaat ook hier, voor gelovige mensen, de neiging of de nood om hun toevlucht te nemen tot het gebed. Een ideale ruimte om even stil te vallen en die spanning voor ogen te nemen, om er tegelijk en rustig even 'in' en 'uit' te stappen. In die ruimte wordt God binnengehaald, maar Hij wordt er heel dikwijls herleid tot de zwijgende, of beter tot de tot zwijgen gebrachte getuige van je inwendige worsteling. Hij moet dan aanhoren wat er allemaal verkeerd liep of waar het vast zit, en je verwacht van Hem dat Hij de beslissing beaamt van wat je nu gaat doen, omdat je die voor Hem genomen hebt. Zo beeld je je dat tenminste in. Hier ook wordt God dus gebruikt om de spanning binnen je 'ik' te overbruggen en jou een gerust geweten te verzekeren ten overstaan van wat je verder gaat doen.

Aldus drukt ons 'ik'-gebruik steeds een spanning uit in onze zelfbeleving. Het staat steeds gespannen naar iets toe, iets dat het wil bekomen of realiseren : "Ik moet dit' of 'ik moet dat'; 'Ik ga dat zo doen, dan kan men mij niets verwijten'; 'Als ze denken dat ik ...'; 'Ik moet hem/haar eens goed zeggen dat ...'; 'Hij/zij mag toch eens gaan beseffen dat ik ...'; 'Ik heb er genoeg van ...'. Het 'ik' is een onrustige en onvermoeibare 'Streber', altijd een beetje lawaaierig. En niettemin de meest gangbare manier waarop wij bewust zijn van onszelf, en dus ook de gangbare, maar wel minder gelukkige manier, waarop wij voor God staan in gebed met ons leven.

Daartegenover staat ons 'zelf'. Het 'zelf' is de persoon die het bewustzijn van zichzelf beleeft als een rustig samenvallen met zichzelf. Iemand die verzoend is met zichzelf, omdat hij zichzelf aanvaard zoals zij is. Zijn gebreken en tekortkomingen zijn voor hem geen voorwerp van frustratie, omdat hij zich ook niet anders zoekt voor te doen dan hij is. De anderen ervaart hij dan ook niet als een bedreiging, als mensen die hem zijn maskers riskeren af te nemen en hem in zijn blootje te zetten. Hij veronderstelt dat die hem kennen zoals hij is, en hem dan ook als dusdanig aanvaarden. Niet dat hij zijn gebreken en tekortkomingen niet inziet. Integendeel. Hij weet dat hij daaraan te werken heeft, wil hij de anderen niet kwetsen of pijnigen. Hij vreest dan ook niet die tekortkomingen te bekennen. Zo weten de anderen dat hij er zich van bewust is en eraan wil werken. Dit zal hen juist helpen hem te kennen en aanvaarden zoals hij is.

Ook God, met de liefde die Hij mij toedraagt en waarmee Hij mij aanvaardt, is niet meer het beangstigend dodenmasker tegenover wie ik zit te worstelen met mezelf, die ik voor mij tracht te winnen door mij beter voor te doen dan ik ben. Hij is de stille achtergrond, de rustige aanwezigheid tegenover wie ik in alle eenvoud en nederigheid mezelf mag zijn, mezelf durf zijn. Hij is die aanvaardende liefde, die maakt dat ik verzoend leef met mezelf, zonder dat die verzoening telkens het eindresultaat moet zijn van een langdurige en moeizame worsteling.

In die 'zelf'-dimensie neem ik ook rustig voor God de moeilijkheden mee die ik tegenkom in mijn relatie met anderen of in mijn levenssituatie. Maar ik let er wel op dat ik eerst voor God en in God die rust gevonden heb en die verzoening met mezelf. Dan kan ik die moeilijkheden naar boven laten komen, op zo'n manier dat zij die innerlijke rust niet verstoren. Ik breng ze voor God en bezie met Hem hoe ik ermee kan omgaan zonder dat zij ook de uiterlijke vrede verstoren. Met andere woorden ik kijk hoe ik er zo liefdevol mogelijk mee zal omgaan vanuit een diepe liefde voor de wereld en voor de mensen, bezorgd om het geknakte riet niet te breken en de smeulende vlaspit niet te doven.

Niettemin ligt in die 'zelf-dimensie' een verborgen gevaar, dat ik in alle eerlijkheid voor ogen moet durven nemen. Dit rustig samenvallen met mezelf riskeert me, van een vrede en eenheid met mezelf, te brengen tot een soort euforische tevredenheid met mezelf, een 'zich-goed-vinden bij en met mezelf', waardoor de kring van de zelfgenoegzame zelfbeslotenheid zachtjes naar binnen wordt toegetrokken. Deze gesloten kring kan/zal ik dan naar buiten of naar boven toe projecteren, en er de inhoud van maken van mijn verhouding tot God. Anders gezegd : het 'mij goed voelen bij God' wordt enkel maar een geobjectiveerde en gesublimeerde projectie van het mij goed voelen bij mezelf.

Ik moet derhalve steeds uiterst voorzichtig omgaan met mijn godsbeelden, met mijn vermeende verhouding tot God, en met de gevoelens die daarbij opkomen, wil ik vermijden God te herleiden tot het gouden kalf, gegoten met mijn eigen sierraden en waarachter ik dus mezelf aanbid in alles wat mij siert. Het gevaar om ongemerkt terug af te glijden tot de ik-dimensie blijft altijd bestaan.

Bijbelse bezinning

Ik kom terug tot het gebed van de tollenaar. Het is het gebed van de Psalmist in Ps 139 (God bij wie ik me goed voel omdat Hij mij kent zoals ik ben); het is het gebed van Ps 131 (mijn ziel -de mens tegenover zichzelf- is tot rust gekomen : ik heb mijn verlangens getemd, die spanning om mij te bewijzen). Kijk ook naar Wijsheid 11:21-26 (God die zich over iedereen ontfermt, omdat Hij alles aankan. Die spanning van het 'ik' is in Hem niet aanwezig).

Samenspraak

Ik bedenk wat ik kan meedelen aan de anderen van wat dit allemaal bij mij oproept.

11. SPREEKT GOD WERKELIJK OF ZWIJGT HIJ EERDER?

Overvalt jou soms ook dat stukje wrevel of vertwijfeling tegenover al te flagrante tegenstrijdigheden? Wanneer je bijbelteksten leest, of hoort lezen, botst je voortdurend op uitdrukkingen als: *'En God sprak...'*, *'Zo spreekt de Heer'*, *'Woord van God'*. En daartegenover sta je met die overduidelijke menselijke ervaring dat geen enkel wezen zo zwijgzaam is als God. En zoveel redenen om te denken dat het vroeger allemaal anders was, hebben we toch ook niet. Moeten wij daaruit besluiten dat het gewoon om mensen gaat, mensen die, in deze teksten, hun eigen woorden en inzichten God in de mond hebben gelegd? Sommigen van deze 'goddelijke' uitspraken klinken inderdaad zo menselijk dat we het ons moeilijk anders kunnen veronderstellen. Of wat moeten wij anders met dergelijke uitdrukkingen? Eén ding is zeker, zij brengen ons tot de diepste vraag: heeft God ons werkelijk iets te zeggen, ook iets over zichzelf; zoekt Hij zichzelf te laten kennen, en hoe doet Hij dat dan?

Vooreerst dit. Mocht God ons niets te zeggen hebben, mocht Hij niet op één of andere manier zoeken om ons iets over zichzelf mee te delen, dan zou Hij geen God van mensen, dan zou Hij 'onze God' niet zijn. Zijn naam zou enkel verwijzen naar een stuk onpersoonlijke energie die het heelal in beweging houdt, zoals sommige stromingen het graag zien. Is God meer dan dat, dan kan het niet anders of Hij zoekt contact met ons, en moeten wij aandacht hebben voor wat Hij ons wil laten weten, zowel over zichzelf als over onze verhouding tot Hem. We moeten daar echter echt open voor staan, wat niet altijd het geval is. Denk aan het verwijt van Jezus aan de Joden. *"De Joden kwamen om Jezus heen staan en zeiden: "Hoe lang laat Gij ons nog in het onzekere? Als Gij de Messias zijt zeg het ons dan ronduit. Jezus antwoordde: 'Dat heb Ik al gedaan, maar gij wilt niet geloven."* (Joh 10:24-25). De houding die de Joden tegenover Jezus aannamen, nemen heel wat mensen ook aan tegenover God. Ze gebruiken hiervoor ondermeer het argument van zijn zwijgen.

Waarom dan dat zwijgen? Misschien ontgaat het ons dat zwijgen een andere manier van communiceren kan zijn. Overkomt het je nooit dat je met iets op het hart ligt, iets dat je graag zou uitspreken, maar je vindt er de gelegenheid niet toe? Datgene waar de anderen op dat ogenblik mee bezig zijn ligt zo oneindig ver van wat je zou willen meedelen, dat je voelt dat je maar beter zwijgt. Zij staan daar toch niet voor open. Misschien gaan ze beter verstaan dat ik met iets zit als ik gewoon zwijg. Zou dat voor God soms ook niet zo zijn?

Ook het andere extreem kan waar zijn. Denk aan twee oudjes die rustig en zwijgend naast elkaar zitten voor de deur van hun huisje. Alles is gezegd. Ze voelen elkaar zo aan, weten elk zo duidelijk wat de andere denkt over alles en nog wat, dat woorden er teveel aan zouden zijn. Zij zwijgen, en nochtans is de communicatie heel intens. In het hart van sommige mensen die nauw verbonden met Hem leven, is God ongetwijfeld op die manier aanwezig.

God zwijgt niet. Hij spreekt enkel een andere taal. Beeldtaal. En het voornaamste beeld waar Hij zich van bedient is, hoe verrassend ook, de mens. Geschapen naar het beeld van God. De mens met al het mooie dat in zijn hart leeft; de mens die, gedragen door Gods Geest, dat mooie zoekt waar te maken in het verhaal van zijn leven; de mens die zijn leven deelt met zijn medemensen.

Daarin laat God zich kennen. Met de mens gaat het immers zo heel anders dan met het overige in de schepping. Alleen hij is beeld van God. Beeld en gelijkenis. In de mate dat hij zoekt te leven naar dat beeld, maakt hij de gelijkenis steeds sterker. En wanneer God dan, in alle stilte, zijn aanwezigheid laat voelen in het hart van een mens, dan is het altijd om hem op te roepen om dat beeld mooier en zuiverder waar te maken. *"Het Woord is in je mond en in je hart"*. Daar zul je het vernemen. *"Je kunt het dus ook volbrengen"* (Dt 30:14). En het laten horen.
Vanuit dat beeld- zijn, en vanuit zijn zoeken om er naar te leven in alle eerlijkheid en door elke vorm van zelfgerichtheid te weren, kan de mens immers ook iets zeggen over God, en over wat Hij van de mens verwacht. *"Ik heb de ellende van mijn volk gezien"* (Ex 3:7). Met deze woorden maakte God zich aan Mozes bekend. 'Raakt het je ook niet?' was hierbij de onderliggende vraag 'Ben je mijn beeld, dan moet het ook jou raken'. Wij weten dat Mozes inderdaad sterk geraakt was door het onrecht dat zijn volk werd aangedaan. *"Ga er dus heen. Ik zend u naar Farao, zei God. Gij moet mijn volk uit Egypte wegleiden"* (Ex 3:10).

God is liefde, en liefde roept op tot gratuite inzet voor de anderen. Telkens een mens zich opgeroepen voelt tot ware liefde, hoort hij God spreken in zijn hart. En telkens hij op die oproep ingaat maakt hij zichzelf tot beeld en tot gelijkenis met God. God spreekt enkel de zwijgzame taal van de liefde. *"De mens zonder liefde kent God niet"* (I Jo 4:8).

Bijbelse bezinning

Ook de gelovige mens in de Bijbel heeft het soms moeilijk met dat zwijgen van God: *"Mijn ogen zijn moe van het staren, van het wachten op God ... God, keer u niet af; wees niet zo'n zwijgende God"* bidt de psalmist (Ps 69:4,17-18). *"Zwijg niet, o God, houd u niet doof; God, blijf niet langer afzijdig"* (Ps 83:2). *"Roep ik om hulp, Gij antwoordt niet, al ziet Gij mij goed staan. Gij zijt meedogenloos geworden"*, roept de man Job uit (Job 30:20).
De vertwijfeling van zoveel mensen wordt opgenomen in de kreet van Jezus op het kruis: *"Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?* (Mt 27:46). Wij lezen het verhaal van de wijze waarop God zich kenbaar maakt aan Mozes (Ex 3:1-14) en zijn woord laat horen in ons hart (Dt 30: 11-14).

Samenspraak

1. Heb ook ik soms geleden onder het zwijgen van God?
2. Wanneer meen ik zijn stem in mij gehoord te hebben ? Kwam die ook van buiten af?
3. Mocht ik daarbij ervaren wie Hij wil zijn voor mij, en wie ik ben voor Hem?
4. Liet hij mij aanvoelen hoe Hij de wereld droomt en hoe ik mij daarvoor kan inzetten?

12. JEZUS, BEELD EN WOORD VAN DE VADER

Langs beelden om, zo zagen we, spreekt God zijn mensen aan, en het meest sprekend beeld blijft, hoe verrassend ook, de mens zelf. De mens, geschapen naar het beeld van God, opdat hij ook, zo zuiver mogelijk, op Hem zou gelijken. Heeft God de mens aldus geschapen, gewoon uit genade, kan het ons dan verwonderen dat Hij, weerom uit genade en om de andere mensen toe te spreken in zijn naam, bepaalde personen tot leven roept, en verder oproept, om, zuiverder nog, dat beeld van Hem en die gelijkenis waar te maken ? Bepaalde personen in wie Hij zich dan ook intenser nog investeert. We kennen allemaal mensen die ons op die manier sterk aanspreken.

Is het verder moeilijk te aanvaarden dat God ons ook in één iemand, in de man Jezus van Nazareth, op een uitzonderlijke manier heeft willen aanspreken? Deze werd daarom bij uitstek het Woord van God genoemd. Het mens geworden Woord, zoals Johannes het uitdrukt, dat onder ons is komen wonen (Jo 1:14). *"In Hem heeft God in zijn volheid willen wonen"*, meent ook Paulus te mogen zeggen (Kol 1:19).

Zo gezien, kunnen we daar wel inkomen. Maar we hebben het een beetje moeilijk met sommige zware dogmatische uitspraken die de persoon van Jezus onmiddellijk verabsoluteren, en die van Hem, zonder veel respect voor zijn menselijkheid, zo maar een God maken. Ook voelen we aan dat de plaats die wij op die manier aan Jezus geven als Zoon van God, storend is voor de interreligieuze dialoog. Godsdiensten ontmoeten elkaar gemakkelijker als enkel God het absolute referentiepunt is, terwijl de rest, op een meer relatieve wijze, deel uitmaakt van de vormgeving. Er is echter geen dialoog mogelijk in waarheid, zo we, van bij de aanvang, onze eigenheid als christenen verloochenen. Wel moeten we die eigenheid zoveel mogelijk op een aanneembare manier uitdrukken.

Om al deze redenen ontmoeten wij Jezus liever zoals de mensen van zijn tijd Hem ontmoet hebben, namelijk als een uitzonderlijk iemand. Maar Hij is dan toch zodanig uitzonderlijk dat zijn optreden ons, evengoed als zijn tijdsgenoten, voortdurend voor de vraag plaatst: 'wat is dat toch voor iemand ?' Een vraag die Hij trouwens zelf aan de mensen stelde: *"En wie zeg jij dat Ik ben ?"* (Mt 16:15), en waarop Hij zelf het antwoord suggereerde *"Er is hier meer dan Salomo"* (Lc 11:31) .

Wellicht is het zo dat, wanneer wij Hem in alle openheid benaderen en ons daarbij laten raken door de wijze waarop Hij in het leven staat, door de manier waarop Hij naar mensen toegaat en met mensen omgaat, door de kracht en het rake van zijn woord, door zijn authenticiteit en zijn radicaliteit, door de afstand die Hij neemt ten overstaan van zichzelf, de afwezigheid van elke zelfbetrokkenheid bij het leven volgens zijn inzichten, door de manier waarop Hij, van daaruit, naar de dood - en naar de Vader - heeft toegeleefd en door de intensiteit van zijn gebed en van zijn verbondenheid met de Vader, dat wij, zoals de Romeinse honderdman onder het kruis op het ogenblik dat er aan Hem echt niets meer te beleven viel, uiterlijk tenminste, tot het besluit komen: die man is waarlijk op een unieke manier zichzelf en op een unieke manier bij God. Die man is in God. Beeld van God, Zoon van God.

Tot dat besluit kom ik dan, niet omdat het mij is voorgezegd, maar vanuit het diepe en mysterieuze besef dat ook ik op dezelfde wijze geroepen ben om, in het waarmaken van al het goede dat in mij leeft, ten volle mezelf te zijn, en zo, op mijn manier, beeld van God.

Het is inderdaad het mysterie van de schepping van de mens dat in Jezus aan het licht wordt gebracht. Wanneer ik in mijn binnenste laat weerklinken hoe Hij was en hoe Hij geleefd heeft, dan ontdek ik dat zijn droom van een broederlijke mensheid waar allen zich kinderen weten van dezelfde Vader en waar daadwerkelijke liefde de grondhouding wordt van waaruit wij, mensen, omgaan met elkaar, niet zover afstaat van wat ik zelf droom. Bij zoverre zelfs dat de mens gemakkelijk zijn mooiste dromen projecteert in de manier waarop hij naar Jezus opkijkt. Hij heeft het immers zoveel vuriger zoveel zuiverder, zoveel radicaler en authentieker beleeft en waargemaakt dan ik. Daarom ook is Hij zoveel zuiverder,

ja, op een unieke wijze, beeld van God.

Het unieke van zijn persoon, van zijn inspirerende boodschap, van zijn beeld-zijn, wordt mij ook heel concreet voor ogen gesteld wanneer ik zie hoe, wat Hem innerlijk bezielde, doorgewerkt heeft in onze geschiedenis, en bij ontzettend veel mensen een ongelooflijke edelmoedigheid heeft opgebracht. De zorg voor de medemens wordt ongetwijfeld ook buiten het christendom als belangrijke plicht aangegeven. Niettemin werd door geen enkele van de wereldgodsdiensten deze zorg zo intens en zo universeel beleefd en waargemaakt als binnen het christendom. Bezield door het evangelie trokken christenen erop uit en stichtten, overal ter wereld, scholen, ziekenhuizen, materniteiten, weeshuizen, centra voor de opvang van melaatsen, centra voor ontwikkeling, en noem maar op. Doorheen al deze initiatieven zochten zij concreet gestalte te geven aan dat beeld van God waarop zij geijkt waren. En tegelijk bevestigden zij daardoor de uniciteit in dat beeld-zijn, van Diegene die hen daartoe inspireerde.

Dit alles neemt niet weg dat de persoon van Jezus vragen blijft oproepen. Hij riep vragen op bij zijn tijdgenoten. Wij citeerden reeds de tekst: "*De Joden kwamen om Jezus heen staan en zeiden 'Hoe lang nog laat Gij ons nog in het onzekere? Als Gij de Messias zijt, zeg het ons dan ronduit'. Jezus antwoordde: "Dat heb Ik al gedaan, maar gij wilt niet geloven*". (Jo 10:24-25); en het antwoord dat de apostelen gaven op Jezus' vraag: "*Wie zeggen de mensen dat ik ben ?*"(Mt 16:14), toont duidelijk aan dat er rondom zijn persoon heel wat discussie was. De vele boeken die de laatste jaren over Jezus geschreven zijn, maken even duidelijk dat Hij vragen blijft oproepen, en dit ten alle tijden zal doen.

Soms zouden wij, zoals de Joden (Lc 11:29), eisen over concretere bewijzen te beschikken betreffende zijn identiteit. Het diepste in een mens, en in de relaties tussen mensen wordt echter nooit vanuit documenten bewezen. Welke bewijsstukken kun je voorleggen, wanneer iemand jou vraagt: 'zie je me graag ?" Hoe kun je hem of haar overtuigen dat het inderdaad zo is ? Enkel onze woorden en onze daden, en hun onderlinge overeen stemming, getuigen van wie wij in waarheid zijn. "*Alleen al de daden die ik verricht getuigen van Mij, en bewijzen dat Ik de gezondene ben van de Vader*" (Jo 5:36).

Geschapen als beeld van God en om op Hem te gelijken, is elke mens ook 'bedoeld' door God. In de mate dat ik voor die bedoeling opensta, maak ik die ook waar. De grondige eerbied van mensen voor elkaar bestaat er dan ook in dat wij elkeen ten volle laten zijn wie, en zoals hij of zij door God bedoeld is. Daar Jezus ongetwijfeld op een uitzonderlijke manier beeld was van God en zijn leven helemaal gericht heeft naar Gods bedoeling met Hem, brengen wij best ook voor Hem die eerbied op. Het zou, met andere woorden, niet gelukkig zijn mochten ons twijfelen en ons aarzelen, of onze nood aan onweerlegbare bewijzen, in de weg staan van wie God bedoelde dat Jezus voor ons zou zijn.

Evangelische bezinning

Wij vinden in de evangelies een overvloed aan teksten die ons laten aanvoelen wie en hoe Jezus was. Misschien kan elk er enkele aanstippen die hem of haar persoonlijk meer aanspreken.

Samenspraak

1. Hoe vul ik voor mezelf in dat Jezus Beeld en Woord van God is voor onze wereld?
2. Wat raakt mij het sterks in de relatie van Jezus met de Vader?
3. Waar plaats ik mezelf ten overstaan of binnen die relatie?
4. Besef ik genoeg dat ik daar niet op kan antwoorden tenzij ik ook mijn medemens daar zijn plaats in geef?

13. MEDITATIE, CONTEMPLATIE, WAAR GAAT HET OM ?

Dat men de *Geestelijke Oefeningen* enkel biddend kan doen is duidelijk. En dat ik pas tot gebed kom, wanneer ik me richt tot iemand buiten mij, is het ook. *"Wanneer je bidt, zeg dan 'Vader'"*, zei Jezus tot zijn leerlingen, toen ze Hem kwamen vragen dat Hij ze zou leren bidden (Luc 11:2). Vraag je dus aan iemand of hij regelmatig bidt, en antwoordt hij dat hij iedere dag minstens een kwartiertje neemt 'om tot zichzelf te komen', zoals men dat vaak hoort, dan weet je daarmee nog niet veel. Tot zichzelf komen is heel belangrijk, maar daarmee ben je nog niet noodzakelijk 'in gebed'. Je bent wel goed op weg. Je komt immers niet tot God als je niet een beetje samenvalt met jezelf. Want pas van daaruit kun je jezelf ook loslaten.

Om in die beweging te treden zijn er inderdaad twee hoofdwegen : de meditatie en de contemplatie of, met iets eenvoudiger woorden, de overweging en de aanschouwing. Wel lopen die twee wegen soms een beetje door elkaar. Waarom zou dat niet mogen ? De meditatie is reflexief van aard. Je vertrekt meestal van een tekst waar je over nadenkt, zoekend hoe je die best begrijpt, aandacht opbrengend voor hoe die je aanspreekt, vanuit wat je allemaal beleeft, waar je mee bezig bent, of vanuit de manier waarop je momenteel in het leven staat. Je bevraagt die tekst en je laat je er zelf door bevragen.

Het hooglied van de liefde (1 Kor 13:1-13) kun je op die manier overwegen. Je vraagt je af bij welk van de trekken, waarmee Paulus iets van de ware liefde weergeeft, je je in éénklank ervaart, zij het omdat je je die zelf hebt kunnen eigen maken, of omdat je bijzonder gevoelig bent wanneer anderen die al dan niet naar jezelf toe waar maken. Je kun je ook afvragen met welke trekken je nog zit te worstelen om je die eigen te maken. Zo 'n tekst geeft je dus duidelijk een toegangspoort tot jezelf. Maar daarmee ben je nog niet echt 'in gebed'. Daartoe kom je pas wanneer je je, met al wat in jou is opgekomen, tot God richt. Wel wordt God nergens expliciet vernoemd in deze tekst. Je moet dus zelf de context scheppen, de poort ontsluiten langs waar je, vanuit het overwegen van de tekst, tot gebed kunt komen.

Zoals Ignatius dat vraagt bestaat die context hierin dat je je, reeds van bij het begin van de overweging, in Gods tegenwoordigheid stelt, dat je je lichaam in een gebedshouding plaatst, en dat je tegenover God duidelijk kenbaar maakt wat je verhoopt als vrucht van deze overweging. Ook voor jezelf is dat heel belangrijk.

Gedurende het verloop van je overweging zul je dan de trekken van de liefde die je in jezelf herkent niet enkel beschouwen als de vrucht van je eigen inspanningen, als het resultaat van je zelfrealisatie, maar je zult die ook zien als een gave, als iets dat in jou werd neergelegd, waardoor je tot beeld van God gemaakt werd, en dat je met dankbaarheid ontvangt. En wat je nog moet waarmaken ga je beschouwen als iets waartoe God je uitnodigt, eerder dan als een objectief dat je jezelf oplegt. Op het einde van je overweging kom je weer voor God te staan met al wat bij die overweging in jou is opgekomen.

Ook met het *'Onze Vader'* kun je overwegend omgaan. Je vraagt je dan af wat 'Gods naam heiligen', wat 'Gods rijk', wat de 'wil van God' concreet kunnen betekenen in jouw leven en voor ons samenleven. Maar het *'Onze Vader'* kun je ook biddend tot de Vader richten.

In de *Tweede Week* van de *Geestelijke Oefeningen* richt Ignatius onze aandacht vooral op de persoon van Jezus. Nu, een persoon kan men niet overwegen of bemediteren. Men laat zich door een persoon aanspreken. Dat doen we door ernaar te kijken en te luisteren, door te trachten aan te voelen wat hij of zij aanvoelt en van waaruit hij of zij leeft. Men zoekt zich in een persoon zodanig in te leven, dat men ook kan begrijpen, al gaat het niet zozeer om een verstandelijk begrijpen, waarom hij of zij zo of zo handelt. Je zult moeilijk langere tijd op die manier naar een persoon kijken zonder dat je voor hem of haar sympathie of antipathie gaat voelen. Meer nog, er wordt, in het eerste geval, een soort identificatieproces op gang gebracht, waarbij je, dikwijls onbewust, heel wat van die persoon gaat overnemen in je eigen manier van zijn of in je eigen doen en laten. Denk aan de leerlingen die aan Jezus vragen dat Hij ze zou leren bidden, nadat ze Hem hadden zien bidden. In het tweede geval krijg je met afweerreacties te maken.

Heb je een film bekeken die je sterk aangesproken heeft, dan kun je dat ook ervaren. Of je je ergens geïdentificeerd hebt met een van de personages of niet, je voelt je er van binnen door veranderd, bij zoverre dat je het soms even moeilijk hebt om je in het gewone leven terug te laten opnemen. Je wordt liever nog een tijdje alleen gelaten, zodat aan de beelden die je te zien kreeg de tijd gegund wordt om zich in een boodschap te vertalen die binnen in jou kan doorwerken. Dat is ook de vrucht van de contemplatie. Met dit verschil nochtans dat de verandering hier effectiever is en langer doorwerkt, precies omdat de contemplatie dit beoogt.

Omdat de persoon die je contempleert het mensgeworden Woord van God is, kom je langs de contemplatie ook veel spontaner tot gebed dan in de overweging waar je doorgaans met abstractere beschouwingen te maken hebt. Het is echter ook een vorm van gebed waar je duidelijk met heel je menszijn naartoe groeit, niet enkel met je verstand, maar ook met je gevoel en met je zintuigen. Vanuit zijn realistische ingesteldheid hechtte Ignatius daar groot belang aan.

Merkwaardig is dat het evangelie zelf soms meer tot contemplatie lijkt uit te nodigen dan tot meditatie. Neem bijvoorbeeld het verhaal van de wonderbare visvangst bij Lucas (5:1-11). De evangelist begint met op te merken dat de mensenmenigte zich om Jezus verdrong om het woord van God te horen, zodanig dat Jezus in een boot moest stappen om zijn onderrichting verder te zetten. We zouden graag vernemen wat het was dat Jezus allemaal te vertellen had, en waarmee Hij de mensen zodanig kon boeien, maar daar wordt ons niets over gezegd. Er wordt enkel verteld dat *"wanneer Jezus uitgesproken was, Hij tegen Simon zei: "vaar nu naar het diepe"*. Van dan af worden wij uitgenodigd om te kijken naar wat gebeurt, en naar de manier waarop Jezus en Petrus met elkaar omgaan.

Of je nu mediteert of contempleert, het gaat altijd om wat jou in de diepte raakt, nu eens meer inzichtelijk dan weer meer gevoelsmatig, en om de manier waarop je, van daaruit, voor God gaat staan, en Hem niet enkel tot getuige maakt, maar in Hem ook de bron herkent van wat in jou aan het gebeuren is. Je gebed mondt dan ook uit in de vraag dat Hij dit in jou mag bevestigen en bestendigen.

Bijbelse bezinning

Beurtelings biddend met de twee aangehaalde teksten (1 Kor 13:1-13 en Lc 5:1-11) zoek ik voor mezelf het verschil te ervaren tussen de twee voorgestelde vormen van gebed.

Samenspraak

1. Wanneer je tot jezelf zoekt te komen, ga je doorgaans gemakkelijk over tot gebed?
2. Is er van de twee aangegeven vormen een die me beter ligt? Kun je ook zeggen waarom, of varieert dit gewoon met het type tekst dat je voor je hebt?
3. Betrek je ook je lichaam in je gebed? Je zintuigen? Je gevoel? Hoezo?

14. VOLDOENDE AANDACHT VOOR WAT JE HOORT EN ZIET?

We kijken naar Jezus. Met aandacht. En naar de manier waarop Hijzelf met aandacht leefde. Jezus was een onvermoeibare trekker. Altijd maar op weg. Hij kon lezen en schrijven, maar Hij heeft niets geschreven, tenzij eens in het zand, zodat er niets van overbleef. Andere leermeesters sloten zich op en schreven. Ze lieten hun leer in geschriften na. Hij niet. Hij trok rond en 'zaaide' het woord van God. Een beeld dat hij zelf gebruikte. Ook lezen deed Hij niet veel. Nu en dan eens, bij gelegenheid, zoals op een samenkomst in de synagoge.

Hij trok liever op en keek rond. Hij ving alles op. Niets dat aan zijn blik ontsnapte. En wat Hij zag vertaalde Hij in 'n boodschap. De zaaier, en hoe het zaad op verschillende plekken valt, en dan ook verschillend opschiet. Hoe er onkruid groeit tussen de tarwe. Arbeiders die zitten te wachten op werk; de vogels, de bloemen, de wind die in volle vrijheid waait, zonder dat je weet waar vandaan en waar naartoe; de kleuren van de hemel, en of er regen of warm weer op komst is. Hij keek naar de mensen, hoe ze werkten : de boer, de herder, de vissers op het meer, de kleermaker die kleren oplapt, de wijnbouwer; een man die zich in een boom verschuilt terwijl Hij langskomt; iemand die aan zijn toltafel zit. Hij had daar allemaal oog voor. Een vrouw die op een ongewoon uur komt water putten; een moeder die achter haar dode zoon aanloopt. Kinderen die spelen, die muziek maken en liederen zingen. Mensen die komen bidden in de tempel, de Farizeeër en de tollenaar, of die wat geldstukken in de offerblok werpen. Mensen die Hem volgden, zonder dat zij eten mee hadden. Hij had daar allemaal oog en aandacht voor, "*Hij ging naar de tempel. Toen Hij alles in ogenschouw genomen had* ..,lezen we bij Marcus (11:11). En Hij gebruikte, zoals we zeiden, wat Hij zag als bouwstenen voor zijn Blijde Boodschap. Heel het evangelie is op 'n zekere manier niets anders.

Wat misschien nog belangrijker is, is dat Jezus, door die manier van te werk te gaan, ook zijn leerlingen en zijn toehoorders uitnodigde om hetzelfde te doen. *"Kijk eens naar de kraaien: ze zaaien niet en ze oogsten niet ..."* (Lc 12:24);*"Kijk eens hoe de bloemen groeien ..."*(Lc 12:27);*"Hoeveel broden hebben jullie? Ga eens kijken."* (Mc 6:38); *"Kijk eens goed naar de velden : ze staan wit, rijp voor de oogst"* (Jo 4:35);*"Waar zijt gij in de woestijn naar gaan zien? Naar een riethalm door de wind bewogen? Waar zijt gij dan wel naar gaan zien? Naar iemand in verfijnde kleding? (...) Waartoe zijt ge dan uitgetrokken? Om een profeet te zien ?"* (Mt 11:7-9).

Die uitnodiging wordt nog veel sterker, wanneer het om Jezus zelf gaat. Gevangen genomen begint Johannes de Doper te twijfelen of die Jezus die hij moest aankondigen wel de Messias, de Verlosser is. Hij stuurt enkele van zijn leerlingen naar Jezus toe met de vraag: *"Zijt Gij de komende of hebben wij een ander te verwachten?"*Op die vraag antwoordt Jezus niet met: "Ja ik ben het", maar met : *"Gaat aan Johannes zeggen wat gij hoort en ziet"* (Mt. 11:4). Met andere woorden : "kijk en luistert; heb aandacht, daar heb je het echte antwoord, en dat antwoord kun je dan aan Johannes overbrengen." Ook aan de twee leerlingen die Hem het eerst ontmoeten, en Hem vragen waar Hij verblijft, antwoordt Jezus: *Kom mee om het te zien"* (Jo 1:39). En aan de twijfelende Nathanaël laat Jezus horen:*"Je gelooft dus omdat ik zei dat ik je gezien heb onder de vijgenboom? Je zult nog grotere dingen zien!"* (Jo 1:50). Op een andere keer zegt Jezus tegen zijn leerlingen: *"Gelukkig zijn jullie, omdat jullie ogen zien en omdat jullie oren horen. Want Ik verzeker jullie, veel profeten en rechtvaardigen hadden willen zien wat jullie zien en zij hebben het niet gezien, en hadden willen horen wat jullie horen, maar zij hebben het niet gehoord."* (Mt 13:16-17).

Dit alles veronderstelt dan toch een eigen manier van kijken en luisteren, een soort aandacht die verder peilt dan het uiterlijke, een blik die in de diepte kijkt. Dan pas zien we wat er in de grond te zien is; wat er echt gaande is. Zoniet riskeren we helemaal niets te zien. *"Let op hoe je luistert"*, maande Jezus aan. Niet alleen 'luister goed', maar eerder zoiets als 'luister ook naar je eigen luisteren' en 'heb oog voor je manier van kijken'.

Het gebrek aan dit soort aandacht, en de gevolgen ervan, namelijk dat men niet 'echt' ziet, niet ziet wat er te zien is, heeft Jezus dikwijls aan de mensen verweten: *"Hierom spreek Ik tot hen in gelijkenissen, omdat ze kijken en niet zien, luisteren en niet horen en begrijpen. In hen wordt de profetie van Jesaja vervuld, die zegt: Met uw oren zult u horen en niet begrijpen, met uw ogen zult u kijken en niet zien. Want het hart van dit volk is verhard; met hun oren luisteren ze slecht en hun ogen houden ze dicht, opdat ze met hun ogen niet zien, en met hun oren niet horen, opdat ze met hun hart niet verstaan en zich bekeren, en Ik hen zou genezen."* (Mt 13:13-15).

Ook tot zijn eigen leerlingen richt Jezus dat verwijt: "*Toen Hij dat merkte, zei Hij: 'Waarom praten jullie erover dat je geen brood hebt? Begrijpen en verstaan jullie het nog niet? Is jullie hart versteend? Jullie hebben toch ogen, zie je dan niet? Jullie hebben toch oren, hoor je dan niet? Herinneren jullie je dan niet hoeveel volle korven met brok-*

ken je hebt opgehaald toen Ik die vijf broden gebroken heb voor de vijfduizend?' Ze zeiden Hem: 'Twaalf.' 'En hoeveel manden vol met brokken je hebt opgehaald toen met die zeven broden voor de vierduizend?' Ze zeiden Hem: 'Zeven.' Hij zei tegen hen: 'En jullie begrijpen het nog niet?' (Mc 8:17-21).

Er is inderdaad een 'zien' dat tot 'begrijpen' brengt, tot een openheid voor het 'overstijgende'. Immers achter de zichtbare realiteit gaat meestal een diepere realiteit schuil, waar men 'oog' moet voor hebben. Een innerlijk oog, dat verder ziet dan het uiterlijke, en dat dan tot geloof brengt. *"Hij zag en hij geloofde"*, zegt Johannes over zichzelf, toen hij het lege graf was binnengegaan (20:8).

De vraag is wel: hoe komen we tot dit intenser beluisteren, tot dat zien, dat een onderliggende werkelijkheid laat oplichten? Wellicht moeten er daar enkele zaken voor in acht genomen worden, de ene eerder uiterlijk, de andere eerder innerlijk. Wat de eerste betreft willen we vooral hierop wijzen. De mens is een stuk van de schepping, en deze heeft heel duidelijk haar eigen ritme, een eigen tijd en een eigen ruimte. Ritme van dagen en nachten, van tijden en seizoenen, van bewegen en stilvallen, waarin het ritme van ons lichaam is opgenomen. Dit functioneert dus optimaal, met al zijn mogelijkheden, ook zijn waarnemingsvermogens, wanneer het dit doet op het eigen natuurlijk ritme. Wordt dit ritme doorbroken of gestoord, en de mens heeft vandaag mogelijkheden ten over om dit te doen, dan slaat ook heel dat functioneren op hol. Men kan dan enkel nog indrukken opnemen, flitsen. Dit zijn wel communicatietechnieken die heden ten dage veelvuldig gehanteerd worden. Doch, de realiteit 'waar-nemen', d.w.z. opnemen zoals zij in waarheid is, is niet langer mogelijk. Stappen wij rustig door het landschap, op het ritme van ons lichaam en van zijn natuurlijke omgeving, dan kan het niet anders of we zien, we horen, we ruiken van alles, zoveel gewaarwordingen die op ons afkomen, die iets losmaken in ons, ons de natuur in al haar rijdom en heel haar verscheidenheid doen ontdekken. Krossen wij er vliegensvlug door, dan gaat alles aan ons voorbij, en laat het onszelf in een depressief isolement achter.

Daarnaast hebben wij ook nood aan een innerlijke ruimte, een soort klankkast. Deze maakt dat onze uiterlijke waarnemingen, onze snaren die van buitenaf bespeeld worden, binnen in ons een heel eigen resonantie krijgen, een warmte, een gedragenheid, een echo die blijft nazinderen. Een ruimte waarin verschillende opgedane ervaringen worden opgeborgen, op elkaar gaan inspelen, met elkaar in harmonie worden gebracht, en zo stilaan een diepe eenheid creëren in de manier waarop wij naar het leven kijken en naar de mens, en in de manier waarop wij, van daaruit, naar buiten treden. Het is precies op die ruimte in ons hart waar alles met zorg wordt bewaard, dat Jezus aanspraak maakt bij zijn leerlingen, in de laatst aangehaalde tekst van Marcus. Het is die ruimte waar Maria, zoals Lucas zo fijn opmerkt, haar innerlijk leven leidde : *"Maria bewaarde dit alles in haar hart en dacht erover na."* (2:19, 51). Die innerlijke tempel, waaraan wij te bouwen hebben om er God zijn volle plaats in te geven, zodat wij Hem ook 'in alles vinden', indien wij de profeet Haggai in die zin mogen begrijpen (1:2-9).

Die klankkast moeten we dan wel zuiver houden, zoniet gaat ze vals klinken. Zuiver van de spinnenwebben van onze gedachtekronkels, van blinde vlekken en van ondoorzichtigheden waarin wij eerder onszelf weerspiegeld zien, dan dat zij onze blik laten doorstoten. *"Zalig die zuiver zijn van hart, want zij zullen God zien."*, zei Jezus (Mt 5:8).

Bijbelse bezinning

Je kunt in gebed naar God toegaan aan de hand van een of een paar van de aangehaalde teksten.

Samenspraak

1. Let ik voldoende op mijn manier van kijken en van luisteren?
   Welke zijn mijn ervaringen op dat vlak ? Wat heeft me geholpen om hier vooruitgang te maken?
2. Waar heb ik het deugddoende ervaren van te functioneren op het natuurlijk ritme van mijn lichaam en ben ik aldus meer in harmonie geraakt met de schepping en met mijn menselijke omgeving?
3. Hoe zit het met mijn innerlijke ruimte? Hoe brengt die eenheid tussen mijn diverse ervaringen, en stuurt die daardoor mijn leven in een bepaalde richting?
   Welke plaats heeft God in die ruimte?

15. DE ZAKEN OMKEREN

Is het niet zo dat, in heel wat zaken, begin en einde elkaar oproepen, dat ze afgestemd zijn op elkaar, elkaar versterken en bevestigen? Denk aan een muziekstuk, een litterair werk, een film, wanneer die goed opgebouwd zijn. Dit brengt deze producties tot een eenheid, maakt dat ze 'af' zijn. Of 'afgerond', wat dan een cirkelbeweging evoceert. Zou dit dan ook niet gelden voor een mensenleven, en maken dat dit mensenleven 'voltooid' is? Voltooid, in de zin dat er uit dat mensenleven ook een duidelijke boodschap naar voor komt. Denk aan de laatste woorden van Jezus op het kruis: *"het is voltooid"*. Het is inderdaad voor de boodschap van zijn leven, en niet enkel van zijn woorden, dat wij ons hier liefst openstellen.

Dat Jezus' leven afgerond was, en dat Hij daar bewust van was, horen we duidelijk in de opmerking waarmee Johannes het lijdensverhaal begint: *"Jezus, die wist (...) dat Hij van God gekomen was en naar God zou teruggaan ..."* (13:3). Dat begin en einde elkaar oproepen, en aldus de boodschap van zijn leven in het licht stellen, valt te lezen uit een detail, dat we zouden kunnen veronachtzamen. Wanneer Lucas de geboorte van Jezus vertelt, merkt hij driemaal op –wat toch op een zekere nadruk wijst - dat het kind in een voerbak werd neergelegd. Hiermee wordt dit kind symbolisch geduid als voedsel voor de hele schepping. Op het einde van zijn leven horen wij Jezus zeggen: *"Neem en eet, gij allen, dit is mijn lichaam"*.Jezus wil enkel zelfgave zijn, lichaam en ziel.

Wellicht belangrijker nog is de manier waarop het begin en het einde van Jezus' openbaar optreden elkaar oproepen en de heel eigen weg aangeven waarlangs deze zelfgave zal geschieden. Wanneer Hij zich op weg zet gaat Jezus allereerst naar de Jordaan om zich daar door Johannes te laten dopen. Johannes poogt Hem tegen te houden zeggend: *"Ik zou door U moeten gedoopt worden, en Gij komt naar mij!"*(Mt 3:14). Met andere woorden: Gij keert de rollen om, en zet daardoor de zaken op hun kop. Dat gaat toch niet! *"Jezus gaf hem ten antwoord: laat nu maar, want zo behoren wij de gerechtigheid volledig te vervullen."* (3:15).

Wanneer zijn weg ten einde loopt wil Jezus in een gebaar heel zijn leven samenvatten en gaat Hij de voeten wassen van zijn leerlingen. Petrus wil Hem tegenhouden: *"Heer, gaat U mij de voeten wassen? (...) Nooit in der eeuwigheid zult U mij de voeten wassen!"* Dezelfde reactie : Gij zet de zaken op hun kop. Dat gaat toch niet! En een analoog eerder evasief antwoord van Jezus: *"Wat ik doe, daar heb je nu geen begrip van; later zul je het begrijpen."* (Jo 13:6-8).

Wijst deze 'inclusie', zoals men deze compositiewijze noemt, er niet op dat heel het optreden van Jezus in dat perspectief gezien moet worden? De zaken omkeren. En niet alleen zijn optreden; heel zijn leven staat onder dit teken. Zijn menswording. God die in Hem naar de mensen toekomt, in plaats van het omgekeerde. Op die manier zou de boodschap van Jezus' leven ons op de eerste plaats wijzen op de noodzaak om de zaken om te keren, voortdurend, en om ons in die noodzaak te laten opnemen, om zelf in die lijn te gaan denken en handelen.

De bergrede, het manifest van het Rijk dat Hij wou vestigen, begint met een omkering van onze meest gewone menselijke denkpatronen: de 'zaligheden'. *"Zalig de armen ...; zalig die treuren...; zalig die honger lijden..."*. En zij gaat in diezelfde trant verder. Wij, mensen, wij denken rechtlijnig, in termen van evenredigheid, van gelijkheid, van reciprociteit; Jezus gooit die zienswijze om. *"Jullie hebben gehoord dat er gezegd is:' oog om oog, tand om tand' Maar ik zeg jullie een zaak niet uit te vechten met iemand die je kwaad heeft gedaan. Maar als iemand jou een klap op je rechterwang geeft , hou hem dan ook de andere voor. Als iemand een geding tegen je aanspant om je hemd te krijgen, geef hem dan ook je jas. (...) Jullie hebben gehoord dat er gezegd is: 'U zult uw naaste liefhebben en uw vijand haten'. Maar ik zeg jullie: heb je vijanden lief ..."*(Mt 5:1-6; 38-44).

Heel het evangelie, de blijde boodschap, houdt, in de meest verscheiden domeinen, diezelfde toon aan, die in de bergrede wordt aangegeven: *"Houd toch eens op te zoeken naar wat je zult eten en wat je zult drinken. (...). Neen, zoek het koninkrijk, dan krijg je die dingen erbij."* (Lc 12:29-31). Denk aan het omgooien van onze rechtvaardigheidsprincipes in de parabel van de werkers van het elfde uur (Mt 20:1-16). Denk aan de wonderen die Jezus verrichtte. De vragen die zij eventueel oproepen laten wellicht de diepere doch omgekeerde boodschap die zij inhouden aan het licht komen, namelijk dat voor God geen enkele situatie, waarin mensen kunnen vastzitten, 'onomkeerbaar' is.

Het evangelie is echter maar het volledig doorbreken van een boodschap die reeds het Oude Verbond doordesemt. Het gaat immers om een goddelijke boodschap, een boodschap die, juist omdat zij zo duidelijk haaks staat

op onze menselijke denkwijze, onbetwijfelbaar goddelijk is. We halen als voorbeeld enkele feitjes aan uit het levensverhaal van David, uit wiens geslacht de Messias zou geboren worden.

Toen Saul, de eerste koning van Israël, serieus over de schreef ging lopen, zond God Samuël, de profeet, naar Betlehem om er tussen de acht zonen van Isaï een opvolger te kiezen voor Saul. De zeven oudsten, die Samuël best geschikt achtte, werden een voor een door God afgewezen. Toen de kleine David dan van achter de schapen werd geroepen, liet God Samuël horen: *"hij is het (...). Want God ziet niet zoals een mens ziet; een mens kijkt naar het uiterlijk, maar de Heer kijkt naar het hart."* (1 Sam 16:1-13).

Israël was in een langdurige strijd verwikkeld met de Filistijnen. Om deze te beslechten stelden deze laatsten een tweegevecht voor, maar dan wel met Goliat, een reus van ongeveer 3 m. lang (6 el en 1 span). Toen in Israël niemand hem aandurfde, liet de kleine David horen: 'Laat mij maar doen'. Na heel wat afraden paste men hem de wapenrusting van Saul aan. Veel te ruim. David zwom er in. Hij zei: *"In die ongewone uitrusting kan ik me niet bewegen. Hij werd er dus weer uit geholpen. Hij nam zijn stok in de hand, zocht in de beek vijf gladde stenen uit, deed ze in zijn herderstas (...) en ging met zijn slinger in de hand op de Filistijn af. (...)* zeggend : *'deze hele menigte zal weten dat de Heer geen redding brengt door het zwaard of de lans'. (...) Hij deed een greep in zijn tas, nam er een steen uit, slingerde die naar de Filistijn en trof hem tegen het voorhoofd."* (1 Sam 17:39-49). Het kwaad, en daar was Goliat het symbool van, gaat men inderdaad niet met gelijke middelen te lijf. God vraagt dat wij andere wegen bewandelen. Dit zal David verder nog tweemaal doen.

Zijn overwinning op de Filistijnen bezorgde David een ongehoord succes. Saul werd daarbij zo jaloers dat hij hem uit de weg wilde ruimen. Tweemaal echter kreeg de achtervolgde David de mogelijkheid om Saul van kant te maken. Ondanks het aandringen van zijn metgezellen, die beweerden dat God hem zijn vijand overleverde, weigerde David de hand aan Saul te slaan (1 Sam 24 en 26).

Op het einde van zijn leven is het Absalom, zijn zoon, die David uit de weg wil ruimen om diens troon in bezit te nemen. David vlucht uit Jeruzalem weg, de Olijfberg op, terwijl hij door zijn tegenstanders wordt beschimpt en met stenen bekogeld. Zijn lijfwacht wil het voor hem opnemen, maar David weigert : *"Laat hem vloeken, want de Heer heeft het hem ingegeven"*(2 Sam 15:13-16:14). Het roept allemaal iets op van het einde van Jezus. Met deze laatste voorbeelden komen we echter ook tot de diepere betekenis van dit omkeren van rollen of van zaken.

Enkel door dit omkeren, door te verzaken aan gelijkberechtiging en reciprociteit, wordt er een weg gebaand naar de barmhartigheid. En de barmhartigheid is de eigen dimensie van de liefde van God naar zijn zwakke, falende mensen toe. *"Mijn volk geeft zich over aan ontrouw voor Mij (...). Hoe zou ik u echter kunnen opgeven, Ephraim, u kunnen uitleveren, Israël? (...) Mijn hart slaat over, heel mijn binnenste wordt week. (...) Want ik ben God, ik ben geen mens, Ik ben de Heilige in uw midden."* (Hos 11:7-9). De barmhartigheid is de liefde die zich beweegt temidden van het kwaad. Het is de liefdevolle manier van omgaan met het kwaad. Het kwaad dat geneutraliseerd wordt omdat het omarmd wordt door zijn tegenpool, de liefde. Geen mooier voorbeeld van dat omkeren dan hoe de vader zijn 'verloren zoon' onthaalt (Lc 15:11-24). Dat is inderdaad goddelijk, niet meer menselijk.

Bijbelse bezinning

Teksten genoeg om biddend mee om te gaan. De achtergrond heb je om ze te benaderen. Vlinder dan niet te veel. Hou het liever bij een enkele, of hoogstens bij een paar teksten. Maar misschien ken je zelf een of andere tekst waar je graag bij stilstaat.

Samenspraak

1. Wat zijn mijn vijf gladde steentjes, de steentjes waarmee ik, liever dan met zwaar geschut, met het kwaad omga dat ik op mijn levensweg ontmoet?
2. Afstappen van het reciprociteitprinciep, en de rollen omkeren, is dat bij mij een gewone houding, of kom ik daar enkel nu en dan toe? In welke omstandigheden dan wel?
3. Kan ik me inschakelen in de barmhartigheid van God, of laat ik die liever aan Hem over?

16. JE WERD VERWACHT, JE BENT NOG STEEDS VERWACHT

Je hebt, om het leven in te stappen, geen ticketje moeten nemen. Niemand nam ooit zelf het initiatief om het leven in te stappen. Het leven wordt doorgegeven. Het komt van buiten onszelf. We ontvangen het. Het grote mysterie van het leven is dat. Een mysterie dat het leven zelf overstijgt.

Doch er is heel wat meer. Het leven wordt ons niet enkel geschonken; wij worden tot leven 'verwekt'. Een betekenisvol woord. Dat 'verwekken' zoekt als het ware het doorgeven van het leven te onttrekken aan pure toevalligheid en er een intentionele daad van te maken: het verlangen van twee mensen om de liefde die zij elkaar toedragen vruchtbaar te laten zijn, om die liefde die hen doet leven open te houden, en tot levenschenkende liefde te maken.

Nu, woorden reiken soms verder dan de werkelijkheid. Deze mooie manier om onze menswording te bekijken blijft een ideaal dat niet altijd wordt waar gemaakt. Kinderen worden dikwijls tot leven gewekt zonder dat dit echt bedoeld was. Verrassend mooi blijft dan toch dat de bedoeling zich dan meestal na de feiten ontpopt. Hoe sterker dat ontluikende leven zich in de moederschoot laat voelen en merken, hoe intenser men het ook gaat verwachten. Een echte zegen is het dat die verwachting zoveel maanden in beslag neemt! Daarmee wordt juist de tijd gegund om zich tot dat verwachten te bekeren en die verwachting alsmaar intenser te beleven. En wanneer het kindje dan ter wereld komt, verwekt het zelf zoveel ontroering en verwelkomende vreugde, dat het niet anders kan, hoe klein het nog is, dan zich tot leven geroepen te voelen.

Nu, het leven waartoe het kind zich opgeroepen voelt, gaat zich stilaan inkleuren. Na een tijdje beperkt het zich niet langer tot de fysieke dimensie ervan. Het leven ontvangen we elk binnen een bepaalde familiale en sociale omgeving, en onze menswording bestaat er precies in dat wij daarin onze plaats innemen, en wel de juiste plaats. Onze omgeving zelf roept ons daartoe op, maar zal ons daar ook de tijd toe gunnen: het lange proces van het volwassen worden.

Elk mensenkind verkent zijn ruimtelijke omgeving, met daarin de familiale en sociale relaties waarin het is opgenomen. Het zoekt zichzelf in deze omgeving te situeren. Door de veelvuldige en onophoudelijke informatie die het toegespeeld krijgt, en te verwerken heeft, deint de kring die zijn wereld uitmaakt steeds verder uit, en wordt zijn betrokkenheid op die wereld steeds verder aangewakkerd en uitgedaagd. Zo de fysieke volwassenheid haar grenzen kan bereiken, komt aan dit laatste proces nooit een einde.

Daarnaast verkent elk mensenkind ook zichzelf, langs dat contact met zijn omgeving. Het ontdekt wat het aankan en wat niet, of nog niet. Daarin wordt het dus ook geholpen. Geholpen om zijn grenzen te kennen, en tevens opgeroepen deze steeds te verleggen. Het is dus eveneens vanuit dat groeiende inzicht in zichzelf dat elkeen zich zal kunnen situeren binnen zijn sociale omgeving.

Samen met het leven ontvangt elkeen ook zijn naam. Bij ons maakt het zoeken naar een naam de verwachting nog intenser. In eerder traditionele culturen is het toekennen van de naam op zichzelf een bijzonder belangrijk gebeuren. Het geeft ook inhoud aan de verwachting. En deze inhoud wordt bij de naamgeving aan de sociale omgeving als boodschap meegedeeld. Zo lezen we in de bijbel dat aan het kindje van Elisabeth de naam Johannes gegeven werd. Dit komt van het hebreeuws *Johanan* en betekent *'God is genade'*. En het kindje van Maria ontving de naam Jezus, in het hebreeuws *Jeshua,* wat betekent *'God is redding'*. Een medewer-

ker in Kongo had bij zijn geboorte de naam *Ndji-ankonde* gekregen, *'dat zijn verwanten van hem mogen houden'*. Achter deze namen steekt telkens een dubbele oproep. Die hem draagt heeft iets waar te maken, en zijn medemensen mogen van hem iets verwachten. Het gaat aldus om een oproep die beiden, de persoon en zijn sociale omgeving, duidelijk in dialoog brengt met elkaar.

Tekenend voor ons huidig denken heeft bij ons de bezorgdheid om originaliteit, en dus om het benadrukken van de eigenheid, bij het geven van een naam, het gehaald op de zorg om, langs het oproepen van verwachtingen om, sociale banden te scheppen.

Ruimer, en tegelijk specifieker, is de oproep die uitgaat van de taal, of vanuit de sociale omgeving bij middel van de taal. Elk mensenkind wordt geboren en beweegt zich in een eigen taalgebied, en men verwacht dat het zich die taal eigen zal maken, zodat het in verbaal contact kan treden met zijn omgeving. Woord per woord wordt hem die taal aangeleerd, elk woord met het aanwijzen van datgene waar het naar refereert. In het begin moet het kind deze woorden, en later ook de zinsconstructie waarin zij verschijnen, zo juist mogelijk reproduceren. Naarmate echter het zich thuis gaat voelen in die taal, zal het er ook creatiever mee omgaan. Het zal er iets eigen van maken, waardoor het wellicht ook wat nieuws zal aanbrengen. Denk aan de poëtische creaties. Tegelijk reikt de taal ook de woorden aan om tot zichzelf te komen, zichzelf te verkennen, en om zich dan mee te delen aan zijn omgeving.

Wat waar is voor de taal, is het ook voor de verschillende sectoren die het maatschappelijk leven schragen, de technieken, de wetenschappen, de politiek, de economie, de sociale organisatie, de cultuur onder al haar vormen, de godsdienst. Elk van deze sectoren biedt mogelijkheden aan, maar heeft ook begrenzingen die vragen om overschreden te worden. In elk van die sectoren doen zich noden voor, of worden die aan het licht gebracht, en op die noden zal moeten ingespeeld worden. Denk aan armoede, werkloosheid, ongelijke kansen, migratie, vereenzaming, en zoveel andere fenomenen van onze tijd. Van ieder die tot leven wordt geroepen wordt derhalve verwacht dat hij zich in dat geheel laat opnemen, dat hij zich daarin tot volwaardig mens ontplooit door er, met de inzet van zijn persoonlijke gaven en mogelijkheden, zijn creativiteit in uit te werken.

Op die manier krijgt de samenleving in elk van haar leden, een nieuw gelaat, en mag elk van hen leven vanuit het motiverend besef dat hij iets mag betekenen voor de mensen met wie hij samenleeft.

Zou het niet zijn dat, doorheen dit alles, God zelf je precies ook daar 'verwacht'?

Bijbelse bezinning

We lezen het verhaal van de jonge jaren van de kleine Samuël (1 Sam 1-3) en kijken naar al wat daar aan verwachting in meespeelt, vanwege God en vanwege de mensen.

Samenspraak

1. Hoe werd ik verwacht en waar heb ik verwachtingen ervaren in mijn leven?
2. In welke domeinen heb ik die vooral ervaren? En hoe heb ik daarop ingespeeld?
3. Hebben die mij gestimuleerd? Mochten die overdreven zijn, dan zou het ook kunnen dat ze mij geblokkeerd hebben.

17. WORD WAT JE BENT *

"Word wat je bent", zei Nietzsche. Maslow, een van de leidende figuren van de humanistische psychologie, drukte, midden de zeventiger jaren, dezelfde gedachte iets concreter uit: *"Wat een mens kan zijn, dat moet hij zijn."* De mens wordt inderdaad geroepen om, in trouw aan het eigen 'zelf', zijn persoonlijke mogelijkheden en gaven tot volle ontplooiing te brengen.

'Geroepen'. Het klinkt alsof het initiatief tot zelfrealisatie niet door onszelf genomen wordt. Anderzijds wordt dit niet ervaren als iets dat ons wordt opgelegd. Neen. Onze mogelijkheden en gaven zijn 'eerst'. Zij zijn het die als het ware smeken om tot ontwikkeling te komen. Kijk maar hoe het in zijn gang gaat bij iemand die muzikaal of artistiek is aangelegd, bij iemand met leiderscapaciteiten of bij een sociaalvoelend mens, of gewoon wanneer een moeder naar een kindje verlangt.

'Geroepen' lijkt deze drang tot zelfrealisatie zijn aanzet buiten onze zelfbeschikking te vinden, hij treedt niettemin deze zelfbeschikking tegemoet. Er zijn inderdaad tal van wegen waarlangs ik, heel vrij, elk van mijn gaven en mogelijkheden tot bloei kan brengen. Uitgaande van wat ik aankan en wat niet, van wat voor mezelf goed is en wat minder goed is, zal ik moeten uitmaken welke de weg is die ik zal gaan. Zal ik met mijn muzikaal talent piano spelen of word ik muziekleraar? Ga ik met mijn sociale bewogenheid aansluiting zoeken bij een arkgemeenschap of wordt ik verpleegster? Van zodra dit uitgemaakt is, moet ik dan ook, met de nodige beslistheid, mezelf zo in handen nemen dat ik die weg ook effectief ga. Zelfkennis en zelfverantwoordelijkheid zijn inderdaad twee essentiële voorwaarden tot zelfrealisatie. Deze wordt immers concreet waar gemaakt in mijn keuzes en mijn engagementen.

Heel aanlokkelijk die visie van Maslow! Onvermijdelijk gaf zij aanleiding tot een soort cultus van de zelfactualisering. Zowel in de opvoedkunde als in de psychische therapie ging men deze dynamiek van de menselijke psyche, zoals hij die had blootgelegd, ook verheffen tot een ethische doelstelling. Zelfrealisatie werd het supreme objectief van het mensworden. Om tegen deze dreigende verwording in te gaan keerde de latere Maslow zich tot de vraag naar de diepere motivatie van de zichzelf actualiserende persoon: wat zet hem in beweging? Wat draagt zijn handelen en zijn strijden? Wat voedt zijn trouw? Waarvoor wil hij leven, of desnoods ook sterven?

Het antwoord dat hij hierop gaf was dat niet de groei zelf, of de zelfontplooiing, de grondmotivatie uitmaakte. Een mens wordt veeleer bewogen door zijn gehechtheid aan een of andere taak, een 'geliefde' bezigheid, die juist geliefd wordt omdat zij hogere en objectieve waarden nastreeft. Het gaat daarbij om op zichzelf staande waarden als rechtvaardigheid, schoonheid, waarheid, dienstbaarheid, goedheid, eerlijkheid, vrede, vernieuwing, verbetering, noem maar op.

Hieruit blijkt dat iemand tot zelfactualisering komt, doordat hij zich met heel wat anders inlaat dan met die zelfactualisatie. Zijn toewijding aan een taak buiten zichzelf heeft die zelfactualisering enkel voor gevolg, en een gevolg dat door deze toewijding wellicht ook niet beoogd werd. Het wordt hem als toemaat geschonken. Met onze zelfactualisering gaat het net zoals met het geluk, merkt Maslov daarbij op. Als je het nastreeft, grijp je ernaast. Het wordt je zomaar in de schoot geworpen als je je geeft aan activiteiten die dat geluk niet tot hun eerste doel hebben gemaakt.

Wat valt er over deze zienswijze te zeggen? Zij spreekt ongetwijfeld erg aan. Ze ligt enerzijds in de lijn van de hedendaagse levensvisie, waarin sterk de nadruk wordt gelegd op het ten volle zichzelf zijn, het opkomen voor zichzelf, de zelfvervulling, het subjectief geluk. En toch

overstijgt ze het al te subjectieve van deze na te streven waarden, door aan te tonen dat deze enkel te bereiken zijn door ons te geven aan een taak die ons buiten onszelf haalt en die hogere waarden belichaamt.

Niettemin blijft de weg die deze benadering uittekent sterk gecentreerd op het subject. Zij vertrekt van het subject, met zijn natuurlijke gaven en mogelijkheden en de drang om deze tot bloei te laten komen, zodat elkeen zich kan ontwikkelen in het verlengde van zichzelf, doch enkel maar in dat verlengde. En het subject is eveneens het einddoel van de weg. Langs zijn toewijding aan een taak die aansluit bij zijn mogelijkheden komt het terug tot zijn verrijkte zelf.

Dat dit alles in een zekere zelfgenoegzaamheid rond het subject blijft draaien horen wij duidelijk in de volgende uitspraak van Maslov : *"Door groei gemotiveerde mensen hebben in toenemende mate genoeg aan zichzelf, vinden alles in zichzelf. Zij zijn zelf de wetten van hun eigen innerlijke aard, zij vallen samen met hun mogelijkheden en capaciteiten, talenten, onaangeboorde bronnen, creatieve impulsen, hun behoeften zichzelf te kennen en steeds meer geïntegreerd en harmonisch te worden, steeds meer bewust van wat zij werkelijk zijn, van wat zij werkelijk willen, van wat hun roeping of bestemming of noodlot dient te zijn."*

Uiteraard blijft dit een psychologische zienswijze en, hoewel psychologie en spiritualiteit met elkaar niet in tegenspraak mogen zijn, blijven zij duidelijk anders georiënteerd. In de bijbelse visie is er nooit sprake van zelfvervulling, of komt die tenminste nooit op de eerste plaats. De mens wordt er opgeroepen door iets, of door iemand die buiten hemzelf staat, en die hem, ondanks hemzelf, buiten zichzelf haalt. De A/andere staat altijd eerst. Alleen dan wordt de weg open gemaakt voor iets nieuws. Daar komen we verder op terug.

Bijbelse bezinning

We lezen de parabel van de talenten (Mt 25:14-30) en vragen ons af of het in de bedoeling van Jezus op de eerste plaats om zelfrealisatie gaat. Welk is het perspectief waarin Hij zich plaatst?
Wij vinden ook een paar gevallen van kinderloosheid aan in de bijbel en bekijken hoe deze mensen omgaan, naar elkaar toe en naar God toe, met het gevoel dat zij zichzelf niet kunnen waarmaken als man of vrouw (Abraham: Gen 15: 2-3; 16:1-6; Hanna: 1 Sam 1:4-18).

Samenspraak

Hoe beleef ik zelf de verhouding tussen zelfrealisatie en zelfgave?

*Wij gaan in deze bijdrage in op het zich geroepen voelen van de mens, en willen hier de waardevolle en toch enigszins beperkte inzichten in het licht stellen die de humanistische psychologie ons hierover aanreikt. Wij maken dankbaar gebruik van de synthese en bedenkingen van Roger Burggraeve in het vierde hoofdstuk van zijn boek *'De Bijbel geeft te denken'*.

18. ROEPEN IDEALEN ONS WEL OP ?*

'Roepen ons op.' Zeggen we niet beter: 'riepen ons op'? Die tijd hebben we immers al lang achter de rug, de tijd van die grootse idealen, sloganmatig uitgedrukt, of onder de vorm van klinkende leuzen, die mensenmassa's konden mobiliseren. Denk aan *'alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Kristus'*. We lopen daar vandaag niet meer warm voor. Dat massaal opstappen achter vlaggen en symbolen die een of ander ideaal zichtbaar moesten maken is 'n stukje de wereld uit.

En misschien toch niet helemaal. Is *'eigen volk eerst'* geen andere uitdrukking van de vorige leuze, maar dan teruggebracht tot haar horizontale dimensie? Ze klinkt ook etnocentrischer. Wellicht is een van de kritieken die Freud uitbracht op het aanhangen van idealen hierop van toepassing. Idealen, beweerde hij, zijn niets anders dan een vermomde uitdrukking van het fundamentele narcisme van de mens.

En wat moeten we denken over uitspraken als *'en todo amar y servir'*? Zijn dat ook geen idealen? Heel narcistisch klinkt dat toch niet. Wel zou Freud hierop een andere ontmaskering aanbrengen van hoe idealen tot stand komen. Een ideaal, argumenteert hij elders, is enkel het resultaat van een proces van interiorisatie of introjectie, eigen aan de orale fase. Eisen en verboden die uitgaan van de ouders, opgelegde gedragspatronen of voorgehouden visies en modellen worden naar binnen gehaald en verinnerlijkt. Zij worden zodanig geassimileerd dat ze als het ware deel gaan uitmaken van onszelf. Dat deel, dat Freud als het 'superego' bestempelt. Het zelfbedrog dat hierin meespeelt ligt hierin dat wij, op het vlak van onze bewuste beleving, denken en handelen alsof dergelijke idealen onze eigenheid uitmaken, terwijl ze in werkelijkheid totaal extern zijn aan onszelf.

De mensvisie waar deze 'ontmaskering' van uitgaat kunnen wij moeilijk tot de onze maken. De mens, zo veronderstelt men, kan niets dat hem van buitenaf wordt aangereikt tot het zijne maken en verinnerlijken, zonder zichzelf daarbij onrecht aan te doen. Hiermee staan we dicht bij het denken over zelfrealisatie, zoals dit vanuit de humanistische psychologie wordt uitgewerkt (zie n° 17). Hier speelt echter een ideologie in mee die niet overeenstemt met hoe een mens zich in werkelijkheid ontwikkelt.

Wat wel gebeurt is dat edelmoedige temperamenten zich tot meer geroepen voelen dan gewoon maar hun plaats in te nemen binnen het netwerk van sociale relaties, waarin het leven dat zij ontvingen hen terecht deed komen (zie n° 16). Gevoeliger dan anderen voor bepaalde noden van hun medemensen, zochten zij wegen om op die noden in te spelen. Denk aan Priester Daens, Jean Vanier, Mother Theresa, Bernard Kouchner, de stichter van Artsen zonder Grenzen en, waarom niet, de figuur van Jezus van Nazareth. Meestal roepen zij dan andere mensen op om, samen met hen, op die noden in te gaan. Maar het voorbeeld van hun inzet en meer nog de heel eigen, en dikwijls ook vrij radicale manier waarop zijzelf, en de anderen die hen volgen, zich inzetten, werkt zo aanstekelijk, dat nog anderen, zonder dat zij daar expliciet voor aangesproken werden, zich van binnenuit opgeroepen voelen om diezelfde weg te gaan.

Sloganmatige idealen en welluidende leuzen, die grote massa's in beweging moeten brengen, houden in de geschiedenis nooit lange jaren stand. Massa's kunnen vandaag wellicht nog gemobiliseerd worden voor het opeisen van bepaalde rechten of om hun misnoegdheid te uiten omtrent een of ander gebeuren. Maar het gaat dan niet meer om idealen. Onze wereldgeschiedenis is trouwens zo geëvolueerd, dat wij wars zijn geworden van geprefabriceerde denk- of gedragspatronen die ons van buitenaf worden aangereikt of opgedrongen. De mens stippelt vandaag graag zelf de weg uit die hij zal gaan. Doch, is het relativeren van het sloganmatige

werkelijk zo recent? Zei Johannes reeds niet: *"Wij moeten niet liefhebben met woorden en leuzen, maar met daden die waarachtig zijn."* (1 Jo 3:18). Daden die elkeen persoonlijk opbrengt, en waar hij dan ook achter staat.

Eén iets zal echter nooit uit de wereld verdwijnen. Het maakt deel uit van de psychische structuur van elk mensenkind. Wij lopen meestal langs reeds bewandelde paden. Ook wanneer wij daar nu en dan van afwijken, weten wij nog graag waar het pad ongeveer loopt, en waar wij ergens terug op een begane weg belanden. Met andere woorden, om de weg uit te stippelen die wij zullen gaan, hebben wij modellen nodig, wegwijzers die een mogelijke richting aangeven. We kunnen niet zonder.

Zo komen we terug tot wat we daarnet zeiden. Heel wat mensen laten zich aanspreken door de manier waarop anderen in het leven staan en zich inzetten om een antwoord te bieden op de noden, soms ook op de mensonwaardige situaties waarin hun medemensen gevangen zitten. Dit roept bij hen iets wakker en zij zullen hun leven zo gaan inrichten dat zij er op een gelijkaardige manier zin aan kunnen geven.

Zijn dat dan 'idealen'? Het woord heeft vandaag zoveel van zijn pluimen verloren dat het de moeite niet loont om op die vraag in te gaan. Van veel groter belang is dat, als het op die manier gebeurt, dit wil zeggen zonder dat daar grote woorden of klinkende leuzen bij te pas komen, dit wakker geroepen worden de mens uit zichzelf haalt, maar hem tegelijk in aanraking brengt met een innerlijke bewogenheid. Hij voelt zich ook geroepen van binnen uit, vanuit iets dat in hemzelf aanwezig is.

Bijbelse bezinning

We lezen het verhaal van Jezus' ontmoeting met een man (Mc 10:17-22) die zijn leven zinvol zoekt uit te bouwen. Hij heeft zich, zoals elke vrome Jood, als ideaal gesteld de Wet zo nauwgezet mogelijk te volgen. Jezus nodigt hem liefdevol uit Hem eerder te volgen dan wetten, en zich door zijn levenswijze te laten aanspreken. Maar daarvoor moet die man zich vrij maken van datgene waar hij aan gehecht is. En dat kan hij niet opbrengen.

Samenspraak

1. Ik stel me de vraag : waardoor of door wie laat ik me aanspreken?
2. Voor hoever haalt dit mij uit mijn 'ik' of mijn oppervlakkige zelf, mijn oppervlakkig bezig zijn, en brengt mij dit terug tot mijn dieper zelf?

*De meest voor de hand liggende weg om van ons leven wat te maken is van onszelf iets maken, zelfrealisatie dus (cf. de vorige bijdrage). Dit houdt echter het gevaar in dat we op onszelf blijven draaien. Op zoek naar wat ons uit onszelf kan halen hebben we het in dit nummer over 'idealen'. Wat Freud over het tot stand komen van idealen zegt halen wij dankbaar uit het vierde hoofdstuk van Roger Burggraeve *'De Bijbel geeft te denken'*.

19. ROEPT GOD DAN OP ?*

Idealen, zo zagen we, halen ons uit onszelf, maar sluiten niettemin aan bij een innerlijke gedrevenheid. God daarentegen roept ons ondanks onszelf, soms zelfs tegen onszelf in. Zo leest tenminste Roger Burggraeve de Bijbel. Of wij hem daarin helemaal zullen volgen, maken we verder uit. Eerst willen ons openstellen voor zijn zienswijze.

Geroepen worden door God, zegt hij, is een transcendent gebeuren. Het gaat immers uit van de transcendente God. Daarom ziet de Bijbel Gods roeping nooit in het perspectief van zelfvervulling, zelfrealisatie, zelfvervolmaking, d.w.z. aansluitend bij iets dat reeds aanwezig zou zijn in het subject zelf. Daarenboven, wanneer God mij roept is het ook nooit om mezelf, wel om het andere dan mezelf.

Een van de sterkste voorbeelden die de Bijbel ons hiervan aanreikt, vinden we in het verhaal van Jona. Vanaf de eerste woorden wordt het perspectief scherp gesteld : *"Het Woord van de Heer werd gericht tot Jona, de zoon van Amittai : Sta op en ga naar Ninive, de grote stad."* Het gaat duidelijk niet om Jona, over wie wij trouwens niets weten en ook niets vernemen. Het gaat ook niet om iets dat zich, vanuit zijn binnenste, een weg baant naar buiten, een innerlijke gedrevenheid die zich zoekt waar te maken, en welke God dan in zijn heilsplan inschakelt. Het gaat om een initiatief van God, zijn Woord dat, van buitenaf, vrij abrupt en onverwacht, in het leven van Jona binnendringt, en zich aan hem opdringt. En het gaat om Ninive, de grote stad die, zoals verder uit het verhaal nog zal blijken, God nauwer aan het hart ligt dan Jona. Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat Jona, die dat pijnlijk aanvoelt, naar Tarsis vlucht in plaats van naar Ninive te gaan.

De roeping van de grote profeten van Israël begint precies op dezelfde wijze: *"Het Woord van God werd gericht tot* ...Hosea (1:1), Joel (1:1), Micha (1:1), Sefania (1:1), Zacharia (1:1), Jeremia (1:2). Sommigen worden opgeroepen langs een visioen om (Jesaja 1:1), wat eveneens het uitwendig karakter van de oproep in het licht stelt.

De roeping van de jonge Samuël (1 Sam 3:1-18) is iets genuanceerder. Toch staat het in hetzelfde perspectief. Samuël wordt inderdaad voorgesteld als een jongen die *"dienst deed in het heiligdom van de Heer"* (3:1). Wij weten echter dat deze dienst niet voortvloeide uit een persoonlijke keuze of een innerlijke gedrevenheid, wel uit het feit dat Hanna, zijn moeder, zich uit dankbaarheid tegenover God verbonden had. *"Om deze jongen heb ik gebeden en de Heer heeft mij gegeven wat ik van Hem heb afgesmeekt. Daarom sta ik hem aan de Heer af. Zolang hij leeft, blijft hij aan de Heer afgestaan."* (1 Sam 1:27-28).

Ook de religieuze context waarin de roeping van Samuël plaats vindt lijkt niet bepaald vurig. *"In die dagen was een woord van de Heer een zeldzaamheid, en kwam een visioen niet dikwijls voor."* Integendeel, alles leek in slaap gevallen te zijn, zoals Eli zelf en ook Samuël aan het slapen waren. *"Op een dag lag Eli te slapen ...en ook Samuël lag te slapen in het heiligdom."(*1 Sam 3:1-3).

Het is in deze context van geringe subjectieve betrokkenheid op God, dat Samuël door God aangesproken wordt. En het feit dat God hem driemaal moet oproepen bevestigt dat zijn aandacht voor God niet erg wakker was. Daarbij, wat God Samuël vraagt betreft hemzelf niet. God geeft hem enkel een boodschap mee die bestemd is voor het huis van Eli. Wanneer God iemand roept, zeiden we, is het steeds 'om de/het andere dan hemzelf'. Inderdaad, zoals Samuël Eli attent maakt voor wat God hem te zeggen heeft, zo maakte Eli Samuël attent op het feit dat het God is die hem oproept.

Een derde roepingsverhaal waar we even bij willen stilstaan is de 'Boodschap aan Maria'. Wij vinden die in het evangelie van Lucas (1:26-38). Daar lezen we dat de engel Gabriël, door God gezonden, bij Maria *'binnen kwam'*. Ongevraagd, onaangekondigd; zomaar. Een stukje privacy die geschonden wordt, zouden wij zeggen. We begrijpen dan ook dat Maria *'schrok en geheel in verwarring geraakte'* toen de engel haar groette, en dat zij zich afvroeg *'wat dit wel te betekenen had'*. Wat haar gevraagd wordt is dat zij haar vruchtbaarheid zou toewijden aan God, zodat de zoon die zij zou baren, *'de Zoon van de Allerhoogste zal worden genoemd,* en *'koning zal zijn over het huis van Jacob'*. Een kind, niet zozeer voor haar, maar voor God en voor de mensen. Wanneer Maria dan bezorgd vraagt *'hoe dit moet gebeuren'*, wordt haar gezegd dat zij zich daar niet moet om bekommeren : *'de Heilige Geest zal op u komen en de kracht van de Allerhoogste zal u overdekken.'*. Alle initiatief wordt haar uit handen genomen. Zij moet zich enkel passief ter beschikking stellen, in volledige overgave aan God. Dit aanvaardt Maria dan ook: *'zie hier de dienares van de Heer; laat aan mij gebeuren wat u gezegd hebt.'*

Wanneer God iemand oproept wordt het bestaan dat hij of zij tot dan toe leidde, zijn persoonlijk bestaansproject, onderste boven gegooid, zoals nog blijkt uit het roepingsverhaal van de profeet Amos; de veehoeder en vijgenkweker, die door God *'van achter zijn beesten werd weggehaald.'* (Amos 7:14-15).

Is dit werkelijk de boodschap van de Bijbel, dan willen wij daar wel voor openstaan. Niettemin roept dit bij ons een aantal vragen op. Is dit wel absoluut zo? Geldt dit niet eerder voor enkele uitzonderlijke roepingen? Die engel, dat visioen of wat dan ook dat de oproep van God te kennen geeft, is dat steeds als een zuiver objectieve realiteit te beschouwen? Moet men deze zaken niet eerder zien als symbolen die enkel maar het heteronome karakter van de roeping in het licht moeten stellen? Of nog, dat Woord van God, waar wordt dat vernomen? Klinkt dat in de oren, of komt het op in het hart? Tenslotte, is dit werkelijk de boodschap van de Bijbel, sluit dit dan geen verpletterende vervreemding in van het eigen ik, geen uitsluiting van de vrijheid van de persoon, zoals R. Burggraeve zichzelf ook afvraagt?

Vragen om over na te denken, waar we verder op zullen terugkomen.

Bijbelse bezinning

We zoeken ons in te leven in een van de aangehaalde bijbelverhalen, om ons aldus open te stellen voor de boodschap die er achter schuilgaat.
We stellen ons niet onmiddellijk kritisch op, door op zoek te gaan naar mogelijke opwerpingen of tegenargumenten, doch gaan niettemin na in welke mate wat daar te lezen staat aansluiting vindt bij ervaringen uit ons eigen leven.

Samenspraak

Onze bevindingen hieromtrent delen we aan elkaar mee.

*Aan de hand van enkele Bijbelverhalen zien wij hier hoe, wanneer God ons oproept, Hij ons helemaal uit onszelf lijkt te halen. We maken weer dankbaar gebruik van een aantal gegevens en opmerkingen die wij halen uit het vierde hoofdstuk van Roger Burggraeve *'De Bijbel geeft te denken'*.

20. KIEST GOD ZIJN MENSEN SOMS LUKRAAK ?*

God roept Jona omdat Hij zich bezorgd maakt om Ninive; Hij roept Samuel op omdat Hij een boodschap heeft voor Eli, en Hij richt zich tot Maria om langs haar zijn Zoon aan onze wereld te schenken. Roept God iemand op, dan is het nooit om hemzelf, wel om iets dat buiten hemzelf ligt, het andere of de andere(n) dan hemzelf. Zo leek Burggraeve deze bijbelverhalen te verstaan. We zagen het in de vorige bijdrage. En vermits het doel dat God daarbij voor ogen heeft geheel buiten de bezorgdheid of buiten het levensproject ligt van de persoon die opgeroepen wordt, wordt bij deze ook geen enkele innerlijke bewogenheid verondersteld, die hem of haar op een of andere wijze op dat doel richt.

Is dat zo, dan kan God de mensen aan wie Hij een bepaalde zending wil toevertrouwen gewoon lukraak kiezen. Dit lijkt moeilijk aanvaardbaar. God zou dan maar weinig ontzag hebben voor wie elk van ons is. Als een uiterst zakelijk strateeg zou Hij enkel bezorgd zijn om het uitvoeren van zijn eigen plannen, en zal Hij, te zijner tijd, diegenen die ze zullen moeten uitvoeren oproepen en uitrusten voor hun taak.

Wij kunnen ons moeilijk voorstellen dat God op die manier tewerk zou gaan. Of dan is Hij God niet meer. Inderdaad. Kijken wij maar naar Jezus, die ons toch kwam openbaren wie God is en hoe Hij is, met welke zorg Hij, na een hele nacht in gebed te hebben doorgebracht, onder zijn leerlingen er twaalf uitkiest die Hij dan 'apostelen' noemt (Lc 6:12-13). Ook in het Eerste Verbond valt op, zeker in levensverhalen die wat breder uitgesponnen zijn, hoe kieskeurig God te werk gaat, wanneer Hij iemand tot zijn dienst roept. Lees maar hoe, tegen elke evidentie in, het oog van God gevallen is op David, de laatste van de acht zonen van Isaï, die Hij als opvolger wil voor Saül (1 Sam 16:1-13).

Het meest treffende verhaal in dit opzicht is wellicht dat van de roeping van Mozes. In het boek Exodus (2:16-22) wordt ons verteld hoe de priester van Midjan zijn zeven dochters uitstuurde om zijn kudden naar een waterput te voeren, en hoe zij daar door herders lastig gevallen werden. Mozes, die in de buurt was, zag het gebeuren, sprong op en bevrijdde de meisjes uit de handen van de herders. Daarna putte hij zelf water en gaf Midian's dieren te drinken. Toen de meisjes terug thuis waren en hun verhaal vertelden, werd hun vader daar zo door geraakt dat hij Mozes liet ontbieden en hem een van zijn dochters ten huwelijk gaf.

Wij komen hier in aanraking met de innerlijke geaardheid van Mozes: een spontane drang om op te komen voor de anderen, voor de zwakkeren, voor mensen die door anderen mishandeld worden.

Midian's dochter schonk Mozes een zoon aan wie deze dankbaar de naam Gersom gaf, wat betekent: 'Ik ben te gast in een vreemd land'. Hoe kwam Mozes in dat land terecht ?

"Toen Mozes opgegroeid was, ging hij op een dag naar zijn broeders en was getuige van hun dwangarbeid. Hij zag hoe een Egyptenaar een Hebreeër neersloeg, een van zijn broeders. Hij keek naar alle kanten en toen hij zag dat er niemand in de buurt was sloeg hij de Egyptenaar neer en verborg hem onder het zand. De dag daarop ging hij er weer opuit en zag twee Hebreeuwse mannen met elkaar vechten. Hij vroeg aan degene die ongelijk had: `Waarom sla jij je kameraad?' De man antwoordde: `Wie heeft jou tot leider en rechter over ons aangesteld? Wil jij mij soms ook doden, net als die Egyptenaar ?' Daarop werd Mozes bang en dacht: `Het is dus toch bekend geworden.' Ook de farao hoorde van het voorval en wilde Mozes doden, maar Mozes wist aan de farao te ontkomen, vluchtte naar Midjan en ging daar bij een bron zitten." (Exod 2:11-15).

Mozes is afgedaald van zijn ivoren toren, het hof van de Farao, waar hij tot dan toe geleefd had en opgevoed werd. Hij voelt als het ware de nood om zich onder te dompelen in de harde realiteit waarin zijn broers te leven hebben, en wordt aangegrepen door wat zich daar voor zijn ogen afspeelt. Ook hier komt hij wel wat onstuimig op voor mensen aan wie het leven lastig gemaakt wordt. We zien hem twee zaken doen: hij doodt een Egyptenaar die een van zijn broeders mishandelt, en hij wil de eenheid herstellen tussen twee twistende medebroeders, door het op te nemen voor diegene die geslagen werd. Merkwaardig genoeg, zijn dit precies de twee zaken waartoe God hem verder zal oproepen: zijn volk bevrijden uit de handen van de Egyptenaren en de eenheid bewerken onder dat volk.

Niettemin lopen zijn tussenkomsten hier op niets uit. Integendeel. Hij pakt de zaken blijkbaar op de verkeerde manier aan, en het mislukt. De Farao wil hem doden en zijn broeders wijzen hem af: *"Wie heeft jou tot leider en rechter over ons aangesteld ?"* Wellicht legt deze vraag het addertje bloot. Mozes laat de vrije teugel aan zijn dorst naar gerechtigheid, maar hij doet dit op eigen initiatief en op zijn manier. Zijn spontaan optreden brengt hem ertoe er ook zijn eigen zaak van te maken, en hij houdt daarbij geen rekening met hoe dat optreden overkomt, of wat er de gevolgen van kunnen zijn voor diegenen voor wie hij opkomt. In hedendaagse termen : met het doden van een Egyptenaar treedt hij zowat op als terrorist. En daar heeft niemand iets aan. Ook hijzelf niet, want na deze gebeurtenissen blijft er voor hem maar een oplossing: vluchten, zo ver mogelijk, de woestijn in. Daar zien we hem dan weer de zorg opnemen voor de kudde van zijn schoonvader.

Er zal dus nog heel wat moeten gebeuren vooraleer Mozes van God de opdracht krijgt het volk van Israël te verlossen van het juk van de Egyptenaren. Mozes zal moeten aanvaarden dat het initiatief hiervan in Gods handen komt te liggen, en niet in de zijne. Het moet Gods zaak worden. Hij is het die hem zal zeggen: *"Ik heb de ellende van mijn volk gezien, de jammerklachten over hun onderdrukkers gehoord. Ik ken hun lijden. Ik ben afgedaald om hen te bevrijden uit de macht van Egypte. ... Ga er dus heen. Ik zend u naar de farao. Gij moet mijn volk, de Israëlieten, uit Egypte wegleiden."* (Exod 3:7-8, 10).

Wel staat hiermee vast dat God bouwt op iets dat in de mens aanwezig is. Iets waardoor de ene mens het beeld van God wellicht zuiverder in zijn hart draagt dan de andere, of tenminste iets in zich draagt waar God zich in herkent, en dat Hij dan ook tot volle bloei zoekt te brengen.

Bijbelse bezinning

Aan de hand van de aangehaalde teksten stel ik me in alle bescheidenheid de vraag: wat heeft God in mij gezien, en waartoe roept Hij me van daaruit op? Denk aan het lied: *'De Heer heeft mij gezien en onverwacht ... '.*
Ik stel me echter ook de vraag of er in mijn leven niet enkele -of te veel- positieve initiatieven zijn waar ik al te zeer mijn zaak van maak.

Samenspraak

Ik bezie wat ik hiervan aan de anderen kan meedelen.

*De vraag die wij hier, in aansluiting bij de vorige bijdrage, voor ogen nemen is : mocht God de mensen enkel nodig hebben om zijn plannen uit te voeren, houdt Hij dan nog wel rekening met wie we zelf zijn ?

21. GOD, GEEF ME DAN EEN TEKEN *

Mozes werd vanuit de brandende doornstruik door God zelf aangesproken. Maria kreeg een engel op bezoek die haar een goddelijke boodschap overbracht. De herders worden door een schare engelen op de hoogte gebracht van een belangrijke geboorte in Betlehem, en verzocht zich daar naartoe te begeven. De wijzen uit het Oosten krijgen een bijzondere ster te zien. Zovele grote en minder grote figuren uit de bijbelverhalen die -zo worden de zaken toch voorgesteld- in direct of vrij direct contact staan met God, en op die manier vernemen wat van hen wordt verwacht.

Wij willen doorgaans de kloof niet te groot maken tussen de bijbelse tijden en die waarin wij nu leven, en nemen dan ook meestal aan dat dit een voorstellingswijze is, eigen aan die verhalen. Wellicht moesten deze mensen, evengoed als wij, tastend en zoekend hun weg vinden, soms in een dichte duisternis. Maar zij deden het met God; een God die zij niet loslieten en waarvan zij overtuigd waren dat ook Hij hen niet losliet.

Inderdaad, mocht datgene waartoe zij opgeroepen werden zo duidelijk zijn, dan zou er niet telkens sprake zijn van 'een teken' dat hun ter bevestiging moest gegeven worden. *"Dit is het teken dat Ik het ben die u zendt"* zegt God aan Mozes, *"gij zult mij komen vereren op deze berg."* (Exod 3:12). Maria ontvangt als teken het bericht van de zwangerschap van haar oudere nicht (Lc 1:36); en aan de herders wordt gezegd : *"Dit is het teken voor u : gij zult een kind vinden dat in doeken is gewikkeld en in een voerbak ligt."* (Lc 2:12). Heel overtuigend zijn deze tekens meestal niet, en toch worden zij telkens gegeven. Dit wijst op ergens een vraag, een nood, die ons niet vreemd is. De vraag naar duidelijkheid.

Innerlijk voelen wij ons soms opgeroepen, of zeggen we beter 'bewogen', want datgene waartoe wij ons opgeroepen voelen blijft dikwijls vrij vaag. Een stem die ons onbetwijfelbaar in de oren klinkt en ons in alle duidelijkheid zegt: 'doe nu dit of doe nu dat', daar moeten wij niet op hopen. Hoe kom ik dan van wat ik in mezelf als een innerlijke gedrevenheid ervaar tot het besef, of iets sterker nog, tot een relatieve maar toch geruststellende zekerheid dat God een bepaalde weg met mij wil gaan, en mij graag dit of dat wil zien doen. Met andere woorden: hoe maak ik het verschil tussen zelfrealisatie (in de zin waarin we het in bijdrage n° 17 over hadden) en het mij aangesproken weten. Of nog: hoe ontsnap ik aan de gesloten kring van het subjectief bezig zijn met mezelf, en stel ik me open voor iets dat van buiten mezelf komt, iets dat God van mij vraagt?

Een antwoord hierop vinden we wellicht in het verhaal van Jezus' roeping, zoals Lucas dit weergeeft (4:14-22). We moeten het wel heel menselijk lezen. Het gaat hier niet om een Jezus die perfect weet wat Hij allemaal gaat doen met zijn leven, en die het zijn toehoorders eens duidelijk gaat laten horen. Hij zoekt hiervoor in Jesaja een tekst op die dat goed weergeeft, leest die voor, en zegt dan: "wel, dat is het; het gaat hier over mij, en ik ga dat nu waarmaken." Op zijn minst een beetje aanstellerig ! En toch, dat is de manier waarop men deze tekst meestal verstaat. Lezen we hem goed, en kijken we tegelijk aandachtig naar wat gebeurt, dan zien we hoe Jezus, die naar zijn gewoonte rechtstaat om te lezen, de boekrol van Jesaja in handen krijgt. Zware en moeilijk hanteerbare stukken, die boekrollen! Daar een bepaalde tekst in zoeken is bijna onbegonnen werk. Men sloeg die gewoon open en las wat men voor ogen kreeg. Zo valt Jezus op een tekst die Hem plots ontzettend aangrijpt. Hij geeft de boekrol terug, gaat zitten en valt stil. *"De ogen van allen ... waren gespannen op Hem gericht"*, lezen we dan. De mensen voelden inderdaad : daar is hier iets gaande, in die man. Hij is duidelijk geraakt. *"Toen begon Hij hen toe te spreken"*, gaat het verhaal verder.

Wellicht herkennen wij deze ervaring: er leeft iets in ons. We voelen ons van binnen uit naar iets toe gedreven, maar we weten niet precies wat. We vinden a.h.w. de woorden niet, we vinden de juiste daden niet, om daar concreet uitdrukking aan te geven. En plots vallen we op iets; we horen iets of lezen iets; er wordt ons iets voorgesteld, en zonder de minste aarzeling roepen we het bijna uit:'Ja, dat is het!'. Op een unieke manier komt zich op een innerlijke, subjectieve bewogenheid, een uiterlijke objectivering enten: de herkenning. Dit is het wat Ignatius als eerste tijd voor het kiezen aanstipt en waarvoor hij de roeping van Matteüs en Paulus als voorbeeld aangeeft (G.O. 175). Dat objectief element, dat a.h.w. het vuur aan de lont brengt, is precies wat wij 'het teken' zouden noemen.

"Als ik inderdaad uw gunst geniet, laat mij dan weten wat uw plannen zijn", vraagt Mozes aan God (Exod 33:13). God antwoordt niet op die vraag. Hij heeft inderdaad geen plannen met ons. Wij, mensen, wij maken plannen, en als alles juist zit, maken wij die in een eerlijk en open dialoog tussen het beeld van God dat elk van ons in zijn hart draagt en dat ons van binnen uit dynamiseert, en de uiterlijke omstandigheden, zoals die vanuit het leven, en met hun oproepende of tegenwerkende kracht, op ons afkomen. Wel is het zo dat tot deze objectieve factoren ook onze menselijke, fysieke en psychische mogelijkheden behoren.

De zaak kan echter pas klikken, wanneer wij aandacht hebben voor deze tekenen, die objectieve bekrachtigende, of soms ook ontkrachtende factoren. Het gebeurt niettemin wel meer dat anderen daar meer oog voor hebben dan wijzelf, en dat zij er ons dan moeten op wijzen. Er op wijzen dat onze innerlijke bewogenheid en de objectief tussenkomende factoren, of onze objectieve mogelijkheden, perfect op elkaar afgestemd zijn, of helemaal niet. "Dat is echt iets voor u !" Of integendeel: "Begin daar niet aan: je gaat erin vastlopen."

Bijbelse bezinning

Aan de hand van het verhaal van Jezus' roeping (Lc 4:14-22) ga ik na of er in mijn leven ook momenten zijn geweest van een intense ontmoeting tussen een innerlijke bewogenheid tot iets en een aanbod of een oproep van buitenaf.
Ik vraag me daarbij af of ik genoeg aandacht had voor de bevestigende of de ontkrachtende tekenen.

Samenspraak

Ik zie wat ik hiervan aan de anderen kan meedelen.
Misschien durf ik hun nu ook in alle eenvoud de vraag stellen: Wat denk jij dat God in mij gezien kan hebben, en waartoe denk jij dat Hij me eventueel oproept?

* We zetten onze zoektocht verder met de vraag: Hoe weet ik dat God me tot iets oproept? Zijn daar tekenen voor?

22. ER MOET NOG HEEL WAT GEBEUREN ...

Er moest nog heel wat gebeuren, zagen we (cf. n° 20), vooraleer Mozes van God de opdracht kreeg het volk van Israël te bevrijden uit zijn slavernij. Er moet meestal nog heel wat gebeuren vooraleer God onze innerlijke bewogenheid kan omzetten in een opdracht die van Hem uitgaat. De manier waarop Mozes de vrije teugel liet aan zijn bewogenheid liep uit op een totale mislukking. Er bleef voor hem maar één uitweg meer: vluchten, de woestijn in. Zich neerleggen bij de mislukking, en de breuk aanvaarden die hierdoor ontstaan was. Met andere woorden het sterven van de graankorrel, het sterven aan zichzelf, waaruit alleen iets nieuws kan groeien. Dat sterven dat enkel tot ware vruchtbaarheid brengt.

In de woestijn ontmoet Mozes God in het beeld van een braambos dat geheel in vuur staat en toch niet opbrandt (Exod 3:1-6). Gods vurigheid. De vurigheid van de liefde, van een God die één en al Liefde is en Bezorgdheid om zijn mensen. Een vurigheid die nooit opgebrand geraakt. Mozes herkent hierin iets van zijn eigen vurigheid. Of is het God die iets van zijn vurigheid in Mozes heeft herkent? Dat is de lijn van de continuïteit, steeds aanwezig als God ons tot iets oproept. Doch Mozes kreeg ook te horen: *"Doe je sandalen uit, want de grond waarop je staat is heilige grond!"* De breuklijn.

Waar die sandalen voor staan, is nu de vraag. Zeker voor al wat belet in voeling te blijven met 'heilige grond'. En dat is op de eerste plaats de gangbare mentaliteit die de wereld die ons omgeeft in haar netten houdt en in een bepaalde richting stuurt. Ook Jezus heeft hiermee moeten breken. Daarom juist plaatst Lucas de 'bekoringen in de woestijn' (4:1-13) juist voor Jezus' optreden in de synagoge van Nazaret, waar Hij zijn levensopdracht ontdekt en ook bekend maakt. Jezus maakt zich eerst vrij, en wil zijn optreden vrij houden van elke vorm van hebzucht, eerzucht en drang naar macht, die het bezig zijn van zovele mensen dynamiseren. Pas dan kan Hij zijn opdracht in alle zuiverheid waarmaken.

Ook in ons eigen hart is de neerslag van deze gangbare mentaliteit te vinden. Het kan moeilijk anders dan dat ons leefmilieu sterk bepalend is voor wie wij zijn en hoe wij in het leven staan. Sterk bepalend ook voor ons bestaansontwerp zoals dit normaal in dat milieu tot stand komt. Daarom juist moet ergens met dat kader gebroken worden, willen wij aan iets nieuws beginnen: *"Daarom zal de mens zijn vader en zijn moeder verlaten en zich hechten aan zijn vrouw"*, lezen wij in de bijbel (Gen 2:24). Gewoon menselijk is dat, maar het reikt ook verder dan onze familiale banden.

Inderdaad. Willen wij ons leven werkelijk afstemmen op wat God van ons verwacht, dan moet die breuk iets dieper gaan. Langs die breuk met ons leefmilieu wordt ons in de grond gevraagd dat wij zouden breken met onszelf. Onszelf, niet zomaar in het abstracte, maar zoals wij onszelf spontaan zien en beleven binnen een bepaalde omgeving; zoals wij ons zoeken waar te maken in dat leefmilieu, en van daaruit ook ons levensproject hebben opgebouwd. Het gaat dus op de eerste plaats om een innerlijke breuk. Het eerste waartoe God Abraham oproept, hij, de vader in het geloof van zowel joden, christenen als moslims, is wel: *" Trek weg uit uw land, uw stam en uw ouderlijk huis, naar het land dat ik u zal aanwijzen."* (Gen 12:1). Doch deze verplaatsing in de ruimte is niet enkel het middel, maar ook de symbolische uitdrukking van een verplaatsing binnen onszelf. Die kan wel eens kruisigend zijn. *"Als iemand achter Mij aan wil komen, laat hij dan met zichzelf breken, zijn kruis opnemen en Mij volgen."* (Mc 8:34).

Na zijn bekering verlaat Ignatius het slot van Loyola, waar hij zijn jeugdjaren heeft doorgebracht. Hij zal er nooit meer terugkeren. Gedurende tien jaar verbrak hij zelfs elk contact met

zijn familie. Pas na al die tijd stuurt hij een verontschuldigende brief naar zijn oudste broer, Martin. De wonde, zegt hij, die hij heeft opgelopen, want zo ziet hij de negatieve neerslag op zijn persoon van het milieu waarin hij is opgegroeid, had bij het begin van het genezingsproces een sterkere zalf nodig (d.i. die radicale afstandname). Pas wanneer dat proces goed aan de gang is, kan zij het met een zachtere zalf stellen. Als iemand die volledig genezen is, beschouwt hij zich dus nog niet. Helemaal vrij van onszelf, van hoe wij door onze omgeving en door het leven getekend werden, zijn we inderdaad nooit.

Doorheen heel de bijbel heeft de woestijn een unieke betekenis. Zij is de fysieke plaats en ook de symbolische ruimte waar de mens zich vrijmaakt van al wat hem bezwaart, wat hem als mens vertekend heeft, van datgene waar hij in vastgelopen is, de plaats waar hij zich weer met heel zijn wezen kan richten op zijn God en op wat Hij van hem verwacht. *"Ik lok haar (de ontrouwe bruid) binnenkort weer naar Mij toe. Ik zorg dat zij naar de woestijn gaat, en daar spreek Ik tot haar hart."* (Hosea 2:16; cf. Ps 29:8; Mt 3:3). De woestijn is de plaats waar *'geen wegen meer zijn'*, waar men de wegen kwijt geraakt die men tot dan toe bewandelde, en *'uitzichtloos gaat dolen'*, op zoek naar nieuwe wegen (Ps 107:4,40), of nog, de plaats waar men *'Gods wegen terug recht trekt'* (Jes 40:3; 43:19; Mt 3:1-3). Het is daar dat God zijn volk naartoe leidt om het te 'bekeren' (Ex 13:18; Num 32:13; Jer 2:2,6; Ez 20:10).

De breuk met het bezwarend verleden, met al datgene waardoor wij ons van God hebben afgekeerd, dikwijls ook van elkaar, en zomaar onze eigen wegen zijn gegaan, vormt ook het vertrekpunt van de *Geestelijke Oefeningen*, van Ignatius; datgene waar wij ons in de *Eerste Week* van doordringen. Deze *Week* is echter opgenomen in een dynamiek die verder loopt. De breuk is er nooit om haarzelf. Ze is er enkel om overbrugd te worden, om de verzoening mogelijk te maken (*'daar spreek Ik tot haar hart'*) en samen verder te gaan: *"Uw hand in mijn hand;... want wat moet ik op aarde als Gij niet bestaat? ...Ver weg van U is het geen leven. U ontrouw zijn is niemand zijn."* (uit Ps 73).

Bijbelse bezinning

Bijbelteksten werden ons hier in voldoende maat aangereikt. Welke spreken mij sterker aan?
Bij welke van mijn persoonlijke ervaringen sluiten zij aan?
Heb ik in mijn leven ooit iets moeten inlassen als een breuk?
Was ik ergens in vastgelopen, of was het om iets nieuws te beginnen?
Hoe heb ik dat aangepakt? Hoe heeft het mij geholpen?
Had mijn aangesproken worden door God of door het evangelie daar iets mee te maken?

Samenspraak

Ik zie wat ik hiervan aan de anderen kan meedelen.

23. NOOIT KAN IK ZOIETS WAARMAKEN !

Ons leven afstemmen op wat God van ons verwacht. Maar ja, je hebt mensen, je geeft hun een hemd, en in de kortste keren ben je al je kleren kwijt. Daar sta je dan. Welnu, soms hebben we het voorgevoel dat het er met God nog veel erger aan toe gaat. Zet je je deur op een kiertje, dan wringt Hij zich naar binnen, en wie weet wat Hij je dan allemaal gaat vragen. Wellicht is de angstreactie van Maria bij de boodschap ook in die zin te begrijpen. Het kan wel om een zelfbeschermende angst gaan waardoor dergelijke voorgevoelens worden opgeroepen.

Misschien kan het verhaal van Zacheüs (Lc 19:1-10) ons wat gerust stellen. Jezus laat zich, misschien wel een beetje opdringerig, door Zacheüs ontbieden. Niettemin ontvangt deze Hem 'met grote vreugde', zo lezen we. Hij opent zijn deur, en meer dan op een kiertje. Nochtans zal Jezus van de gelegenheid geen gebruik maken om, zoals sommigen in hun bekeringsijver wellicht zouden doen, de man eens serieus aan te pakken en hem zoiets te laten horen als: "Zacheüs, nu we onder ons zijn, het zou toch goed zijn dat je eens nadenkt over je leven, hoe je tot hiertoe bezig bent geweest, en hoe je daar nu best verandering in brengt." Neen, niets daarvan. Geen enkel moraliserend bekijven. Het is Zacheüs die uit zichzelf, of misschien juister vanuit zijn persoonlijke ontmoeting met Jezus, aanvoelt hoe het nu verder moet met zijn leven, en die dat dan ook aanbrengt.

Voor de meesten onder ons, en in de meeste gevallen, zal het afstemmen van ons leven op wat God van ons verwacht op die manier verlopen. Vanuit een diepere persoonlijke verbondenheid, innerlijk aanvoelen wat best gebeurt, en dit dan rustig en bijna ongedwongen in daden omzetten. Stemmen partners die echt van elkaar houden hun leven niet op diezelfde manier op elkaar af?

Iets anders is het wanneer zich plots, op dat innerlijk aanvoelen of op een innerlijke gedrevenheid, een objectieve oproep komt enten. Wanneer Mozes, innerlijk gedreven om op te komen voor zwakkere en uitgebuite mensen, een stem verneemt die hem zegt: *"Ik zend u naar de farao. Gij moet mijn volk, de Israëlieten, uit Egypte wegleiden."* (Ex 3:10). Wanneer Jona, die wel graag de onheilsprofeet uithangt, plots met een dreigboodschap naar Ninive wordt gestuurd. Niettegenstaande de ervaring van 'herkenning' die daarmee gepaard gaat (cf. n° 21), kan in dergelijke gevallen de opdracht zo overweldigend lijken dat zij weerstand oproept.

Let wel, de weerstand die wij dan in ons voelen opkomen is soms heel belangrijk. Buiten het feit dat die iets zegt over onszelf, kan die voor ons, die deze oproep meestal binnen in onszelf vernemen, een duidelijk teken zijn dat deze niet zomaar uit onszelf komt, uit onze subjectiviteit, maar dat hij ergens een objectieve oorsprong heeft. In het opkomen van weerstand weten wij ons met een grotere zekerheid aangesproken door God.

Dit neemt niet weg dat die weerstand er is, en in zijn reëel-zijn verschillende vormen kan aannemen. Jona vlucht zwijgend weg, heel letterlijk, de wijde zee op. De jonge man aan wie Jezus zegt: *"Aan één ding ontbreekt het u nog: ga en verkoop wat ge hebt en geef het aan de armen (...) En kom dan terug om mij te volgen"*, zegt ook geen woord maar gaat verdrietig weg (Mc 10: 21-22). Of nog: *"Wat denk gij hiervan?"*, vroeg Jezus eens. *"Iemand had twee zonen. Hij ging naar de eerste en zei: 'Jongen, ga vandaag in de wijngaard werken.' Hij antwoordde: 'Nee, ik wil niet.' Later bedacht hij zich en ging toch. Toen ging de vader naar de tweede en zei hetzelfde. Die antwoordde: 'Goed, heer.' Maar hij ging niet."* (Mt 21:28-30). Twee andere manifestaties van weerstand die ons zeker niet vreemd zijn.

Weerstand kan soms heel subtiele vormen aannemen. Liever dan de weg te gaan, kiest men voor zijwegen, in de hoop dat zij ongeveer op hetzelfde zullen neerkomen. Nooit zal ik die persoon vergeten die zich geroepen wist tot het contemplatieve leven, maar daar absoluut niets voor

voelde. Zij is zich dan met een ongelooflijke edelmoedigheid gaan wegschenken eerst in de Ark-gemeenschap, dan naar Jeruzalem getrokken om er de pelgrims op te vangen. Wat zij ook op zich nam, het lukte perfect. Overal op handen gedragen. Maar altijd met die smeekbede in het hart: "Mijn God, Gij moogt mij alles vragen, maar als 't U belieft, dat éne niet. Laat die kelk aan mij voorbijgaan." Tot zij op een dag liet horen dat zij intrad in een abdij. Niemand kon het geloven. Maar in haar hart wist zij dat die woorden van Jeremia ook voor haar geschreven waren: *"Heer, Gij hebt mij verleid. Ik ben bezweken. Gij waart te sterk voor Mij. Ik kan niet tegen U op."* (20:7). Een weerstand die in de Geestelijke Oefeningen beschreven staat als: "alles doen behalve het ene noodzakelijke". (*Hem Achterna*, p. 84).

Weerstanden die in ons opkomen zijn gemakkelijk het gevolg van een negatief zelfbeeld. *"Wie ben ik, dat ik naar de farao zou gaan, en dat ik de Israëlieten uit Egypte zou wegleiden?"* werpt Mozes op, wanneer God hem die opdracht geeft (Exod 3:11 en verder 4:10-16). In die zin kan een oproep een weg aanreiken om een dergelijk beeld te boven te komen. Dit zelfbeeld hoeft echter niet altijd negatief te zijn. Er is ook het nederige besef van onze persoonlijke ontoereikendheid dat zich op de ene of andere manier uitdrukt. *"Hoe moet dat dan?* zei Maria tegen de engel. *Ik heb geen omgang met een man."* (Lc 1:34). Ruimer vertaald wil dit zeggen : 'Hoe kan dat? Ik heb daar gewoon de menselijke mogelijkheden niet toe.'

Van waar zij ook komen of welke vorm zij ook aannemen, God laat zich niet tegenhouden door onze weerstanden. Niet dat Hij koppig doorzet. Neen, Hij komt met zijn godheid, onze menselijke onmacht en ontoereikendheid tegemoet. Aan Mozes, aan wie Hij zich eerst had laten kennen als *"de God van uw vaderen"*, (Exod 3:6), met andere woorden als de God van de traditie waarin hij (of ook wij) was opgegroeid, laat Hij zich nu kennen als de God die persoonlijk met hem meegaat om het vervullen van zijn opdracht mogelijk te maken: *"Ik zal u bijstaan .."* (v. 12). En deze belofte bezegelt Hij met zijn naam: 'JHWH, Ik ben er en Ik zal er zijn voor u' (vv. 13-14).

Ook Maria krijgt als antwoord op haar opwerping te horen: *"De Heilige Geest zal over u komen en de kracht van de Allerhoogste zal u overdekken. Daarom zal het kind heilig genoemd worden, Zoon van God."* (Lc 1:35). Met andere woorden: '*Gij* moet het niet doen. Het is Gods werk, maar dit werk gebeurt langs u om. God vraagt enkel dat ge u ter beschikking stelt. Daarom ook zal de vrucht van uw overgave niet als uw kind, als uw werk beschouwd worden, maar als werk van God, Zoon van God.'

God vraagt ons niets dat wij, mits Hij ons bijstaat, niet zouden aankunnen. Daar staat Hijzelf borg voor. Maar is dit wel voldoende om onze weerstanden te ontkrachten?

Bijbelse bezinning

Weer worden ons voldoende bijbelpassages aangereikt om ons tot nadenken te stemmen en tot gebed.
Ben ik soms ook bevreesd voor wat de Heer mij zou kunnen vragen, en zoek ik dan naar uitvluchten om mij af te schermen?
Welke zijn de vormen van weerstand die bij mij het gemakkelijkst opkomen, wanneer op mij beroep wordt gedaan, en welke zijn de situaties of de domeinen waarin die meestal opkomen?
Lukt het mij die te neutraliseren of te boven te komen, en hoe pak ik dat aan?
Heb ik het gevoel dat God me daarbij helpt?

Samenspraak

Ik zie wat ik hiervan aan de anderen kan meedelen.

24. HOE ZAL DAN MIJN WEG LOPEN ?

"Breed is de weg die naar de ondergang leidt; en er zijn veel mensen die hem volgen, en hoe smal daarentegen de weg die naar het leven leidt; en er zijn maar weinig mensen die hem vinden." (Mt 7:13-14). Met deze strengklinkende waarschuwing lijkt Jezus ons voor een duidelijke keuze te plaatsen. Doch, in de grond valt er niet veel meer te kiezen. De waarschuwing zelf is zo aangebracht dat door haar de keuze als het ware reeds beslecht is. De uitdaging ligt dan veeleer in het vinden van de smalle weg. In de vraag hoe die voor mij zal lopen.

Een weg ontstaat in de natuur gewoon doordat heel wat mensen een bepaalde richting inslaan, en inderdaad, hoe meer mensen die richting nemen, hoe breder ook die weg zal worden. Het gaat dus om die richting, en meer bepaald om wat die mensen voor die richting doet kiezen, om de innerlijke dynamiek die hen drijft. Welke is de innerlijke dynamiek die mij drijft, en hoe bepaalt die mijn levensweg?

Volgens Jezus' woorden staan enkel tegenover elkaar een weg die tot echt leven leidt en een weg die naar de ondergang voert. Het ongeluk wil echter dat elk de schijn inhoudt van het tegendeel. Vandaar dat de meeste mensen verkeerd kiezen. Daarbij toont de ervaring -en die ervaring had Ignatius zeker- dat deze twee wegen, ook binnen in ons een eigen strategie hebben - daar heeft die schijn mee te maken- en volgens een eigen dynamiek lopen. Op een autostrade moet je je noodgedwongen op een andere manier verplaatsen dan op een wandelpad. In ons mensenleven bestaat die eigen dynamiek er vooral in dat als je een stap zet in de richting van het goede, de tweede stap als vanzelf volgt, terwijl het omgekeerde ook waar is.

Wellicht vloeit de sterkste dynamiek die ons in het leven voortdrijft uit dat instinct van zelfbehoud, de drang om 'te zijn' en er 'te mogen zijn' dat wij, mensen, gemeen hebben met alle levende wezens. Op zichzelf is dit positief en gezond. Maar omdat wij samenleven met anderen, neemt die drang onvermijdelijk de vorm aan van zelfaffirmatie, een soort geldingsdrang die zich, soms heel subtiel, gaat uitwerken ten koste van de anderen. Dit 'er zijn' moet steeds steviger worden waargemaakt. Om er zeker te 'mogen zijn', moet ik sterker staan dan al wat met mij in concurrentie kan treden, of moet ik, wat mij eventueel kan bedreigen, uit mijn weg ruimen. Ik heers graag, en liefst alleen. Denk aan het verhaal van de boer en de herder, Kaïn en Abel.

Concreet zal deze geldingsdrang alle middelen aanwenden die het in zijn bereik heeft. Dit zijn zowel de goederen van deze wereld die ik zoveel mogelijk naar mezelf toehaal, als mijn eigen talenten en mogelijkheden. Deze zal ik me toe-eigenen als mijn persoonlijk bezit, en dikwijls ook aanwenden om beslag te kunnen leggen op materiële rijkdom, op voordelige posities of wat ook.

Die drang verwordt aldus tot hebzucht, met de bezorgdheid om het, met al die goederen, voor mezelf zo goed mogelijk te hebben, en dan mijn terreintje zorgvuldig te beschermen. Het wereldgebeuren staat ons duidelijk genoeg voor ogen om te beseffen dat deze drang gemakkelijk ook collectief wordt waargemaakt.

Wellicht heeft de eerste bekoring van Jezus in de woestijn daar iets mee te maken. "Je hebt honger; zegt de verleider, en je hebt er de mogelijkheid toe, wel zorg dan eerst voor jezelf. Daarna kun je wat voor de anderen gaan doen. Maak brood van deze stenen." Bekoring, omdat Jezus voor zichzelf duidelijk heeft moeten uitmaken welke weg Hij zou gaan.

Veel bezitten, materiele goederen of intellectuele gaven, veel stevig onder controle hebben - soms kan het om iets heel banaals gaan, objectief tenminste- streelt onze ijdelheid en voedt onze eerzucht. Wij genieten zo graag een beetje aanzien en hebben daar dikwijls heel wat

voor over. Elkeen heeft de neiging zich een domein uit te zoeken waarop hij dat aanzien hoopt te vestigen. De tweede bekoring waarmee Jezus moet afrekenen: "Jij bent toch een beschermeling van God. Wel, durf dan risico's nemen. Gooi jezelf maar van het bovenste topje van de tempel naar beneden, en je zult zien! Je zult je niet bezeren en alle mensen kijken vol bewondering naar je op. Je succes is verzekerd. Je doet je werk toch beter op die manier!"

Rijkdom en eerzucht leiden tenslotte tot machtswellust en hoogmoed. Je gaat jezelf beschouwen, heel zelfgenoegzaam, als het centrum van de wereld. Nogmaals het kan soms om een heel klein wereldje gaan, een hoekje van de kosmos, maar daarin ben je de zon die alle planeten rond zich laat draaien en door zijn aantrekkingskracht hun banen bepaalt. De derde bekoring: een compromis. "Je knielt voor me neer, en ik geeft je alle macht. Je kunt dan je zending vervullen, het Rijk verkondigen en vestigen, vanuit een machtspositie."

Daarmee is de kring gesloten, want vanuit je machtspositie kun je je bezittingen verder vermeerderen en je eerzucht nog meer bevredigen: de eigen dynamiek van de brede weg. Eigenlijk van het kwaad.

Er is maar één middel om die kringloop ten dode te doorbreken: kiezen voor de armoede, radicaal. Jezus maakte er heel terecht de eerste zaligheid van, de drempel van zijn Rijk. Daadwerkelijke armoede om tegen je hebzucht in te gaan; armoede van geest om je eerzucht in te dijken. Zo staat, tegenover de dynamiek van de brede weg, de levensdynamiek van Jezus, de Christus, de enige die vrijheid schept.

Wordt de dynamiek van de brede weg meestal op gang gebracht vanuit zwakheid, toegeven, compromissen, die van de smalle weg krijgt haar eerste impuls gewoonlijk vanuit een bewuste keuze. Een keuze die uitgaat van mijn diepste vrijheid en die me zó bevestigt als wie ik in de grond ben, een goed en vrij mens, beeld van de algoede God, dat ze mij er als vanzelf toe brengt een tweede stap te zetten in dezelfde richting.

Een paar voorbeelden. Hetzelfde landschap bekeken wanneer de zon erop schijnt of bij miezerig weer is totaal anders. Gaat het om menselijke situaties, dan zijn wijzelf die zon of dat miezerige, naar gelang onze innerlijke ingesteldheid. Begin ik op die ingesteldheid te werken, dan kan ik stilaan heel mijn werkelijkheidsbeleving in positieve zin doen keren.

Ik kan er ook sterker gaan op letten dat ik voldoende liefdevolle aandacht opbreng voor de mensen en voor al wat op mijn weg komt. Ik zal me daar zelf goed bij voelen, bij zoverre dat dit geleidelijk aan als een tweede natuur wordt of, misschien juister, dat mijn echte natuur daardoor zuiverder aan het licht kan komen.

Eenvoudig, de weg; en toch, er zijn er maar weinig die hem vinden.

Bijbelse bezinning

Ik tracht de diepere zin te vatten van de bekoringen van Jezus (Mt 4:1-11)
of van zijn kritische kijk op de dynamiek die het leven draagt van zovelen (Lc 12:22-34).

Samenspraak

1. Toekijkend hoe Jezus zijn levensweg bepaalt, vraag ik me af welke omstandigheden in mijn leven mij duidelijker de weg hebben doen inzien die ik zou gaan, 'Hem achterna'. Mogelijkheden om persoonlijk succes te halen, om mij te verrijken of om een machtspositie te verwerven.
2. Ik kan mij ook afvragen hoe ik, vanuit de spiritualiteit die ik me eigen heb gemaakt, de dynamiek zou omschrijven die mijn leven leidt.
3. Kiezen voor armoede, wat betekent dat voor mij en hoe maak ik dat waar?

25. DE SEKSUALITEITSBELEVING

We zouden iets belangrijks over het hoofd zien, mochten wij, in aansluiting bij wat in het vorig stukje werd uiteengezet, geen aandacht hebben voor een aspect van ons menszijn dat in onze dagen duidelijk dominant is geworden, de drang namelijk naar het ongebreideld kunnen beleven van onze menselijke seksualiteit.

Waarom meer speciaal in onze dagen? Deze drang heeft toch evenzeer zijn oorsprong in onze biologische constitutie. Ten volle leven, zich laten gelden uiten zich normaal ook in het kunnen doorgeven van het leven. Inderdaad. Zo is het. Doch zolang dit doorgeven en de seksualiteitsbeleving nauw met elkaar verbonden waren, schreef elke maatschappij duidelijke regels voor wat de toegang tot de vrouwen betreft. Tenzij uitzonderlijk werden de maatschappijen vroeger immers allen door de mannen beheerst. Langs deze vorm van controle hield dus elke maatschappij toezicht op haar eigen aanwas en op de sociale identiteit van haar leden. Duidelijk speelden hier ook de machtsverhoudingen mee tussen mannen en vrouwen.

Vrij recent echter werden seksualiteitsbeleving en tot-leven-wekken technisch uit elkaar gehaald, op de eerste plaats in het Westen doch het deinde vlug uit tot de uithoeken van de wereld. Er is dus minder reden voor een maatschappij om de beleving van de seksualiteit onder haar controle te houden. Zo lag de weg open voor een veel vrijer en persoonlijker beleven ervan.

Daarbij komt de grote stap die in de ontwikkeling van de psychologie door Freud werd gezet. Een van zijn beweringen, namelijk dat de meeste neuroses te maken hebben met frustraties op het vlak van de seksualiteitsbeleving, en zijn enorm gezag, brachten een groot aantal psychologen ertoe op het paard te springen dat hij aldus uit de stal had gehaald, en het op hol te laten lopen: de start van de seksuele revolutie met al haar implicaties.

Komt daar nog bij dat de seksualiteit doorgaans in de intimiteit wordt beleefd. Veel gemakkelijker dan het verzamelen van rijkdom en bezittingen en dan het uitoefenen van macht, die beide een grotere sociale impact hebben, kan alles wat de seksualiteitsbeleving aangaat met de etiket 'privéleven' uit de openbare sfeer gehaald worden en achter gesloten deuren ongebreideld zijn gang gaan.

Het is wel zo dat de vrouw zich heden ten dage, met haar emancipatiebeweging, voor een groot stuk uit de dominantie van de man heeft weten te halen. Ook in de seksualiteitsbeleving spelen immers machtsverhoudingen mee. De vrouw weigert derhalve, principieel althans -kijk maar naar de media en naar de reclamewereld!-, als seksueel object behandeld te worden. Een gevolg hiervan is dat deze retentieloze belevingszucht zich gedeeltelijk verplaatst heeft naar een ander 'machteloos' object en het kind tot slachtoffer ging maken.

De seksualiteitsbeleving heeft niet alleen met macht te maken. Ook met geldzucht. Bijgevolg heeft de economie zich door deze drang laten meeslepen. Kijk maar naar wat er allemaal op de erotische markt wordt aangeboden. De toeroperators weten heel goed welke bestemmingen zij best aanbieden om hun reizen volgeboekt te krijgen. Allemaal heel netjes en totaal onschuldig.

Heel deze situatie kan ons niet onberoerd laten. Ook wij zijn mensen en moeten in het reine komen met onze seksualiteitsbeleving. Spijtig dat onze Kerk de problemen die dit alles oproept minder langs hun

ruimere en fundamentele kant aanpakt. Zij lijkt zich soms wat petieterig blind te staren op detailkwesties: het gebruik van de pil voor de vrouwen en van condooms voor de mannen, en dies meer. En de media weten zo behendig de kerkelijke gezagsdragers in die val te lokken om van daaruit het geheel van de christelijke moraal belachelijk te maken en af te voeren.

Wellicht is er een manier om deze zaken te bekijken en te bespreken die ons sterker in aansluiting brengt met een algemene bezorgdheid om het welzijn van de mensheid en om het leiden van een menswaardig bestaan, zoals wij die bij heel wat mensen vinden, ook bij niet-christenen. Dit zou het gezag van de Kerk in onze wereld wat verstevigen. Ondertussen moeten wij ten overstaan van die vragen ook onze eigen houding bepalen, en dat is helemaal niet eenvoudig, te meer dat er in het evangelie hieromtrent niet zoveel te vinden is. De meeste vragen die zich op dit vlak voordoen zijn van recentere datum, zoals we zagen.

Bijbelse bezinning

We lezen het verhaal van '*de overspelige vrouw*' (Jo 8:1-11). We bekijken de houding van de Schriftgeleerden en Farizeeën, een groep mannen die zich bijna dwangmatig fixeren op de seksualiteitsbeleving van een vrouw. Het verlies van hun innerlijke vrijheid daartegenover, en de spanning waarin zij gevangen zitten, uiten zich in hun krampachtige eis die vrouw te mogen stenigen en in hun nood om Jezus daarbij te betrekken, op een manier die Hemzelf ook onder dwang zoekt te brengen. We kijken ook toe hoe Jezus zichzelf, met een heel eigen gebaar, weghaalt uit dat dwangmatig optreden en zijn gesprekspartners uitnodigt op het vlak van de seksualiteitsbeleving eerst de confrontatie aan te gaan met zichzelf, en langs die weg hun vrijheid te herwinnen. Met die vrijheid, die Hem eigen is, kan Hij ook vrijspreken. Onvrijheid kan enkel veroordelen en straffen.

Samenspraak

Kan ik iets meedelen van hoe ik innerlijk reageer op wat ik rondom mij zie gebeuren op het vlak van de seksualiteitsbeleving, wat mij opvalt, waar ik moeilijk mee omkan, waar er naar mijn oordeel meer begrip voor opgebracht mag worden, en welke de houding is en de gedragslijn die ik van daaruit voor mezelf heb gekozen?

26. HET *'IK MOET'*- SYNDROOM

Ons leven, ons bezig zijn van elke dag, beleven wij vaak als een aaneenrijging van zaken die nog moeten gebeuren. Het eerste contact met de nieuwe dag bestaat er meestal al in dat we langzaam tot dat minder aangenaam besef komen dat we 'moeten' opstaan. Van daaruit loopt het dan verder: we 'moeten' ons vlug klaar maken, en dan vlug wat eten, want de kinderen 'moeten' naar school gevoerd worden. En we 'moeten' toch zelf ook op tijd zijn op ons werk.

Op het werk zelf 'moet' eerst dit en daarna dat. En na het werk 'moeten' de kinderen weer afgehaald worden, en 'moet' er eten worden klaargemaakt. Misschien 'moeten' er nog wat boodschappen gedaan worden, maar meestal 'moet' dat de vrijdagavond of soms ook de zaterdag gebeuren. Diegenen onder ons die ook een beetje gelovig gemotiveerd zijn 'moeten' tussenin, of na een TV-programma dat zij absoluut 'moeten' zien, nog een moment vinden waarop zij wat kunnen bidden, want dat 'moet' ook; en tenslotte 'moeten' we zien dat we op tijd terug in bed zijn, want we 'moeten' toch een beetje rust kunnen nemen.

Doe je dat allemaal vanuit dat 'ik moet'-gevoel, ben je jezelf dan niet tot slaaf aan 't maken, slaaf van de anderen en slaaf van wat je jezelf oplegt? Onvermijdelijk komt dan de tegenreactie: we moeten absoluut gaan ont-moeten. Maar, geraken we daarmee verder? Misschien gooien we beter het roer nog radicaler om, of gooien we onze netten uit helemaal aan de andere kant. Kun je in jezelf niet de tegengestelde ervaring de bovenhand laten krijgen, namelijk dat je doet wat je te doen hebt, omdat je graag beantwoordt aan wat de anderen van jou verwachten, of omdat je ingaat op wat ze jou expliciet vragen, je partner, je kinderen, je ouders, je werkgever, God?

Deze switch blijft moeilijk. Hij vraagt immers dat wij een gedecentreerde houding aannemen in het leven, wat helemaal niet evident is. Wij ervaren onszelf immers bij al wat wij beleven onvermijdelijk als het middelpunt van al wat ons omgeeft, en beleven dus heel spontaan ook alles wat op ons afkomt in functie van onszelf. Zo zijn wij inderdaad van nature uit gemaakt, zo functioneren onze zintuigen. Wat minder gelukkig is, is dat wij deze fysieke manier van gesitueerd te zijn in het leven, vertalen in een geestelijke houding. Dat ik alles wat ik meemaak enkel nog kan bekijken vanuit mijn eigen standpunt en in verhouding tot mezelf, dat dit mijn innerlijke ingesteldheid wordt, mijn levenshouding. Ik heb mezelf tot centrum gemaakt van het zonnestelsel en gebruik heel mijn energie om de planeten rondom mij te doen draaien.

Het is op de moeilijkheid om tot het omgekeerde perspectief te komen dat Jezus Petrus wees op de oever van het meer van Tiberias. Jezus' laatste waarschuwing aan diegene die het van Hem zal moeten overnemen. Lichtjes parafraserend: "Petrus, als je jong waart, trok je zelf je gordel aan en je deed wat je graag wilde. Je nam zelf allerlei initiatieven, je stampte van alles uit de grond, en maakte aldus jezelf waar, ook al was je gericht op de anderen. Als je wat ouder zult zijn (begrijp hier: als je van binnen tot rijpheid zult gekomen zijn), zul je aanvaarden dat anderen je jouw gordel om de lendenen draaien, dat zij jou van alles vragen wat je vanuit jezelf wellicht liever niet zou doen. Wel, ga daar maar op in. Dat is juist dat sterven aan jezelf, waardoor je God zult verheerlijken." (Jo 21:18-19). Petrus wordt hier heel concreet uitgenodigd de overgang te maken van het egocentrische 'ik moet nu…' naar het allocentrische 'men vraagt mij …'.

Maar moet ik dan echt afstand doen van alles wat een beetje naar mijn zin is, of voortdurend ingaan tegen wat mij zint, tegen mijn spontane gedrevenheid? Neen, dat is het niet. Het is zelfs eerder het tegendeel. Daar wijst Ignatius ons weer zo wijselijk op. Hij blijft steeds zo paradoxaal menselijk. Wil je uitmaken waartoe je echt 'opgeroepen' bent, zegt hij, wat van jou precies gevraagd wordt, kijk dan eerst naar wat je zelf graag doet. Of iets juister misschien: ga eens na waar je spontaan je energie in steekt, wat het sterkst jouw edelmoedigheid wakker roept, waar je graag het beste van jezelf aan geeft. Voor ridder Ignatius was dat evident het zich ten dienste stellen van ergens een machtige koning.

Hoe komt Ignatius tot zulk een paradoxale wijsheid?. Ongetwijfeld vanuit zijn positieve kijk op de mens: hij is een man van de Renaissance. Maar er is meer dan dat. God zelf wil dat je als mens gelukkig bent; een echt en diep geluk dat je enkel zult vinden in het edelmoedig wegschenken van jezelf, maar dan wel in iets dat jou ook als mens aanspreekt. Je edelmoedig wegschenken, zodat je je

daar ook gelukkig bij voelt, is inderdaad enkel mogelijk wanneer ook de manier waarop je dat doet, en het domein waarin je dat doet, echt bij je eigenheid passen. Daarom juist moet je altijd eerst kijken naar wat je echt gelukkig maakt, in het geven van jezelf aan anderen, in je inzet voor anderen, in je ingaan op wat zij van jou vragen. Op dat ogenblik ligt achter wat mensen van je vragen, ook wat God van je vraagt. Dan staat God zowel achter wat de anderen van jou vragen als achter je eigen antwoord daarop.

Ignatius brengt dit aan in het begin van de *Tweede Week* van de *Geestelijke Oefeningen*, de *Week* gedurende dewelke hij die die *Oefeningen* doet, opkijkend naar hoe Jezus in het leven staat, op zoek gaat naar wat God van hem vraagt, en dat in de resonantie van zijn eigen hart moet ontdekken. In de zuiverheid van die resonantie zal hij aanvoelen wat werkelijk goed is voor hem. Zijn er barsten in de klankkast, dan 'resoneert' het bespelen van de snaren heel akelig.

Voor Ignatius komen daar nog een paar zaken bij. Hij is inderdaad altijd bezorgd om alles heel concreet en effectief te houden. Word je dus opgeroepen om je weg te schenken op een manier waarop je je gelukkig gaat voelen (wat het je soms ook moge kosten), dan beantwoord je ook gemakkelijker die oproep door jezelf aan te bieden in volledige beschikbaarheid. Daarmee zet je ook je eigen vrijheid in. Een positieve manier om los te komen van dat 'ik moet' gevoel. *"Mocht Hij je nog roepen, dan moet je zeggen 'Spreek, Heer, uw dienaar luistert"*, zei Eli tot de kleine Samuel (1 Sam 3:9).

Daarnaast personaliseert de oproep de gave van jezelf zo sterk, dat je je op de eerste plaats niet meer aan je opdracht geeft, ook al gaat die om mensen, maar wel aan diegene die je oproept.

Nu, diegene die oproept is voor Ignatius niet de Vader, maar wel de Zoon. Zoals Hij zijn apostelen riep, zo roept Hij ook ons op, om ons, met Hem, in te zetten voor het Rijk van de Vader. En omdat het met Hem mag gebeuren, zijn wij ook bereid het te doen op de manier waarop Hij het deed. *"Wie dus met mij wil optrekken*, laat Ignatius Jezus zeggen, *zal zich tevreden moeten stellen met het eten dat ik eet, en zo ook wat drank en kleding betreft, enz. Ook zal hij overdag samen met mij hard moeten zwoegen en 's nachts waken, enz."* (G.O. 93). Het gaat natuurlijk niet om dat eten of om die kleding. Waar het hier om gaat is dat het zich wegschenken aan iemand, zijn sterkste uitdrukking vindt in een algehele solidariteit.

Daarom besluit hij deze overweging met dit sterk geëngageerd gebed tot zijn Heer: *"Ik wil en verlang en het is mijn weloverwogen besluit -indien het maar tot uw meerdere dienst en lof is- U te volgen in het ondergaan van alle belediging, alle verguizing en alle geestelijke alsook materiële armoede, indien uw allerheiligste Majesteit mij wil kiezen en mij wil opnemen in zo'n levenswijze en levensstaat."* (G.O. 98).

Bijbelse bezinning

Er zijn heel wat teksten aan de hand waarvan je je kunt laten aanspreken door dit 'ingaan op een oproep'. We geven er maar enkele aan. Je kunt er gerust ook andere aanbrengen. Exod 3:1-14; 1 Sam 3:2-10; Ps 40:6-11; Mt 9:9-13; Mc 1:16-20; 3:13-14; 10:17-22.

Samenspraak

1. Lukt het me soms mijn 'ik moet nog dit en ik moet dan dat'-ingesteldheid te doorbreken en mijn doen en laten eerder te beleven vanuit het perspectief van 'men vraagt me …', of 'men verwacht van mij…'? Of vind ik het tenminste zinvol daar werk van te maken?
2. Kan ik achter wat mensen mij vragen ook God horen die me oproept?
3. Welke zijn de domeinen waar ik spontaan het beste van mezelf kan geven?
4. Kan ik daarvan een springplank maken om me nog ruimer beschikbaar te stellen voor het Rijk van God?
5. Voelen wij ons als groep ook ergens toe geroepen?

27. HOE ZIT HET MET DIE VRIJHEID VAN MIJ ?

De vraag waar ik nu voor sta is of ik, na uitgemaakt te hebben hoe mijn weg best loopt, innerlijk vrij genoeg ben om die ook effectief te volgen. Of ik los genoeg kan komen van gehechtheden en weerstanden die mij eerder een andere richting zouden insturen.

Ook Paulus worstelde met die vraag. Het kwaad, zo ervoer hij het, gaat soms zodanig zijn eigen weg in ons leven en in ons hart, dat het ons, als het ware, van ons paard gooit. Onze vrijheid ontglipt ons en we weten niet meer wie we zijn of waar we staan. We staan precies niet meer aan de oorsprong van ons eigen handelen: "*Ik begrijp mijn eigen daden niet. Ik doe immers niet wat ik wil maar wat ik verafschuw(...). Als ik doe wat ik niet wil, ben ik niet meer de handelende persoon, maar wel het kwaad dat in mij huist.*" (Rom 7:15-18).

Rechtgeaarde mensen hebben steeds ervaren hoe het kwaad in zekere mate een autonoom bestaan leidt, en hoe het, wanneer het zich in ons komt nestelen, verdeeldheid zaait in ons diepste wezen. Ze gaven daarom aan dit autonome kwaad de naam 'diabollos', afgeleid van van het Griekse 'diaballein', dat 'uit elkaar gooien', 'verdeeldheid zaaien' betekent. Eigenaardig genoeg, heeft dus vrijheid eveneens te maken met 'ten volle zichzelf zijn', met 'innerlijke eenheid of heelheid', en daartegenover onvrijheid met 'inwendige verdeeldheid'.

We bekijken dit even van dichterbij, en gaan daarbij uit van de vraag: wanneer heb ik het gevoel echt vrij te zijn in mijn doen en in mijn denken? Misschien meen ik te gemakkelijk dat ik dat ben. Hoevelen denken er niet dat zij vrij en autonoom handelen en kiezen, en hebben niet door hoezeer zij gemanipuleerd worden door de media, de reclame, de mode.

En op welk vlak ligt dan bij mij dat verlangen naar vrijheid? Betekent vrijheid voor mij in alles mijn eigen weg kunnen gaan, autonoom en onafhankelijk, zonder aan iemand verantwoording te moeten afleggen? Of is het enkel nu en dan eens kunnen doen waar ik echt zin in heb, zonder dat ik met anderen rekening hoef te houden? Maar is dit dan geen 'snoepje' tussendoor, ter compensatie van een innerlijke vrijheid die ik nog mis? Wat maakt me dan vrij? En wat maakt me onvrij? Ik ben een moeilijke brief aan het schrijven die heel mijn aandacht vraagt. Iemand klopt aan mijn deur, komt binnen en vraagt beleefd: "Ben je vrij?" Wanneer ben ik vrij? Wanneer niet?

'Zonder aan iemand verantwoording te moeten afleggen', 'met niemand rekening moeten houden', zeiden we. Ons gevoel van vrijheid heeft duidelijk iets te maken met de anderen. Vrijheid is inderdaad een relatiegebonden ervaring. En dat gaat soms heel diep en heel ver terug in ons leven. De manier waarop anderen vroeger ingespeeld hebben - of nu nog altijd inspelen - op mijn doen en laten, op mijn zijn en op mijn bezig zijn, maakt dat ik mij tegenover hen vrij of onvrij voel. En niet alleen tegenover hen. Het feit dat die vrijheid en onvrijheid een stuk van mezelf is geworden maakt dat ik die ook overdraag naar andere relaties, of andere contexten.

Soms kan dat inspelen zich inderdaad heel anders voordoen naargelang het kader waarin ik momenteel leef en bezig ben. Denk aan je familiale, je sociale, je culturele, religieuze of je werkomgeving. Sommigen kunnen zich heel vrij voelen in hun familiaal kader, en totaal onvrij in hun werksituatie, of omgekeerd, of heel vrij zijn in hun denken en affectief totaal onvrij. Heel vrij en geheel onvrij in hun omgaan met zichzelf. Ontzettend vrij in hun omgaan met anderen en totaal onvrij op religieus of godsdienstig vlak, of in hun omgaan met zichzelf.

Ons gevoel van vrijheid heeft duidelijk ook iets te maken met onszelf. De intensiteit waarmee anderen kunnen inspelen op mijn doen en laten wordt ook bepaald, d.w.z. in de hand gewerkt of ingeperkt, door de sterkte van mijn eigen persoonlijkheid. Nu, deze is geroepen om te groeien, heel ons leven door. Die groei zal maken dat ik niet blijf steken in onvrijheden, maar steeds meer mezelf word. Daarin juist bestaat de ware vrijheid: zo samenvallen met jezelf, dat je gewoon en ook ten volle jezelf bent, en dus ook gewoon 'echt' bent. En omdat vrijheid relatiegebonden is, kan iemand die rustig zichzelf is, het ook de anderen gunnen zichzelf te zijn. Een onvrij iemand staat onmiddellijk ongedurig of agressief tegenover anderen die anders zijn of anders doen.

Ik kan groeien in vrijheid, en toch, zo vrijheid ook een relatiegebonden gelegenheid is, kan ik die nooit geheel uit eigen krachten verwerven. Vanuit mezelf kan ik me enkel onafhankelijk opstellen. Vrijheid, als uitnodiging om ten volle mezelf te zijn, wordt mij alleen gegeven in liefde. Enkel ware en onbaatzuchtige liefde stelt vrij. Daarom is het juist dat de liefde waarmee God de mens schiep hem tot een fundamenteel vrij iemand maakt. Of omgekeerd: het feit dat de mens een vrij wezen is, is een bewijs dat hij met en uit liefde geschapen werd. Gods verbond in de liefde met mij, en mijn liefdesverbondenheid met Hem, vormen het laatste onderpand van mijn vrijheid, en tevens de waarborg voor het juiste gebruik ervan. Jezus' ontstellende vrijheid berustte enkel daarop. Het is dus ook in Gods naam, en vanuit die onbaatzuchtige liefde die Hij in het hart van mensen tot bloei laat komen, dat ook mensen elkaar echt tot vrijheid oproepen en vrij stellen.

Met die vrijheid die me geschonken wordt om mezelf te zijn en om het mooiste in mezelf waar te maken, kan ik de weg kiezen en opgaan die goed is voor mij. En omdat die vrijheid mij juist binnen een liefdesrelatie geschonken wordt, kan het moeilijk anders dan dat, wat goed is voor mij, ook goed is voor deze liefdevolle relatie met de anderen. Uiteindelijk zal die vrijheid mij brengen tot het vinden van mijn eigen weg om Jezus te volgen, mijn persoonlijke weg om mij weg te schenken midden de omstandigheden van mijn leven zoals ik die nu beleef.

Eén iets dient nog vermeld: ons zo geheten 'wit konijntje'. Een heel teergevoelig puntje dat stevig weerstand biedt op onze weg om, in volle vrijheid, datgene te kiezen wat goed is voor ons. Vaak hebben wij in ons leven ergens een verborgen en welbeschermd terreintje dat ons tot een innerlijke houding brengt van: "je mag me alles vragen, je mag aan alles raken, maar alsjeblieft, daar niet aan, zoniet stuik ik in elkaar."

Zolang ik op dat teergevoelig punt nog niet vrij ben geworden, brengt die onvrijheid me gemakkelijk tot daden of houdingen die minder correct zijn, tot compromissen allerhande. Meestal berust deze gehechtheid op berekeningen op korte termijn, of gaat zij uit van verlangens die een onmiddellijke vervulling zoeken, zaken die soms op zichzelf goed kunnen zijn, maar die het me moeilijk maken om te kiezen voor wat uiteindelijk goed is voor mij en voor de anderen, voor wat werkelijk toekomstscheppend is.

Bijbelse bezinning

Je kan contemplerend bidden met het evangelie van de overspelige vrouw (Jo 8:1-11), zoals die voorgesteld werd na de bijdrage over de seksualiteitsbeleving of met andere teksten waar de vrijheid waarmee Jezus optreedt in het licht wordt gesteld zoals Mc 3:1-6; Jo 18:4-12.
Je kan je ook afvragen of je de verdeeldheid waar Paulus mee worstelde (Rom 7:15-25) in je eigen leven herkent.

Samenspraak

1. Ik kijk of ik iets van mijn worstelen met vrijheid en onvrijheid kan meedelen aan de anderen.
2. Ik ga na in hoever ik mijn vrijheid ervaar als mij geschonken of als iets dat ik moet veroveren, en of ik ze gemakkelijk of minder gemakkelijk aan anderen schenk.
3. Ik tracht uit te maken op welke terreinen mijn onvrijheden vooral liggen.
4. Wellicht kan ik ook nagaan hoe ik gegroeid ben in het 'mij vrij voelen'

28. OVER DRIE MANIEREN OM VAN IEMAND TE HOUDEN

Een aantal koppels -gelukkig niet allen- maken een langzame evolutie door in de manier waarop zij van elkaar houden. Of is het minder gaan houden? Zij beginnen er meestal heel vurig aan, iets te fusioneel misschien, maar niettemin heel mooi. Dat onverzadigbaar verlangen om alles met elkaar te delen, alle ervaringen, en wellicht het meest nog, en het sterkst, en zeker ook het mooist, om datgene te delen, of op zich te nemen, wat de andere bezwaart, wat hem of haar het leven moeilijk maakt en pijnlijk.

Ook buiten het huwelijk treft men deze sterke vorm van liefde aan. Moeders die liever de ziekte van hun kind op zich zouden nemen dan het zo pijnlijk te zien lijden. We vinden daar ook iets van terug in de houding van Petrus bij de voetwassing. Eerst weigert hij zich door Jezus de voeten te laten wassen. Menselijk heel begrijpelijk. Wanneer Jezus aandringt zeggende dat hij de diepere betekenis van dat gebaar van Hem nu niet kan begrijpen, maar dat hij dat later wel zal kunnen, blijft Petrus stug weigeren. Maar wanneer Jezus hem dan zegt: 'Petrus, als jij je niet laat doen, dan zul je met mij geen 'deel hebben' (zo staat het in de Griekse tekst)', dan smelten al zijn weerstanden weg, en kan Jezus hem als het ware niet volledig genoeg wassen. 'Deel hebben', zo volledig mogelijk. Zozeer houdt Petrus van Jezus dat hij zich zijn relatie met Hem niet anders kan voorstellen. In de ogen van Ignatius is het datzelfde onweerstaanbare verlangen om al wat de mensen bezwaart op Zich te nemen, dat bij God aan de oorsprong staat van de menswording.

Het samenleven als gehuwden, het dieper ontdekken van hoezeer men van elkaar verschilt, het regelmatig aanbotsen tegen elkaars kleine kantjes of minder boeiende trekjes, brengt gemakkelijk mee dat partners, met de jaren, iets onverschilliger komen te staan tegenover elkaar. Elkeen laat dan de ander gemakkelijker zijn vrijheid nemen en zijn eigen wegen gaan. Men is tevreden zolang men nog 'weet heeft' van elkaars doen en laten. De voornaamste bezorgdheid wordt hierbij het voor elkaar leefbaar te houden, elkaar het leven niet nodeloos te verzuren. Men vermijdt dus elkaar stokken in de wielen te steken.

Soms echter zijn partners voor elkaar zo vreemd geworden dat er van echt samenleven nauwelijks nog sprake kan zijn. Dat is dan de derde vorm. Zij zouden evengoed uit elkaar kunnen gaan. Maar dat brengt dan weer zoveel complicaties mee. Ook voor de ogen van de buitenwereld zou dit niet zo gunstig uitvallen. Dus maar samen blijven, en er juist voor zorgen dat er niets gebeurt dat de emmer van de vervreemding doet overlopen, niets dat van het samenblijven een onuitstaanbare hel kan maken, niets onherroepelijks dat de scheiding ook effectief riskeert te maken.

Nadenkend over onze verbondenheid met God, keert Ignatius deze gradatie om, en vraagt dat wij zouden nagaan hoe het op dat vlak met ons precies zit. Hoe beleef ik, heel concreet, het liefhebben van God? Liefhebben, merkt Ignatius heel pragmatisch op, uit zich op de eerste plaats door wat men doet, wat men voor elkaar overheeft. Mijn liefde voor God, reikt die dan verder dan er enkel voor te zorgen dat er, in mijn doen en laten, niets gebeurt dat mij definitief van Hem kan scheiden, of blijft het daarbij? Verder gaan zou inhouden dat, hoewel ik die nabijheid van God niet ervaar, en ik in mijn leven doorgaans nogal onverschillig tegenover Hem sta, en mijn eigen wegen ga, terwijl ik er toch op zal letten niets te ondernemen dat Hem werkelijk zou mishagen.

Of gaat mijn betrokkenheid op God nog verder? Pas dan wordt ze werkelijk liefde. Een liefde die, zoals bij Petrus, gedragen wordt door het verlangen om in alles 'deel te hebben' aan elkaar? In dat laatste geval zoekt zij zichzelf noodzakelijkerwijze heel concreet te maken. Dit heeft wellicht voor gevolg dat de geliefde hier moeilijk nog de minder voorstelbare 'God de Heer' kan zijn, zoals in de twee vorige gevallen. Ignatius heeft het nu over Christus. Van Hem weet ik immers duidelijker hoe Hij in het leven stond en kan ik me afvragen of mijn liefde voor Hem dan werkelijk zo is *"dat ik(...) méér armoede met de arme Christus verlang en kies dan rijkdom, méér smaad met de versmade Christus dan eerbewijzen, méér als niets en voor dwaas gehouden te worden omwille van Christus, die als eerste zo beschouwd werd, dan als wijs en verstandig in deze wereld door te gaan."* (G.O. 167).

Door de gradatie in deze volgorde voor te stellen houdt Ignatius ons duidelijk de mogelijkheid voor om in de liefde tot onze God te groeien. Men komt inderdaad niet gemakkelijk tot een echt deel hebben aan elkaar, zonder dat dit getekend wordt door een of andere vorm van fusioneel bij elkaar horen. Een deel hebben waarbij het verlangen om alles samen te beleven en te dragen zich spontaan ook tot de minder aangename kanten van het leven uitstrekt. Het aanvaarden om, omwille van de ander, als een arme door het leven te gaan, en eventueel ook voor dwaas gehouden te worden, vraagt nederigheid. Zozeer zelfs dat Ignatius aan deze meditatie de titel gaf: *'Over drie soorten van nederigheid'*. Een dergelijke liefde vraagt immers een groeien in de overtuiging dat God ons het eerst heeft liefgehad, en wel op die manier.

Zo heeft Ignatius diegene die met hem op weg gaat doorheen de G.O. voorbereid op wat daarvan het hoofddoel is, het maken van een levenskeuze. Deze moet haar grondinspiratie vinden in de levenskeuze en de levenswijze van Jezus Christus. Maar hij omkadert het contempleren hiervan met drie fundamentele vragen. Fundamenteel omdat zij te maken hebben met drie hoofdfaculteiten van de mens: het verstand, de wil en het gevoel of de affectiviteit. Eerst vraagt hij of wij wel duidelijk inzien hoe onze weg kan lopen, en ook vastlopen. Daarna, of wij vrij genoeg zijn om die weg te volgen die zich voor ons als de beste uittekent. En, nadat wij dan uitvoerig toegekeken hebben hoe Jezus zelf zijn weg ging, of dit ons ertoe gebracht heeft zo van hem te houden dat onze levenskeuze noodzakelijkerwijze gedragen zal worden door het verlangen om met hem en zoals Hij door het leven te gaan.

Bijbelse bezinning

Je kunt het verlangen van Petrus om 'deel te hebben' aan zijn Heer, maar ook zijn worstelen om uit te maken hoever hij daarin zal gaan, en de manier waarop Jezus daarop inspeelt, bekijken aan de hand van een aantal teksten.
Naast die van de voetwassing (Jo 13:6-9) heb je bijvoorbeeld (Mt 14:26-29; 16:21-26; 17:27; Mc 14:27-31; Lc 9:33; 22:55-62; Jo 6:67; 13:36-37). Je kun je dan biddend afvragen of dit deel hebben ook jou aanspreekt, en hoe of op welk vlak je dat graag zou beleven.
Je kunt ook beschouwen hoe David, terwijl hij wenend de Olijfberg opgaat (2 Sam 15:30), nederig aanvaardt zich te laten mishandelen en beschimpen door zijn tegenstanders (16:10-14), en aldus een stukje voorafbeelding wordt van Jezus, of anticiperend 'deel neemt'.

Samenspraak

Kan ik vertellen langs welke wegen mijn liefde gegroeid is, of misschien nog verder kan groeien naar mijn partner, mijn kinderen, mijn medemensen en naar God toe?

29. KIEZEN, HOE GAAT DAT ?

Tenzij ik als een automaat ben gaan leven, of mijn leven geheel bepaald wordt door wat anderen voor mij hebben beslist, sta ik op mijn levensweg bijna onafgebroken voor de vraag 'wat doe ik nu best?' of 'hoe reageer ik daar best op?' Wel is het zo dat datgene waarop deze vragen betrekking hebben heel verschillend kan zijn van aard. Om het een beetje eenvoudig te maken, sta ik doorgaans voor drie types omstandigheden die van mij een keuze vragen. Zij bepalen elk de manier waarop ik die keuze zal maken en, belangrijk ook, zij hebben te maken met de manier waarop de tijd daarbij meespeelt.

Vooreerst vraagt mijn dagelijks bezig zijn en vragen mijn dagelijkse zorgen dat ik allerhande beslissingen tref. Meestal moeten die vrij vlug genomen worden. Het is feest; wat gaan we vandaag klaarmaken? Kijk ik naar dat TV programma of niet? Morgen is het zondag; gaan we ergens deelnemen aan een eucharistieviering of blijven we gewoon thuis genieten van onze zondagsrust? Onze opgroeiende dochter vraagt om vanavond uit te gaan en ook uit te slapen. Gaan wij haar dit nu al toestaan? Zal ik mij vanavond wat ontspannen of zal ik eerst dat dringend werk afmaken? Hoe vullen wij dit jaar onze vakantie in? Zal ik dat vormingsprogramma volgen of blijf ik 's avonds beter thuis?

Daarnaast plaatst het leven ons soms voor vragen waarmee we heel wat omzichtiger moeten omgaan. Moet ik nu van werk veranderen? Gaan we trouwen of hoeft dat niet? Gaan we nu al samenwonen? Zouden we niet best verhuizen? Kunnen we die alleenstaande ouder opnemen? Gaan we er nog een kindje bij nemen? Of gaan we een kindje adopteren? Zullen we dan maar scheiden, of gaan we trachten toch verder op weg te gaan met elkaar? Het antwoord op deze vragen impliceert heel wat, en kan dan ook ernstige gevolgen hebben. Je geeft dit trouwens niet alleen. Daarom is het goed dat wij voldoende tijd nemen om er mee bezig te zijn. Dit zal ons achteraf ook de geruststelling geven dat wij de juiste beslissing genomen hebben.

Aan de basis van deze beslissingen liggen dan onze meest fundamentele keuzen. Wat maak ik tot de grondslag van mijn leven? Wat zal mijn leven dragen? Welke overtuiging, welke waarden? Of is het 'Iemand'? Hoe wil ik die waar maken en op welke manier blijf ik ook trouw aan deze levenskeuze, en ook aan hen die daar heel sterk bij betrokken of in opgenomen zijn?

Omdat het om een levenskeuze gaat, wordt ook die niet zomaar van de ene dag op de andere gemaakt, en ook niet eens en voorgoed. Ik moet er regelmatig op terugkomen, zeker wanneer er wat verandert in mijn leven. Aldus spint die keuze zich ook uit over heel mijn bestaan. Zij dynamiseert mijn kiesenergie niet enkel bij haar tot stand komen, maar evenzeer daarna. Zij is immers niet los te koppelen van de vraag naar blijvende trouw.

Hiermee is ook duidelijk dat deze drie types niet naast elkaar staan. De derde maakt duidelijk de voedingsbodem uit waaruit de twee andere soorten vragen hun antwoord zullen krijgen. En de tweede engageert mijn leven als geheel sterker dan de eerste. Aldus liggen deze drie keuzeniveaus in elkaar ingebed.

Uit de aangehaalde voorbeelden, vooral uit die van de eerste twee series, blijkt dat wij, met het verdwijnen van vaste leef- en gedragspatronen uit onze samenleving, veel meer dan de generaties die ons voorafgingen, geconfronteerd worden met de noodzakelijkheid om voortdurend keuzes te maken. Niets is nog evident vanuit zichzelf. In alles moet jij maar zien uit te maken wat je doet en welke houding je aanneemt. Velen kunnen deze nieuwe vorm van druk niet aan. Zij geraken moe gekozen en geven het op. Temeer daar zij de indruk hebben dat zij toch maar altijd aan het verkeerde eind trekken.

In het perspectief van Ignatius is er maar één weg langs waar ik kan ontsnappen aan deze keuzemoeheid, die soms ook tot levensmoeheid kan leiden. Het gaat er om zo stevig mogelijk in

mijn levenskeuze te staan, zodat de andere beslissingen er om zo te zeggen spontaan uit voortvloeien. Op zichzelf heel mooi, zul je zeggen, doch zoiets is enkel haalbaar voor uitzonderlijke naturen. En dan nog. Nooit worden verdere vragen en aarzelingen helemaal uit de weg geruimd. Dat is inderdaad zo. Niettemin blijft het belangrijk dat jouw hoofdoriëntatie vaststaat. Daarmee sluit je zeker al een aantal beslissingen uit die ermee in tegenspraak zijn, en de andere keuzes die je moet maken komen toch ook duidelijk in een helderder licht te staan.

Het vastleggen van die hoofdrichting moet juist de voornaamste vrucht worden van dat opkijken naar Jezus waartoe Ignatius ons uitnodigt gedurende heel de Tweede Week van de Geestelijke Oefeningen. Nu, een vrucht moet de nodige tijd krijgen om te rijpen. Je kunt derhalve het maken van je levenskeuze moeilijk herleiden tot een aparte oefening waarmee je die deze tweede week zou afsluiten. Elke belangrijke keuze heeft een rijpingstijd nodig.

Wel moet je dat rijpingsproces volgen, zodat je er, op zijn tijd, met aandacht en met zorg, de vrucht van kunt plukken. Het is dan ook merkwaardig hoe Ignatius als het ware een dubbele afleiding gebruikt die moet voorkomen dat wij ons blindstaren op de vrucht zelf, zolang die nog niet rijp is, en onze volle aandacht blijft richten op het rijpingsproces.

De eerste kennen we. Zij luidt: kijk vooral met een open hart naar Jezus, en laat het dan maar aan jou gebeuren. De tweede is: kijk dan ook met veel aandacht en heel eerlijk naar jezelf, en ga na wat er zich in jou allemaal afspeelt. Dit wil zeggen dat de aandacht als het ware weggehaald wordt van het te kiezen object, en gericht naar het kiezend subject en naar de persoon onder wiens inspiratie het subject kiest. Met andere woorden, in de keuze wordt door Ignatius de relatie subject-object overstegen en geheel opgenomen binnen een relatie tussen personen.

Het gaat hier wel om de persoon van Jezus. Doch Jezus spreekt ook tot ons langs onze medemensen om. Daarom moeten wij ons afvragen of, op menselijk vlak, heel wat van onze keuzes ook niet op een gelijkaardige manier hun antwoord moeten krijgen.

In een volgende bijdrage zullen we het hebben over wat zich, bij het kiezen, in onszelf kan afspelen.

Bijbelse bezinning
Ik kijk naar bepaalde keuzes die Jezus gemaakt heeft: gewoon in de rij gaan staan tussen de mensen die zich wilden bekeren, en zich laten dopen door Johannes (Mt 3:13-17); ergens anders naartoe gaan en niet daar waar zijn succes reeds verzekerd is (Mc 1:36-39); mensen genezen op de sabbat (Lc 6:6-11; 14:1-6); Jezus' zwijgen op zijn proces (Mt 26:62-63; 27:14). Blijkbaar ligt er een diepere keuze aan de grondslag van die keuzes.

Samenspraak
1. Onderken ik, in de keuzes die ik te maken heb, deze drie niveaus? Tot hoever lopen die in elkaar door?
2. Ervaar ik eveneens de last van steeds opnieuw keuzes te moeten maken? Hoe ga ik daarmee om?
3. Volg ik bepaalde wegen om mijn keuzes tot rijpheid te laten komen?
4. In welke mate en op welke manier spelen in de keuzes die ik maak mijn persoonlijke relaties mee?

30. WAT GAAT ER BIJ HET KIEZEN ALLEMAAL IN JE OM ?

Iets mag ons niet ontgaan. Het object van je keuze, of datgene waartussen je te kiezen hebt, is steeds voorgegeven. Kiezen is daarom altijd een reactie op iets dat je wordt aangereikt of op mogelijkheden waarvoor je staat. Dat reageren kan op verschillende manieren gebeuren, en er kan, bij dat reageren, van alles in jezelf gebeuren. Heel belangrijk dat je daar oog voor hebt, zegt Ignatius.

Hij wijst er inderdaad op dat er drie manieren zijn, drie "gezonde en goede" manieren, zegt hij, om in te gaan op de mogelijkheden die voor jou openliggen en er een keuze tussen te maken. Hoewel ze dikwijls door elkaar lopen, ordent hij ze alle drie, heel logisch; van een meer passief naar een meer actief gebeuren.

Open voor wat uit de hemel komt gevallen

Een mogelijkheid, een levensweg, kan zich soms heel onverwacht aandienen en ons zo sterk aanspreken dat wij als het ware niet anders kunnen dan erop in te gaan. 'Het komt als uit de hemel gevallen', zeggen we dan, wat wij ook met die 'hemel' bedoelen. Of zoals Hammarskjöld het zei: "Niet jij kiest de weg, maar de weg kiest jou". Daarmee geeft hij duidelijk de eerder passieve dimensie van deze keuze-ervaring weer.

Als voorbeeld van deze eerste kiesvorm verwijst Ignatius naar de roeping van enkele apostelen. Jezus komt voorbij het tolkantoor waar Hij Matteüs ziet zitten. Hij zegt hem gewoon: 'Volg mij'. En de man staat op en volgt Hem." (Mt 9:9). Geen spoor van aarzeling. Er wordt niet de minste bedenktijd gevraagd. Zomaar onmiddellijk, en met heel je wezen, ingaan op een uitnodiging die je aangeboden wordt.

Dat dit mogelijk is wijst op twee zaken. Op het gezag van de persoon die je tot iets uitnodigt, of op de aansprekingskracht van datgene wat je aangeboden wordt. Beiden dragen iets in zich dat jou kan raken. Maar, wellicht belangrijker nog, het toont aan dat de grond, waarin dat zaadje uit de hemel kwam gevallen, klaar stond om het op te nemen en het te laten ontkiemen. Er zijn inderdaad in elk van ons een aantal mogelijkheden sluimerend aanwezig. Heel verscheidene factoren kunnen daar aan de oorsprong van liggen. Dikwijls een mistevredenheid over een of ander of een onbehagen. Zoals ook heel verscheidene factoren ze in slaap kunnen houden. Een toevallig gebeuren, een onverwachte ontmoeting zal deze dan wakker roepen. Misschien is voor velen de keuze van hun levenspartner op die manier gebeurd. Een toevallige ontmoeting, even kennis maken en: "ja, die is het".

Luister naar je gevoelens

We zijn wel niet allemaal manisch-depressief, en toch kennen we allen die afwisseling: dagen waar we ons goed, opgeruimd en fit voelen, waar we van alles zouden aanpakken, en dagen waarop we ons eerder mistroostig en te neer gedrukt voelen, waar we liever de pijp aan Maarten zouden geven. De precieze oorzaak van onze opgewektheid of van onze mistroostigheid is soms ver te zoeken. Een woord, een blik, een opmerking die bij ons in goede of in minder goede aarde viel. Een situatie die ons helemaal niet zint. Een stuk onbeslistheid voor een keuze of een opluchting na een genomen beslissing. Hoe dan ook, onze gemoedsstemmingen spelen onvermijdelijk mee in ons optreden en in de keuzes die wij maken. Ook omgekeerd: de verschillende keuzemogelijkheden waarvoor wij staan wekken in ons, wanneer wij ze voor ogen nemen, verschillende gemoedsstemmingen op. Daarom juist vraagt Ignatius dat we aandacht opbrengen voor wat zich bij ons allemaal afspeelt op het gevoelsvlak gedurende het keuzeproces, en voor de affectieve weerklank in ons van elke mogelijke keuze. Dit biedt ons een tweede weg aan om een keuze te doen. We vinden immers in die gemoedsaandoeningen kostbare indicatoren die aangeven of het goed zit of niet, en die helpen om wijselijk te werk te gaan. Tegelijk moet de goede weg gevonden worden om met onze gevoelens zelf om te gaan. Deze komen in ons op, maar vallen niet altijd samen met ons diepste zelf. Zij mogen ons derhalve niet overrompelen of niet uit onszelf halen.

Ignatius, zagen wij in de vorige bijdrage, wil voorkomen, dat wij ons fixeren op het keuzeobject zelf, of op datgene waartussen wij te kiezen hebben. Integendeel, het keuzeproces wordt geheel opgenomen binnen onze verbondenheid met God. Is dit zo, dan kan het God niet koud laten of ik dit kies of dat, en kan het ook mij niet koud laten of, wat ik kies, al dan niet beantwoordt aan wat God van mij verwacht. Dit wederzijds 'niet koud laten' vertaalt zich onvermijdelijk ook in positieve of negatieve gemoedsaandoeningen.

Daartegenover is er in mij steeds een stukje zelfzucht actief. Een beslissing die daar tegen ingaat zal dan ook wat weerstand oproepen. Deze zal zich eveneens in een bepaalde gemoedsaandoening vertalen. Het kan me

wat onzeker, wat angstig of neerslachtig maken. Daarin ziet Ignatius het werk in van de boze geest. Die wil mij afleiden van wat God van mij verwacht, en van wat uiteindelijk goed is voor mij.

Gevoelens kunnen zich derhalve op twee vlakken voordoen, en wel op tegengestelde wijze. Aan de oppervlakte kan het gaan waaien en onstuimig doen, omdat datgene waar ik naartoe hel niet in de lijn ligt van mijn zelfzucht. Maar dat belet niet dat ik mij in de diepte heel rustig en vredig kan voelen, juist vanuit het besef dat wat ik wil kiezen werkelijk goed is voor mij, en derhalve ook beantwoordt aan wat God met mij voorheeft. Ook het omgekeerde doet zich voor. Het is dus enkel in de mate dat wij onszelf op dat vlak kennen, dat wij heel nuttig naar onze gevoelens kunnen luisteren bij het maken van een keuze.

Gebruik je verstand

De derde weg ligt het meest voor de hand. De weg van het wikken en het wegen. Je stelt de twee mogelijkheden waarvoor je staat heel duidelijk tegenover elkaar. Je gaat zorgvuldig en heel rustig - Ignatius legt daar de nadruk op - de voor- en nadelen na van elke mogelijkheid. Je bekijkt die wellicht minder op zichzelf dan naar jezelf toe. Je kiest immers altijd tussen zaken die op zichzelf goed zijn, merkt Ignatius op, maar daarom zijn ze nog niet allen even goed voor jou. Hiervoor moeten ze in de lijn liggen van de hoofdoriëntatie van je leven. Je gaat derhalve na welke van de twee mogelijkheden in deze zin gaat doorwegen.

Wat deze weg niet zo gemakkelijk maakt is niet het verzamelen van argumenten voor en tegen, wel twee andere zaken. Het is vooreerst helemaal niet eenvoudig het relatief gewicht te bepalen van de verschillende argumenten, om ze dan, met hun verschillend, maar niet te kwantificeren belangrijkheidscoëfficiënt, tegen elkaar af te wegen. Dat doe je ook zo maar niet in een, twee, drie. Het doorwegen van een van de twee schalen laat zich maar geleidelijk aan merken. En dit zal maar duidelijk te merken zijn in de mate dat je balans zelf zuiver staat. Hier ligt dan de tweede moeilijkheid.

Je weegschaal kan uit zichzelf al in een bepaalde kant hellen, omdat er in jou iets aanwezig is dat daartoe aanleiding geeft. Dat iets, dat niet altijd zo zuiver is, kan je ertoe aanzetten, onbewust, aan bepaalde argumenten een zwaarder coëfficiënt toe te voegen dan ze wel verdienen. Je voelt je aangetrokken tot een bepaalde carrière die van jou een grote inzet zal vragen. Je kruist dan het prachtig argument 'grotere edelmoedigheid' zwaar aan, terwijl in die aantrekking ook ergens meespeelt dat je daar flink meer geld mee gaat verdienen.

Let wel:wat van jou gevraagd wordt is niet dat je een zuiveringsactie opzet en bepaalde zaken resoluut niet laat meespelen. Ze spelen toch. Wat je gevraagd wordt is dat je ook alles wat in jezelf meespeelt - dus naast de objectieve ook de subjectieve argumenten - zijn juiste plaats op je weegschaal geeft, en dat je dan kijkt waar 'het' (niet 'jij') naartoe helt. Een goede keuze maak je pas als je ook heel eerlijk en objectief naar jezelf kijkt, en aldus volledig in je waarheid staat. Dit kan enkel gebeuren wanneer je innerlijk heel rustig bent, en het oog van God bij dat kijken aanwezig is.

Bijbelse bezinning

Kijken naar Jezus tegenover de man met een verschrompelde hand (Mc 2:27-3:6), tracht ik aan te voelen wat er zich in Hem allemaal afspeelt bij het kiezen om hem te genezen. Of bij zijn keuze om naar Jeruzalem op te trekken (Lc 9:51). Ik kan met dezelfde vraag kijken naar Matteüs die kiest om Jezus te volgen (Mt 9:9), of naar Jozef die tot het besluit komt niet van Maria te scheiden (Mt 1:18-25).

Samenspraak

1. Herken ik in mijn leven deze drie wegen om tot een keuze te komen?
2. Welke van de drie wegen pas ik meestal toe? Is dat afhankelijk van de omstandigheden?
3. Durf ik mezelf daarbij bevragen? Op welke punten vooral?

31. MIJN KEUZE IS GEMAAKT. EN NU ?

Indien, zoals beweerd wordt, de *'Geestelijke Oefeningen'* van Ignatius gericht zijn op het maken van een keuze, dan hebben deze Oefeningen, wanneer die keuze gemaakt is, hun doel bereikt. Logisch volgt daaruit dat zij dan ook beëindigd mogen worden. Ignatius echter, die het mysterie van het menszijn ten gronde doordenkt, wijst op het tegendeel. Met het maken van een keuze sta ik nog nergens, zolang ik die niet waarmaak. Ook op de weg van het waarmaken laat ik me best begeleiden. In de G.O. gaat het immers niet om zomaar een keuze: dokter worden of verpleger. Dieper dan dat gaat het om de vraag: 'Welke oriëntatie geef ik aan mijn leven?', en daarbij dan aansluitend: 'Hoe maak ik die nu concreet waar?'

Om tot die oriëntatie te komen werden wij uitgenodigd op te kijken naar Jezus en zodoende inspiratie op te doen voor onze eigen weg. Het kan dus moeilijk anders of die eigen weg zal iets te maken hebben met de weg die Jezus zelf gegaan is, namelijk de weg van de liefde. Deze maakt zich enkel waar in de liefdevolle aandacht voor mijn medemens, met zijn vragen en zijn noden, en in het wegschenken van mezelf bij het ingaan op die noden.

Wel valt dit wegschenken van jezelf niet altijd zo prettig uit. Integendeel. Meestal zal het iets verstervends inhouden. In dat wegschenken wordt je er inderdaad toe gebracht te sterven aan jezelf, dit wil zeggen af te zien van wat je zou doen, mocht je nu echt je goesting volgen, of mocht je je natuur haar spontane gang laten gaan. Eens lekker liggen luieren, of je eens goed ontladen door je razend kwaad te maken op iemand die je niet kunt uitstaan, en hem of haar de huid goed vol te schelden.

Waag je je toch op die weg dan kom je wellicht tot de ontdekking dat er een dieper leven schuilgaat, een intensere innerlijke vrede, een andere vorm van geluk, in die liefedevolle aandacht, in dat wegschenken, in dat niet voortdurend zitten uitpakken met jezelf, in het niet zomaar uitvliegen tegen Jan en alleman. Die ervaring dat je doorheen het sterven aan jezelf tot een ander soort leven komt, doet je inderdaad ten volle aansluiten bij de levenservaring van Jezus Christus. Ignatius stelt derhalve voor dat wij ons, om deze minder evidente weg te gaan, laten leiden door, en laten opnemen in het mysterie van de dood en de verrijzenis van de Heer Jezus. Het gaat immers om het mysterie van elk mensenleven, wanneer dit ten gronde wordt doorleefd.

Gezien vanuit de structuur van de G.O. zelf, moeten de *'Derde'* en de *'Vierde Week'* ons helpen om in dat mysterie in te groeien. Gedurende de *'Derde Week'* laten wij ons doordringen van de betekenis van Jezus' lijden. We gaan na welke betekenis Hij er aan gaf, en zien dan welke betekenis het lijden voor ons kan hebben. In de *'Vierde Week'* laten wij ons opnemen in het mysterie van Jezus' opstanding, in dat 'tot nieuw leven komen'.

Niemand leeft voor zichzelf; niemand sterft voor zichzelf. Zijn leven, zijn dood en zijn wederopstanding heeft Jezus zo beleefd, dat wij er de zin kunnen uit halen van ons eigen leven, onze dood en ons tot nieuw leven komen. In zijn boek over Christus legt A. Gesché er inderdaad heel sterk de nadruk op dat een ware christologie enkel zin heeft wanneer zij tegelijk een volwaardige antropologie is. Als in Jezus het mysterie van de menswording zich werkelijk heeft voltooid, dan is elk woord over Jezus noodzakelijkerwijze een woord over de mens.

Niettemin moeten wij onze benadering van de twee laatste *'Weken'* van de G.O. ook enigszins omkeren. Het gaat immers niet zozeer om de vraag hoe Ignatius met ons op weg gaat, of hoe de G.O. verder structuur geven aan onze gerichtheid op God. Het zijn ook wij niet die, met al wat het waar maken van onze levenskeuze op onze weg zal brengen, aansluiting zoeken bij het mysterie van Jezus' leven, en er de diepere zin in mogen aflezen van ons eigen leven. Neen, Hij is het die, omwille van de keuze die ik, met Hem voor ogen en uit de kracht van

zijn Geest, mocht maken, mij inschakelt in zijn werk en laat meewerken aan de opbouw van het Rijk. Op die manier is Hij het die mijn keuze zal bevestigen.

Een belangrijke opmerking nog. De eigen dynamiek van de G.O. doet ons twee manieren onderscheiden om naar het lijden te kijken. Je kunt het lijden bezien als een aspect van het kwaad dat ons overkomt. Denk aan natuurrampen en ziekten of, sterker nog, aan het kwaad dat wij, mensen, elkaar aandoen. Bij dit soort kwaad wordt je voor de vraag geplaatst hoe je op dat lijden inspeelt, en eveneens hoe je omgaat met het kwaad dat jezelf hebt aangericht. In je gebed ontmoet je dan op de eerste plaats de barmhartige God. Op die manier laat Ignatius ons het lijden beleven gedurende de *'Eerste Week'* van de G.O.

Er is echter ook het lijden dat een inherent gevolg is van jouw levenskeuze. Je kijkt naar wat Jezus heeft doorstaan om trouw te blijven aan zijn levenskeuze, en wordt van daaruit voor de vraag geplaatst van jouw eigen trouw. Hoever zal die gaan? Kan ik *met Hem* en zonder het op te geven, de pijnlijke weg opgaan van tegenkanting en ogenschijnlijke mislukking? In je gebed ontmoet je dan de mede-lijdende God. De God die, in Jezus, *met jou* de weg van de trouw gaat, wat die trouw ook moge kosten. De God die, in Jezus, zijn machteloosheid ervaart tegenover de onwil van mensen, en die machteloosheid aanvaardt in liefdevolle overgave. In dat mysterie wil de *'Derde Week'* van de G.O. je binnenvoeren.

Bijbelse bezinning

Petrus heeft zijn levenskeuze gemaakt. Hij zal Jezus volgen (Jo 6:68). Niettemin is zijn visie op Jezus gekleurd door de Messiasverwachtingen van zijn volk. Met een sterke, zich imponerende en geëerde Messias wil hij graag optrekken. Met een verguisde en tot lijden gedoemde Mensenzoon helemaal niet (Mc 8:31-38). Doch, wie is het die met wie optrekt (Lc 24:15-16; Mt 28:20)?

Samenspraak

1. Waar ligt er bij mij nog een kloof tussen mijn levenskeuze en het waarmaken ervan?
2. Waar mocht ik die diepere vrede, deze eigen vorm van geluk reeds ervaren in het wegschenken van mezelf?
3. Kun je ergens zin geven aan de paradoxe waar Jezus je voor plaats (in de tekst van Marcus) tussen 'jezelf' als het kostbaarste geschenk dat je zelf in handen kreeg, zo kostbaar dat je er niets voor *'in ruil kunt geven'* en dat je jezelf zeker *'geen schade moogt toebrengen'*, en het feit dat je niettemin bereid moet zijn *'je leven te verliezen'*?

32. TEGENKANTING EN MISLUKKING. KAN IK DIE AAN ?

Kijk ik naar Jezus, en naar zovele anderen die zich door Hem lieten bezielen, dan besef ik maar al te goed dat ik mij niet kan inzetten voor het goede, dat ik niet kan kiezen voor de mens, zeker niet voor de zwaksten, de hulpbehoevenden, de uitgestotenen, zonder dat dit ergens de 'goede orde' gaat storen, en dus ook zij die voor die 'goede orde' instaan. En niet enkel storen, maar ook reacties gaat uitlokken. Met andere woorden, ik kan mij niet inzetten voor het goede, zonder dat ik op mijn weg de machten van het kwaad zie opdagen, en zonder dat, onder een of andere vorm, het kruis of de dood mij ergens staan op te wachten (zie Mc 3:1-6). Denk hierbij aan Jezus' eigen woorden: "*Herinnert u wat ik u gezegd heb: een dienaar staat niet boven zijn heer. Als ze mij vervolgd hebben, zullen ze ook u vervolgen*" (Jo. 15:20).

Kruis en dood komen echter niet alleen van buiten op mij af. Mijn gehecht zijn aan mezelf maakt dat elke vorm van liefde, elke vorm van trouw, waarbij ik de ander laat voorgaan voor mijn eigen gemakjes, kruisigend en ver-stervend is.

Tegenkantingen, maar ook de innerlijke onmacht om het goede te doen dat ik wil doen, kunnen zo destructief, zo ontmoedigend of zo verlammend werken dat zij mijn goede wil en mijn inzet op een mislukking lijken te doen uitlopen. Ik kijk dan naar Jezus op het kruis. Hij, en de mensen rond hem, konden inderdaad zijn leven moeilijk anders zien dan als een totale mislukking.

En toch, die honderdman die aanwezig was bij Jezus' dood, op het ogenblik dat er aan Hem niets menselijks meer was, en zeker niets goddelijks, op grond waarvan riep die dan uit: "*Waarlijk, deze man was de Zoon van God!*" (Mt. 27:54)?

Datgene wat mensen bezielt om door te zetten, wat is dat? Die onwrikbare trouw aan jezelf, aan die onderstroom in jou, die innerlijke gedrevenheid, die trouw ook aan de mens, ook al brengt die je tot je ondergang, kun je dat zomaar een mislukking noemen?

Daarom is de vraag waar de Heer Jezus zelf mij vandaag voor plaatst, wanneer ik toekijk naar alles wat Hij heeft doorstaan om trouw te blijven aan zijn levenskeuze, of mijn keuze om mij, in mijn leven, te laten leiden door de liefde, door de bezorgdheid voor mijn medemens, de mens naast mij, is die stevig genoeg om het kruisigende ervan te aanvaarden, en om aldus de weg met Hem te gaan.

Let wel. De vraag betreft op de eerste plaats de stevigheid van mijn keuze. Mij wordt niet gevraagd mijn verbeelding zó te laten werken, dat ik me alle mogelijke risico's van die keuze, alle scenario's die zich eventueel kunnen voordoen, voor ogen oproep, en naga of ik die wel genoeg ingecalculeerd heb, alvorens mij te engageren. Zo werkt het niet. Zei Jezus niet "*Ik heb u nog veel te zeggen, maar ge kunt het nu niet dragen*"? Op zijn tijd, bedoelde Hij hiermee, zul je het wel kunnen dragen. Mensen weten inderdaad meestal niet op voorhand tot welke edelmoedigheid zij in staat zullen zijn, wanneer door een of andere omstandigheid, op die edelmoedigheid concreet beroep zal worden gedaan. Denken wij aan wat ouders soms overhebben voor een ziek of gehandicapt kind, of gehuwden voor elkaar, wanneer zij in 'de kwade dagen' belanden. Ook Jezus wist bij de aanvang niet waar de trouw aan zijn keuze Hem zou brengen. Hij is maar geleidelijk aan tot dat besef gekomen, en heeft zichzelf en zijn leerlingen daar ook innerlijk op moeten voorbereiden. Dat is juist de zin van die herhaalde lijdensvoorspellingen.

De edelmoedigheid om zover te gaan behoort zomaar niet a-priori tot mijn persoonlijke uitrusting. Het is een gave die mij 'te gepaster tijd' geschonken wordt. Zij wordt mij vooral geschonken door de vragende blik van de andere, wanneer die beroep op mij doet, en ik mij niet voor hem sluit. Die blik maakt mij innerlijk ook vrij voor het antwoord.

Dieper nog, en voor een inzet die ik, boven het occasionele uit, boven het nu en dan, tot een levenskeuze maak, wordt mij die edelmoedigheid geschonken wanneer ik mijn ogen richt op de vragende blik van Hem die op zijn kruis uitriep: "ik heb dorst!". In die noodkreet wordt het huilen van heel de lijdende mensheid opgenomen. Deze woorden staan daarom ook te lezen boven de binnendeur van elk van de huizen van Moeder Theresa. Die man die tot het uiterste ging in het wegschenken van zichzelf blijft mij oproepen om, in de mate van mijn mogelijkheden, hetzelfde te doen. Hij zal mij, zo ik het echt verlang, daar ook de kracht toe geven. Hij zal mij opnemen in het mysterie van zijn leven.

Maar nogmaals, laat ik me geen illusies maken. Het gaat niet om het presteren van grootse dingen, om heldendaden. Ook voor Hem gebeurde dat geven van zichzelf in zijn dagdagelijks omgaan met mensen. En dat 'uiterste' leek alles behalve heldhaftig. Petrus probeerde het nog even in een heldendaad te doen keren, toen hij plots een meegenomen zwaard trok, doch Jezus maakte daar vlug komaf mee. Neen, zijn einde kwam Hem en de anderen veeleer voor als de voltooiing van een mislukking, en liet Hem dan ook het bitter gevoel na van een absolute verlatenheid. Verlaten door zijn volk 'overgeleverd aan de heidenen' die Hem de Romeinse slavendood lieten ondergaan (de Joodse doodstraf bestond in het stenigen). Verlaten door zijn God, voor wie Hij het zo radicaal had opgenomen. Zelfs die leek plots totaal verdwenen: "*God, mijn God, waarom hebt Ge mij verlaten?*" Ook Gij?

Met dat gevoel stond Hij nu geheel en al aan de kant van de verworpen en afgeschreven mensen. Daarmee drukte Hij, met lichaam en ziel, het antwoord uit dat God zelf, langs Hem om, zijn Zoon, aan de lijdende mens geeft: in absolute trouw naast hem staan. "Ik zal er zijn", zo toch is mijn naam. Ook al is de prijs die God zelf hiervoor betaalde, dat Hij zijn Zoon in de verlatenheid liet sterven.

Tot hoever verlang ik mij te laten opnemen in dat goddelijk mysterie?

Bijbelse bezinning
Het zich verlaten voelen door iedereen (Mt 27:38-46), zeker door de meer intieme vrienden (Mt 26:31-46; Jo 13:36-38), is ongetwijfeld de pijnlijkste ervaring van mislukt te zijn.

Samenspraak
1. Heb ik in mijn leven reeds tegenkanting ervaren wanneer ik het zocht op te nemen voor zwakkere of minder bedeelde mensen? Hoe reageerde ik daarop?
2. Waar heeft de vragende blik van de andere mij aangesproken en aangezet tot 'n stukje wegschenken van mezelf?
3. Ik neem de vraag voor ogen: tot hoever durf ik mezelf loslaten en laten opnemen in dat goddelijk mysterie van dood en leven?

33. HERLEVEN: AL MEEGEMAAKT ?

Heb je al eens dat gevoel gehad van 'ik herleef', 'het gaat weer', 'ik ben terug op weg'? Misschien was het ook: 'wij herleven', 'wij zijn er door', 'wij zijn weer goed op weg'. Na een verzoeningsgesprek waar elkeen zich kwetsbaar durfde opstellen, en zijn kwetsbaarheid aan de andere toevertrouwen, of gewoon na een sterke, opbeurende ervaring kan dit zeker het geval geweest zijn.
Maar misschien heb je ook eens het omgekeerde gevoel gehad: 'ik zit hopeloos vast. Ik zie het niet meer zitten, en weet zelfs niet of ik er ooit nog uit geraak. Nochtans heb ik zo mijn best gedaan!' Hier ook moet het soms in de wij-vorm gezegd worden.

En wat doe je dan? Ofwel geef je je aan de wanhoop over. Je laat dan de dood in jou haar werk verder zetten, tot ze jou helemaal vernietigd heeft. De weg die Judas ging. Ofwel bewaar je ergens in je hart een stukje openheid naar het leven toe, een vlammetje hoop. *"De lamp van God was nog niet uitgedoofd"*, lezen we in het eerste boek Samuël (3l:3)

Je kijkt dan naar Jezus' leven. En je bedenkt dat, wat ooit uit liefde gedaan werd, eeuwigheidswaarde bezit. Wat je zelf ooit met liefde gedaan hebt, geeft jou eeuwigheidswaarde. Juist omdat liefde de eigenheid is van God zelf. Zij is Zijn daadwerkelijke aanwezigheid in ons, en geeft ons aldus deel aan zijn eeuwigheid. De God van het Leven kan inderdaad onmogelijk iemand die geleefd heeft vanuit de liefde, dit is vanuit Hemzelf, in de dood achterlaten, anders is Hij in tegenspraak met zichzelf. Dat was de diepe overtuiging van Jezus' leerlingen (Hand 2: 24-28).

Maar, hoe graag men 'amour' ook laat rijmen met 'toujours', liefde loopt zomaar niet over in eeuwigheid. Dat is romantiek. Werkelijke liefde botst altijd ergens tegen de dood aan. Ook Gods liefde, zoals Hij die betuigde in zijn Zoon, liep op een confrontatie uit met de dood. De dood op het kruis. Daarom kan er enkel vanuit de liefde sprake zijn van 'herleven'.

Als symbool wijst het kruis er juist op dat het op de eerste plaats gaat om een innerlijke dood. Het is de dood van de ontmoediging, de ontgoocheling, de afwijzing, de verlatenheid. Dat gevoel dat men, met zijn zoeken naar ware, echte liefde, in de illusie heeft geleefd, en nu helemaal op zichzelf terugvalt. "Wij die gehoopt hadden", zeggen de leerlingen van Emmaüs, totaal teleurgesteld. Ook Jezus voelde zich met zijn liefdedroom verlaten, bijna verstoten uit de liefde van de Vader. Hoeveel koppels botsen niet tegen die ontnuchterende vaststelling aan: 'wij die gedroomd hadden... Wij gingen het mooiste koppel zijn. En het is nu een en al verstarring.'

Ieder van ons strand in zijn leven vroeg of laat op een dood punt. Let wel: dit stranden is essentieel om tot een volwaardige levenservaring te komen, de ervaring van: 'en toch, ik leef' of van 'waarachtig, ik herleef', van 'nu leef ik pas ten volle'. (Hier ook kan het in de wij-vorm). En tegelijk houdt dit stranden deze ervaring, alsook heel het proces dat er toe leidt, heel realistisch. Maar dan mag het lampje van de hoop niet zijn uitgedoofd!

Het realisme bestaat hierin dat men pas tot de ervaring van 'ik herleef' kan komen, nadat men gegroeid is doorheen een rouwproces. Een proces van aanvaarding en verwerking van een verlies, of van een illusie -de eigenlijke doodservaring-, en van het aanvaarden van jezelf (en eventueel ook van de andere) zoals je uit dat verlies of uit de illusie komt. Nuchter en gelouterd. Een proces dat inderdaad een hele tijd in beslag kan nemen. Bepaalde affectieve banden die men had met datgene wat men verloren heeft -het kan gaan om een persoon, om een ideaal, om een carrière, om een beeld dat men van zichzelf had- moeten inderdaad losgelaten worden, zodat ik deze in een nieuw licht, in hun actuele waarheid, kan

zien, en er een nieuwe relatie mee kan opbouwen, vanuit waar ik, of wij nu staan. *"Hou me niet vast"*, zegt Jezus tot Maria van Magdala, *"maar ga naar mijn broers..."* Daar, en op die manier, moet het nu gebeuren.

Nochtans komt het herleven niet uit die nieuwe relatie. Het is eerder andersom. Zoals het verlies, of de ontgoocheling, kortom zoals de doodservaring heel persoonlijk is, zo is ook de ervaring van 'ik herleef', 'het lukt weer', 'ik ben terug op weg' heel persoonlijk, ook al kan ze soms in de wij-vorm beleefd worden. En deze ervaring wordt ons geschonken. Het is de genade van de Verrijzenis, of gewoon van het Leven zelf. De Verrijzenis wordt immers gedragen door 'Het Leven' dat de dood overwint. We kunnen onszelf misschien wel psychisch wat conditioneren om over een dieptepunt heen te geraken, en daar worden ons allerlei technieken voor aangereikt, maar we zijn niet bij machte onszelf terug tot leven te roepen. Dat maken ons ook de verrijzenisverhalen duidelijk.

Het is omdat zij hun hart terug voelen branden, dat de leerlingen van Emmaüs in de man die met hen opstapt, en die het vlammetje in hun hart terug doet oplaaien, diegene herkennen die hen vroeger zo had bezield, en dat zij met hem, al is het nu op een andere manier, verder op weg zullen gaan in hun leven. Het is omdat zij zich voelt herleven, wanneer zij haar naam met liefde hoort uitspreken, dat Maria van Magdala in diegene die hem uitspreekt de man erkent aan wie zij haar liefde gegeven had. Het is omdat de apostelen, totaal teleurgesteld na de dood van hun meester, terug aan het vissen waren gegaan en, nog eens teleurgesteld omdat ze maar niets vingen, de raad hebben gevolgd van die iemand die hen van op de oever toeriep van het eens anders te proberen en hun netten aan de andere kant te gooien, en omdat het dan fantastisch lukte, dat Johannes in die man de herlevende Heer herkent.

Het is trouwens ook enkel die persoonlijke ervaring van 'ik herleef', of juister van 'ik word terug tot leven geroepen', zoals die ons als genade geschonken wordt vanuit de Verrijzenis, die ook ons geloof in de Verrijzenis van de Heer levendig maakt. Zonder die ervaring blijft dit enkel een duister en abstract geloofspunt.

Het herleven wordt ons dus geschonken, doch enkel als er ergens een vlammetje is blijven branden. En dat herleven zal ook juist op die plaats ontkiemen in ons hart waar wij ooit gekozen hebben voor de liefde. Daar brandt precies dat vlammetje. Enkel de liefde houdt ons uit de macht van de eeuwige dood.

Bijbelse bezinning

We zullen het gemakkelijkst werken met de tekst van de Emmaüsgangers (Lc 24:13-35) of die van de verschijning aan Maria van Magdala (Joh 20:11-18) of aan de apostelen bij het meer van Tiberias (Joh 21:1-14).

Samenspraak

1. Waar zijn er in mijn leven dode punten geweest? Hoe ben ik die te boven gekomen? Welke ervaringen hebben daarin meegespeeld? En welk was daarin de plaats van mijn geloof, of waar was mijn lampje en hoe schoot de vlam weer op?
2. Hoe geef ik betekenis aan het verrijzenisverhaal van Jezus, en aan het feit dat de verrijzenis nooit op zichzelf, doch enkel vanuit de ervaring van mensen verhaald wordt?